

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

IV РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 73

София, сбота, 4 април

1931 г.

76. заседание

Петък, 3 април 1931 година

(Открито от председателя Н. Найденов в 16 ч. 20 м.)

Председателът: (Звъни) Обявявам заседанието за открито.

(От заседанието отсъствуват следните г. г. народни представители: Апостолов Драгомир, Бешков д-р Иван, х. Галибов Хюсеин, Данков Георги, Желъзов д-р Димо, Зографски Димитър, Икономов Димитър, Каранешев Димитър, Кузманов Анани, Кулишев Георги, Кунев Кузман, Кънчев Кънчо, Кърлов Стоян, Маджаров Михаил, Манов Христо, Манолов Калоян, Маринов Христо, Марулев Йосиф, Митев Васил, Молдов Янаки, Начев Владимир, Нейков Димитър, Панайотов Станко, Пъчев Георги, Пъдарев Никола, Славов Кирил, Станишев д-р Константин, Стефанов Стефан, Стоилков Таско, Търкаланов Никола и Цветков Цветко)

Съобщавам на Събранието, че председателството е разрешило отпусък на следните народни представители:

На г. Иван Петров — 4 дни;
На г. Борис Ецов — 1 ден;
На г. Христо Баяв — 1 ден;
На г. Илия Бояджийски — 3 дни;
На г. Стефан Бояджиев — 2 дена;
На г. Александър Ненов — 1 ден;
На г. Иван п. Янчев — 1 ден;
На г. Недълчо Топалов — 3 дни;
На г. Кръстан Попов — 1 ден;
На г. Цветан Стоянчев — 1 ден и
На г. Тодор Токков — 2 дена.

Следва да се разреши отпусък от Събранието на следните народни представители, понеже сж се ползвали вече с 20-дневен отпусък, а именно:

На г. Николай Алексиев — 6 дни;
На г. Димитър Икономов — 4 дни;
На г. Добри Данев — 3 дни и
На г. Желю Тончев — 3 дни.

Които сж съгласни да им се разреши исканият отпусък, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Съобщавам на Събранието, че е постъпил от Министерството на земледелието и държавните имоти законопроект за освобождаване от вносно мито и общински налог внесения от Съюза на популярните банки 500 каси стъкла за парници с вносни декларации 13.269 от 14 февруарий и 13.391 от 17 февруарий т. г., които сж раздадени на членове-кооператори в с. Джълунница, Горноорфховско, за покриване на парници за ранъ зеленчук. (Вж. прил. Т. I, 137)

Тоя законопроект ще бъде раздаден на г. г. народните представители и ще се постави на дневен ред.

Пристъпваме към разглеждане на точка първа от дневния ред — трето четене на законопроекта за тълкувателен закон към чл. 6 от закона за амнистия от 6 юлий 1929 г.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь Г. Кръстев (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, безъ измѣнение)

Председателът: Които приемат на трето четене проче-

тения законопроектъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 92)

Пристъпваме къмъ точка втора отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за разрешаване на Горноорфховската градска община да сключи заемъ.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь Г. Кръстев (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, безъ измѣнение)

Председателът: Които приемат на трето четене прочетения законопроектъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 93)

Пристъпваме къмъ разглеждане на трета точка отъ дневния редъ — трето четене на законопроекта за купуване отъ държавата зданието съ дворно мѣсто, собственост на Елисавета д-р П. Шишкова, находящо се въ гр. В-Търново, за помѣщение на административно-полинейските служби въ сѣния градъ.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь Г. Кръстев (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, безъ измѣнение)

Председателът: Които приемат на трето четене прочетения законопроектъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 94)

Следва да разгледаме точка четвърта отъ дневния редъ — трето четене на законопроекта за бюджета на българските държавни желѣзници и пристанища, но тъй като г. министърът на желѣзниците отсъствува, ще ми-немъ къмъ точка пета отъ дневния редъ — второ четене на законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за продължение срока за доброволното изплащане прѣжитъ данъци и на чл. 14 отъ закона за закупуване и износъ на зърнени храни.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ Р. Василев (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за измѣнение и допълнение на закона за продължение срока за доброволното изплащане прѣжитъ данъци и на чл. 14 отъ закона за закупуване и износъ на зърнени храни“.

Председателът: Които приемат заглавието на законопроекта, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 1. Продължава се до 31 май 1931 г. срокът за доброволното изплащане прѣжитъ данъци, упоменати въ закона за продължение срока за доброволното изплащане прѣжитъ данъци, гласуванъ и приетъ отъ XXII обикновено Народно събрание презъ четвъртата му редовна сесия, въ 50-то заседание, държано на 27 февруарий 1931 г., обна-

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 127.

родванъ въ „Държавен вестникъ“ брой 281 отъ 19 мартъ 1931 г.“

Въ този членъ комисията продъжи срока отъ „31 май“ на „25 юний“ и заличи думитъ „гласуванъ и приетъ отъ XXII обикновено Народно събрание, презъ четвъртата му редовна сесия, въ 50-то му заседание, държано на 27 февруарий 1931 г.“

Председателъ: Които приематъ чл. 1, както се доклажда, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Р. Василевъ (д. сг): (Чете)

„Чл. 2. Поземелниятъ данѣкъ за финансовата 1929/1930 г., предаденъ за събиране едновременно съ тоя за 1930/1931 финансова година, съ връхнината му за фонда „Обществени бедствия“, се събира безъ глоба за закъснение до 31 май 1931 г., а първата третина отъ сѣщия данѣкъ за финансовата 1931/1932 г. — до 25 октомврий 1931 г., заедно съ втората му третина. Събранитъ досега глоби за закъснение върху поземелния данѣкъ не се връщатъ.“

И въ този членъ комисията поправи датата „31 май“ на „25 юний“.

Председателъ: Които приематъ чл. 2, както се доклажда, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Р. Василевъ (д. сг): (Чете)

„Чл. 3. Съ данѣчни бонове може да се издѣлжатъ освенъ данѣцитъ, поменати въ чл. 14 отъ „закона за купуване и износъ на зърнени храни“, обнародванъ въ брой 218 отъ 26 декемврий 1930 г. на „Държавен вестникъ“, и следнитъ: допълнителниятъ поземеленъ данѣкъ за земитъ, посѣти съ тютюнъ и оризъ, данѣктъ върху материалитъ, отъ които се вари ракия, и акцизътъ на виното, заедно съ наложенитъ върху тѣхъ глоби за закъснение, дължими отъ производителитъ по бирническитъ партидни книги.“

Председателъ: Които приематъ чл. 3, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ разглеждане на точка шеста отъ дневния редъ — второ четене на законопроекта за търговия съ сурови неманипулирани тютюни.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ Р. Василевъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“

за търговия съ сурови неманипулирани тютюни“.

Председателъ: Които приематъ заглавието на законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Р. Василевъ (д. сг): (Чете)

„Глава I.

Общи положения.

Чл. 1. Всички сдѣлки, сключени между тютюнопроизводители, отъ една страна, и тютюнофабриканти и тютюно-торговци: единични лица, дружества и тютюневи кооперации — отъ друга, подъ страхъ на недействителностъ, трѣбва да бѣдатъ извършени съ писмени договори“.

Председателъ: Които приематъ чл. 1, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Р. Василевъ (д. сг): (Чете)

„Чл. 2. Тѣзи писмени договори трѣбва да съдържатъ: а) името, презимето и мѣстожителството на странитъ и тѣхнитъ законни пълномощници;

б) качествено описание на тютюна, съ указание на приблизителното количество въ килограми и на реколтата;

в) цената на килограмъ тютюнъ и дадения авансъ или капаро;

г) условията за изплащането, като се укаже следъ вдигането на тютюна, ако би останала недоплатена сума, дали е лихвена или безлихвена до окончателното ѝ изплащане;

д) сроковетъ за връзване (денкуване), вдигане и превозване на тютюна и за чия сѣтка ще става това;

е) срокътъ и мѣстото на предаването на тютюна и на окончателното му изплащане;

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 105.

ж) условия на прочистване на тютюна: ще се прочиства ли или не преди предаването му; ако ще се почиства — кой ще го извърши, въ какъвъ процентъ на зелени, черни, прегорѣли, гнили и други листа отъ даденъ макулул и з) неустойка при неизпълнение на договора отъ странитъ.

Вънъ отъ тѣзи условия на писмения договоръ, които той непременно трѣбва да притежава, за да бѣде сдѣлката действителна, странитъ могатъ да уговарятъ и други условия, които не имъ противоречатъ.

Писменитъ договори, упоменати въ настоящия членъ, не подлежатъ на обгербване“.

Председателъ: Които приематъ чл. 2, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Р. Василевъ (д. сг): (Чете)

„Чл. 3. При неграмотностъ на продавача писмениятъ договоръ, за да има доказателна сила, трѣбва да носи знакъ отъ прѣстъ съ указание името на неграмотния, който го е сложилъ, и да е подписанъ отъ двама грамотни свидетели“.

Председателъ: Които приематъ чл. 3, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Р. Василевъ (д. сг): (Чете)

„Чл. 4. Неграмотнитъ поставятъ знака отъ прѣстъ съ долната частъ на палеца на дѣсната си рѣка. Ако знакътъ не е поставенъ съ палеца на дѣсната рѣка, въ договора трѣбва да е указано съ кой прѣстъ на коя рѣка е поставенъ“.

Председателъ: Които приематъ чл. 4, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Р. Василевъ (д. сг): (Чете)

„Чл. 5. Писмениятъ договоръ, съ който е сключена сдѣлката, получава официално завѣрена дата (date certaine) отъ момента на регистриране факта на сдѣлката при общината, въ която е произведенъ тютюнътъ. Всѣко препродаване на сѣщия тютюнъ отъ производителя-продавачъ на втори купувачъ, безъ съгласието на първия купувачъ или безъ сѣдебно анулиране на първата сдѣлка следъ тази дата, е недействително“.

Председателъ: Които приематъ чл. 5, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Р. Василевъ (д. сг): (Чете)

„Чл. 6. Раздаденитъ на тютюнопроизводителитъ лихвени или безлихвени суми се считатъ дадени лично на производителитъ, безъ да се ангажира съ това производениятъ отъ тѣхъ тютюнъ“.

Председателъ: Които приематъ чл. 6, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Р. Василевъ (д. сг): (Чете)

„Чл. 7. На производители, които сж направили заемъ отъ Българската земеделска банка подъ залогъ на тютюни, преносителни свидетелства за продажба на заложени тютюни се издаватъ съ предварително разрешение отъ сѣщата банка“.

Председателъ: Които приематъ чл. 7, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Р. Василевъ (д. сг): (Чете)

„Чл. 8. Данѣчнитъ задължения не спиратъ издаването на преносителни свидетелства“.

Председателъ: Които приематъ чл. 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Р. Василевъ (д. сг): (Чете)

„Глава II.

Помирителенъ съдъ

Чл. 9. Всички спорове между договорящитъ страни въ връзка съ условията на сключения договоръ се разглеждатъ отъ помирителната комисия, учредена въ всѣка община, въ съставъ: заклетъ тютюневъ експертъ на държавна служба при държавната земеделска катедра, въ чийто районъ е населеното мѣсто на производителя на спорния тютюнъ, за председателъ, и двама членове помирители — единиятъ посоченъ отъ заинтересования тютюнопроизводителъ, а другиятъ — отъ купувача. Въ случай

че страните не посочат свои представители въ помирителната комисия, такива назначава заклетият експерт измежду тютюнопроизводителите и тютюноотговорците. Членовете помирителни трябва да бъдат български подданици, добре грамотни, неосъждани и незаинтересовани въ спора.

Заклетият тютюнев експерт подава законно установената клетва пред мировия съдия, въ чийто район е държавната катедра, от която се взема, и то преди встъпването въ длъжност.

Забележка. Ако въ окопната няма заклет тютюнев експерт, за председател на помирителния съд, местният миров съдия, по искане на директора на държавната земеделска катедра, назначава такъв от лицата, вещи по материята, представени от общините въ района на съдилищата и тютюно-техническото сдружение въ същия район.

Председателът: Които приемат чл. 9, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 10. Тъжбите до помирителната комисия се подават въ два екземпляра, чрез кмета на общината, където се намира спорният тютюн; единият екземпляр се връчва на противната страна срещу разписка, а вторият се изпраща на съответната държавна земеделска катедра от общината и най-късно на следния ден от постъпването на жалбата“.

Председателът: Които приемат чл. 10, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 11. Щомъ се получи тъжбата въ държавната земеделска катедра, директорът на същата веднага командирова заклетия тютюнев експерт въ населеното място, гдето е възникнал спорът, и той, щомъ пристигне, свиква членовете на помирителната комисия и заедно съ тях разглежда въпросите на спора.“

Членовете на помирителната комисия, които без уважителни причини не се явят на поканата на заклетия тютюнев експерт, се наказват от същия безапелационно съ глоба от 100 до 500 л. Ако, обаче, глобеният член въ седмичен срок от деня, въ който е бил поканен, представи уважителни оправдания за неявката си, заклетият експерт отменява глобата“.

Председателът: Които приемат чл. 11, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 12. Заклетият експерт призовава заинтересованите въ спора страни не по-късно от 10 дни от получаването на тъжбата, за да присъствуват при разглеждането й. Помирителната комисия не може да действа, ако страните не съ били призовани за деня на разглеждане на спора. Законни причини за неявяване пред помирителната комисия съ същите, каквито предвижда законът за гражданското съдопроизводство. Ако и при второто заседание нѣкой от страните не се яви, помирителната комисия се произнася въ отсъствието на призованата, но неявила се страна“.

Председателът: Които приемат чл. 12, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 13. Ако помирителната комисия успѣе да помири спорящите страни, тя съставя веднага протоколъ, подписанъ от двете страни, който се оставя при образуваната преписка въ надлежната земеделска катедра, къмъ която се числи заклетият тютюнев експерт“.

Председателът: Които приемат чл. 13, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 14. Въ случай че не се постигне спогодба, помирителната комисия съставя протоколъ, въ който се излага констатираното от нея, както и мнението й, заедно съ собственото мнение на нѣкой от членовете й, ако има такава, и го прилага къмъ образуваната преписка“.

Председателът: Които приемат чл. 14, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 15. Страната, която остане недоволна от направената констатация и от мнението на комисията въ този протоколъ относно качеството на тютюна или по другите спорове върху условията на сключения договоръ, може

да поиска препращането на протокола предъ надлежния миров съдия, въ района на който се намира мѣстожителството на тютюнопроизводителя, като едновременно формулира своите искания за разглеждане на спора по същество, ако този споръ не превишава сумата 30.000 л.

Мировият съдия, следъ преценка на събраните доказателства отъ помирителната комисия и протокола на същата, се произнася окончателно по спора съ решение, което не подлежи на никакво обжалване. За спорове надъ 30.000 л. той извършва само обезпечение на доказателствата за завеждане искъ на общо основание предъ надлежния окръженъ съдъ.

Спорове надъ 30.000 л. се разглеждат отъ надлежния (въ района) окръженъ съдъ по реда въ предшествуващата алинея. Решението на окръжния съдъ не подлежи на никакво обжалване. Дѣлата по тия спорове се разглеждат отъ съдилищата по реда на съкратеното съдопроизводство.

Решенията на мировия съдия и на окръжния съдъ се изпълняват по реда въ гражданското съдопроизводство.

Забележка. Помирителната комисия, за уяснение на спора, може сама или по искане на страните да събира писмени и гласни доказателства, предвидени въ гражданското съдопроизводство, съ изключение на решителната и съдебна клетви, обаче въ срокъ не по-голямъ отъ две седмици. Обрядната клетва, която трябва да положат свидетелите по спора, се извършва отъ заклетия експерт.

Председателът: Които приемат чл. 15, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 16. Всѣка тютюнопроизводителна община образува специаленъ „сѣдебенъ тютюнев фондъ“, въ който всѣки тютюнопроизводител-продавачъ и всѣки тютюноотговецъ-купувачъ, при регистриране продажбата въ общинските регистри, внасятъ по 1 на хиляда отъ стойността на продаваемия тютюнъ или всичко 2 на хиляда. Отъ този фондъ се изплащатъ разходите по помирителното производство, предвидено въ настоящия законъ“.

Председателът: Които приемат чл. 16, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Глава III.

Наказателни разпоредби.

Чл. 17. Производител, който преди мѣренето на продадения тютюнъ е намокрялъ тютюневите бали или е поставилъ въ тяхъ скритомъ тежести съ цель да увеличи телото на тютюна, се наказва съ глоба отъ 500 до 5.000 л.“

Председателът: Които приемат чл. 17, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 18. Съ същото наказание се наказва и тютюноотговецъ, действащъ лично или чрезъ свой подведомственъ, който при измѣрване на тютюните, при вдигането или изплащането на същите измѣрва неправилно, съ цель да ошети продавача.

Който при измѣрването умишлено е нагласилъ кантара или децимала съ цель да ошети продавача, наказва се по чл. 370 отъ наказателния законъ“.

Председателът: Които приемат чл. 18, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 19. За нарушение на чл. 10 отъ настоящия законъ, кметътъ се наказва съ глоба отъ 200 до 1.000 л.“

Председателът: Които приемат чл. 19, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 20. Нарушенията, предвидени въ настоящия законъ, се констатираатъ или съ протокола на помирителната комисия, или съ актъ, съставенъ отъ държавни, общински и окръжни органи, и подписанъ отъ съставителя, двама свидетели и обвиняемия“.

Председателът: Които приемат чл. 20, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 21. Наказанието се налага от надлежния данъчен началник с наказателни заповеди.

Наказателните заповеди, с които се налагат глоби до 500 л. включително, не подлежат на обжалване, а наказателните заповеди, с които се налагат глоби по-големи от 500 л. се съобщават в препис срещу подписа на нарушителя, който може да ги обжалва по реда, предвиден в закона за углавното съдопроизводство“.

Председателът: Които приемат чл. 21, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 22. Разпорежданията на чл. чл. 147, 148, 150, 151, 152, 156 и 159 включително от закона за акциз и патентовия сбор върху питиетата имат приложение и по настоящия закон“.

Председателът: Които приемат чл. 22, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 23. От сумите, постъпили от глоби по настоящия закон, 40% се внасят в полза на държавата, 30% в полза на надлежната община в прихода на съдебния тютюнев фонд и 30% за откривателите, за каквито не се считат членовете на помирителната комисия, когато нарушението е констатирано с протокол на същата“.

Председателът: Които приемат чл. 23, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 24. Нарушенията на настоящия закон, за които не е предвиден специален давностен срок, се просрочват след изтичане на една година от деня на извършването им“.

Председателът: Които приемат чл. 24, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 25. За прилагането на настоящия закон предоставя се на Министерството на финансите да изработи правилник, заедно с надлежните образци за договори и др. книжа и формуляри и да издава наредби“.

Председателът: Които приемат чл. 25, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Р. Василев (д. сг): (Чете)

„Чл. 26. Настоящият закон влиза в сила 15 дни след обнародването му в „Държавен вестник“ и отменя всички разпоредби на другите закони, които му противоречат“.

Председателът: Които приемат чл. 26, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Присъждаме към разглеждане на точка седма от дневния ред — второ четене законопроекта за допълнение закона за ревизиране договорите за наем на фондови земи за стопанската 1929/1930 г.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчик И. Хрелпанов (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“

за допълнение закона за ревизиране договорите за наем на фондовите земи за стопанската 1929/1930 година“.

Председателът: Които приемат заглавието на закона, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик И. Хрелпанов (д. сг): (Чете)

„Член единствен. В четвъртия ред след думите зърнени храни се добавя думата: „зеленчуци“, а в осмия ред пред думата „конопа“ се добавят думите: „зеленчукови градини“.

Председателът: Които приемат член единствен, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър А. Буров: Аз бих молил да се забием с точка девета от дневния ред — първо четене на законопроекта за таксите, събирани от Мини-

стерството на външните работи — за да има време законопроекта да бъде разгледан и от комисията, защото като се ангажираме в дебати по избирателния закон, едва ли ще ни остане такова. Този законопроект ще бъде приет от всички.

Председателът: Присъждаме към точка девета от дневния ред — първо четене на законопроекта за таксите, събирани от Министерството на външните работи и на изповяданията и от българските легации и консулства в странство.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретар И. Михайлов (д. сг): (Прочита законопроекта изцело, заедно с мотивите към него — вж. прил. Т. I, № 136)

Председателът: Които приемат на първо четене прочетения законопроект, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър А. Буров: Аз бих молил да се даде спешност на законопроекта — да се гласува сега на второ четене и да отиде в комисията между второто и третото четения.

Председателът: Които съгласни с предложението на г. министъра да се даде спешност на прочетения законопроект, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретар И. Михайлов (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“

за таксите, събирани от Министерството на външните работи и на изповяданията и от българските легации и консулства в странство“.

Председателът: Които приемат заглавието на законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретар И. Михайлов (д. сг): (Чете чл. 1 — вж. прил. Т. I, № 136)

Председателът: Които приемат чл. 1, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретар И. Михайлов (д. сг): (Чете чл. 2 — вж. прил. Т. I, № 136)

Председателът: Които приемат чл. 2, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретар И. Михайлов (д. сг): (Чете чл. 3 — вж. прил. Т. I, № 136)

Председателът: Които приемат чл. 3, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретар И. Михайлов (д. сг): (Чете чл. 4 — вж. прил. Т. I, № 136)

Председателът: Които приемат чл. 4, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретар И. Михайлов (д. сг): (Чете чл. 5 — вж. прил. Т. I, № 136)

Председателът: Които приемат чл. 5, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретар И. Михайлов (д. сг): (Чете чл. 6 — вж. прил. Т. I, № 136)

Председателът: Които приемат чл. 6, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретар И. Михайлов (д. сг): (Чете чл. 7 — вж. прил. Т. I, № 136)

Председателът: Които приемат чл. 7, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

*) За текста на законопроекта, приет на първо четене, вж. прил. Т. I, № 52.

*) За текста на законопроекта, приет на първо четене, вж. прил. Т. I, № 136.

Секретарь И. Михайловъ (д. сг): (Чете чл. 8 — вж. прил. Т. I, № 136)

Председателъ: Които приематъ чл. 8, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретарь И. Михайловъ (д. сг): (Чете чл. 9 — вж. прил. Т. I, № 136)

Председателъ: Които приематъ чл. 9, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретарь И. Михайловъ (д. сг): (Чете чл. 10 — вж. прил. Т. I, № 136)

Председателъ: Които приематъ чл. 10, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ разглеждане точка осма отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на избирателния законъ.

Понеже законопроектътъ е обширенъ, азъ моля Събранието да се съгласи, съгласно правилника, да се прочетатъ само мотивитъ и първиятъ и последниятъ членове на законопроекта. Които сж съгласни съ това, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретарь И. Михайловъ (д. сг): (Прочита мотивитъ къмъ законопроекта и чл. 1 и последния членъ — вж. прил. Т. I, № 131)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въ края на последната сесия на настоящето Народно събрание, четири дни преди да се свърши нашиятъ мандатъ, ние сме сезирани съ една важна конституционна реформа — измѣнението на известни постановления на избирателния законъ. Всѣко измѣнение на избирателния законъ за конституционнитъ страни засѣга, прѣко или косвено, конституционнитъ основи на държавата. Тѣй че и у насъ този законопроектъ — който ни е представенъ отъ правителството да го гласуваме и който азъ отгоре само ще анализирамъ, за да си дамъ мнението — каквото и постановление на избирателния законъ да измѣняме, това е достатъчно, за да дойдемъ до мисълта, че вършимъ единъ строго конституционенъ актъ.

Законопроектътъ, който ни е представенъ, засѣга основи на конституционното право въ България и затова ще трѣбва да бѣде дадена една не само обстойна, но и сериозна, обективна преценка на законопроекта. Споредъ моего разбиране, въ една страна, като България, която криво-лѣво цѣли 50 години съ малки изключения живѣе парламентаренъ и демократиченъ режимъ, въпросъ като настоящия ще трѣбва, преди ние да си дадемъ гласа „за“ или „противъ“, да бѣде, както казахъ, не само обстойно, но и обективно, безъ партизанска страсть, даже безпартийно, и колкото е възможно по-малко политически проученъ. Така ние ще можемъ да дойдемъ действително до една по-правилна оценка и до заключения, които ще ни посочатъ най-правилния пѣтъ.

Нашата конституция и срѣдството, съ което тя се прилага — избирателнитъ закони — не сж, г. г. народни представители, наше самотно нѣщо. Тѣ сж вземани отъ други по-напреднали отъ насъ страни и сж били прилагани криво-лѣво до днешенъ день у насъ. Тѣй че когато се говори за измѣнение на избирателния законъ, ще бѣде добре не само нашето, домораслото — за да не кажа по-силна дума — да се вземе въ съображение, а да се ползуваме и отъ опыта на онуй, което културнитъ европейски и презокеански държави сж създали въ тѣхното управление. Затуй нека не ви се види чудно, че днесъ азъ ще засегна не толкова подробноститъ, членъ по членъ, на законопроекта, който ни е подложенъ да гласуваме, колкото известни основи на конституционното право въ европейскитъ държави въ връзка съ упражняването на същото право въ България.

Г. г. народни представители! Казахъ, че нищо отъ туй, което сме създали въ нашето положително конституционно право, не сме го измислили ние. И затуй, за да мога по-правилно да направя заключението за себе си и да се помѣча, доколкото политическото чувство позволява, да присѣдяна вашето къмъ моето убеждение, ще трѣбва, както казахъ, да направя известна екскурзия въ основнитъ на конституционното право въ другитъ страни.

Всички цивилизовани държави днесъ, при упражнението на конституционното право, се дѣлятъ на две: на представителни и на конституционно-парламентарни. Въ пред-

ставителнитъ държави се избиратъ народни представители, които нѣматъ друга връзка съ изпълнителната власть, освенъ да гласуватъ предложенитъ имъ законопроекти, или — както е въ по-развититъ държави, каквито напоследъкъ ставатъ все повече и повече Североамериканскитъ съединени щати — покрай гласуването на законопроектитъ, да взематъ и инициативата за нѣкои политически или законодателни мѣроприятия.

Това осветено начало въ представителнитъ управления се срѣща въ три различни типа. Единиятъ е въ Русия, типътъ на двустепенната система, кждето една политическа социална партия си е приспособила правото, по нейната конституция, тя да бѣде избирателътъ и отъ нея да излиза и управлението. Тамъ имаме пълното господство на една политическа партия и безправие, въ името на социалния строй, на останалата частъ отъ гражданството.

Вториятъ типъ е въ Италия, кждето всичкитъ граждани сж избиратели, но, чрезъ създаването на така наречената държавна листа, има само една относителна пропорционалностъ въ полза на болшинството отъ избирателитъ, което се ангажирва въ пълно управление, безъ контролъ на управлението, съ ограниченъ контролъ само по отношение на изпълнителната власть.

И най-сетне третиятъ типъ е въ американскитъ държави, кждето народътъ непосредствено избира; народнитъ представители сж независими отъ изпълнителната власть и безъ тѣхъ законъ не може да бѣде гласуванъ, но тѣ нѣматъ правото да смѣняватъ правителствата.

Азъ споменавамъ тия три държави, защото по-нататкъ, когато ще дойда да разглеждамъ по същество законопроекта, който ни е представенъ за гласуване, ще видимъ, че ако съ известни постановления ние неусѣтно, полска-лека пробиваме общоустановения типъ на конституционно-парламентарни строеве, можемъ да дойдемъ, при българскитъ условия, до едно отъ изродженията на тия три типа представителни държави, които споменахъ преди малко.

Вториятъ типъ държави, както казахъ, сж конституционно-парламентарнитъ — каквато е и нашата. У насъ, въ България, се създаде така наречениятъ парламентаризмъ благодарение на голѣмата мѣдростъ на дейцитъ народни представители въ 1879 г., които, съзнавайки и гласувайки текстоветъ на днесъ действащата конституция, успѣха да вмъкнатъ въ конституцията, чрезъ една борба по-нататкъ отъ четири или петъ години, идеята за отговорно правителство.

Г. г. народни представители! Парламентаризмътъ, парламентарното управление съществува въ България въ продължение на цѣли 50 години. Безспорно е, че парламентаризмътъ у насъ е билъ малко по-другъ, отколкото въ другитъ страни, защото сме страна съ недостатъчно развита култура, съ сравнително по-слабо чувство не толкова на гражданско самосъзнание, колкото на колективно действие по отношение отправлението на политиката. Но въ всѣки случай, криво-лѣво, въпрѣки тия два недостатъка на българитъ, парламентаризмътъ у насъ остана непоклѣнатъ до день днешенъ, при всичкитъ избирателни системи, които сж съществували въ България.

Но какво е парламентарното управление? Това е първиятъ, основниятъ въпросъ, който трѣбва да си го разтълкуваме тукъ, за да видимъ дали парламентарното управление се влага въ законопроекта, който ни предлага сега правителството.

Въ една страна съ парламентарно управление на първо мѣсто трѣбва да имаме свободната политическа личностъ. Безъ свободна политическа личностъ, колкото има своето право да се самоопредѣля не толкова въ своя частенъ граждански животъ — въ случая то е по-малко важно, защото засѣга правовата държава — но главно въ своитъ политически убеждения, ние парламентаренъ режимъ нѣмате, или го имате въ прикрита форма, която не винаги ще ви дава положителни резултати и ще защитава интереситъ на организираната въ една държава суверенна нация.

Втори основенъ елементъ на парламентарния режимъ е управлението на политическитъ партии. То се е родило въ Англия, майката на парламентаризма, чрезъ борбата, траяща почти отъ хиляда години, между двѣте течения, които до день днешенъ, съ малка разлика, съществуватъ въ Англия. Значи, вториятъ основенъ елементъ за едно правилно отправление на парламентаризма е политическата партийна борба и вземането на властта отъ една партия, която управлява подъ контрола на опозицията вътре въ Събранието, и на общественото мнение вънъ.

Партиитъ, обаче, г. г. народни представители, могатъ да бѣдатъ добри, само когато дисциплинирватъ въ тѣхъ съществува отъ долу, когато ръководящитъ имъ тѣла сж продуктъ на развиващото се индивидуално и колективно

с-знание на тѣхнитѣ членове, което пъкъ прави, штоо соковетѣ да отиватъ отдолу нагоре, къмъ върховетѣ. И кризата, която съществува днесъ въ парламентарния режимъ, иде именно оттамъ — отъ създаването на коте-рийностъ отъ горе; често пъти се качватъ на властъ хора, които не даватъ да прониква въ тѣхнитѣ жили со-кътъ на народнитѣ маси и по този начинъ, израждайки себе си, тѣ израждатъ режима и вредятъ на управлението на държавата, срѣдството на която е парламентарниятъ режимъ. (Б. Ецовъ и Б. Божковъ рѣкоплѣскаѣ)

Г. г. народни представители! Има още единъ елементъ въ основата на парламентаризма — това е министерската отговорност. Министерската отговорност, при правилно конституирания принципъ на здраво организирани поли-тически партии, съ животъ и организъмъ, гарантиращи свободата на политическата личностъ, бидейки продуктъ също на свободата на политическата личностъ, организи-рана въ партията, е вториятъ необходимъ елементъ, за да може държавата да върви напредъ при парламентарния режимъ. Обаче отговорността на министритѣ, като пред-ставители на изпълнителната властъ, се корегира отъ ко-роната. И навсѣкѣде, въ всички правилно развити парла-ментарни страни, борбата на политическитѣ партии трѣбва да бѣде като резултатъ отъ изборната борба, която ще продължи по-нататѣкъ въ камарата.

Това начало, като единъ основенъ елементъ за единъ правиленъ парламентаризъмъ, азъ мисля, че ние ще трѣбва да го спазваме. И когато то не е достатъчно влѣзло въ нашитѣ жили, ако ние мислимъ за свободното разви-тие на българската държава, ще трѣбва да го всадимъ все повече въ себе си, гледайки на парламентарния режимъ като на срѣдство за правилно управление на държавата.

Г. г. народни представители! Какво би било заключени-ето отъ тия основни положения въ днешния день, когато нашата Камара изчезва, когато тя по конституцията и по избирателния законъ свършва своя животъ — азъ ще го кажа по-късно. За мене остава да попълня съ още една предпоставка моето становище по избирателния законъ.

Отначало имаме единъ типъ на конституционно пред-ставително управление, което ни биде дадено отъ май-ката на парламентаризма — Англия. Следъ това Англия и другитѣ културни държави ни дадоха втори типъ на пар-ламентарно управление — тѣй нареченото демократическо парламентарно управление. Мисля, че съмъ демократъ, де-мократъ не въ тѣсния смисълъ на думата, но като единъ човѣкъ, който се е възпиталъ въ това, което представлява днесъ духътъ на демокрацията. Какво е допълнението на парламентарно-конституционния режимъ, за да можемъ да имаме пълна парламентарна демокрация? Това е все-общото избирателно право. Всеобщото избирателно право, обаче, е една фраза, докогато то не бѣде оградено отъ ограничения, които подъ булото на неговото гарантиране могатъ да спъватъ свободата на гражданина да може да се произнася за този, който той счита най-госденъ да го прати въ Парламента като свой представителъ, да про-вежда тия идеи, които гражданинътъ сподѣля съ него. Ограничението на всеобщото избирателно право е признакъ на слабостъ на режима, който го прави.

За да може да бѣде правилно отправлявано всеоб-щото избирателно право, г. г. народни представители, не стига само свободното изразеното съзнание на избирателя, но сѣ нуждни и политически партии, които да възпитаватъ избраника здраво политически, културно и национално, за да може той да защитава обществениятъ, политическиятъ, стопанскитѣ и държавнитѣ интереси въ Парламента, въ който е изпратенъ. Това е, което ще трѣбва да бѣде един-ственото мѣрило. Това е пакъ една предпоставка, която ще ми бѣде необходима, когато ще навлѣза въ съще-ството на законопроекта, който е поставенъ на разгле-ждане.

Г. г. народни представители! Ще кажа едно нѣщо, което, като го спомена, може да предизвика насмѣшка и да се каже, че е аксиома, но по-нататѣкъ ще се види колко е то сериозно и че то лежи въ основата на политическитѣ разбирания въ днешния моментъ. Азъ казахъ и повта-рямъ, че демокрацията не иска само всеобщо избирателно право, съзнателно и свободно проявено отъ политически свободно организираниятъ хора, но иска пълна гаранция на личността, на нейното частно право, на нейното по-литическо право, на нейната индивидуална и колективна свобода — т. е. правото на избирателя да гласува и да посочва тогава, когато той пожелае да бѣде неговъ пред-ставителъ въ Парламента. Това е, г-да, друга една пред-поставка, която трѣбваше да изтъкна, защото ще ми по-служи по-нататѣкъ.

Какъ се организира, г. г. народни представители, кон-ституционно-представителното, парламентарното и демо-

кратическо-парламентарното управление въ културнитѣ държави? — Чрезъ начина, по който избирателътъ се съ-бира, за да избере лицето, което ще го представлява въ парламента, гдето да решава и да контролира изпълни-телната властъ. Всички държави съ конституционно-парла-ментаренъ режимъ опредѣлятъ начина, по който това ще стане — чрезъ изборната система. И азъ минавамъ сега на изборнитѣ системи.

Свѣтътъ познава два вида изборни системи — мажоритарна и пропорционална. Всѣка държава приспособява режима си къмъ едната или къмъ другата система, въ най-опростената ѝ форма, за да не бѣде избирателътъ прину-денъ да калкулира и да търси въ архивитѣ на голѣмото и широко изборно законодателство пътя, по който той ще прояви своята воля, за да грѣши по-малко, и, на второ мѣсто, като посочва непосредствено избраника си. По мажоритарната система, който получи единъ гласъ повече, той е избраниятъ.

Г. г. народни представители! Мажоритарната система доскоро съществуваше у насъ. Кожото и да е била осъ-ждана тя, човѣчеството се връща къмъ нея. Мажоритар-ната система е създала мирови империи, каквато е англо-саксонската. Тазя система и днесъ съществува въ Англия, тя безъ нея не може. Следъ раздѣлянето на английския народъ на повече отъ две партии — днесъ тѣ сѣ три — Англия прави едно допълване на мажоритарната система, която тя не напуска нито единъ моментъ. И ние, и вие, които измислюваме всѣки день нови изборни системи, трѣбва да се чудимъ на „глупавия“ англичанинъ, който не може да си представи друго управление, освенъ управле-нието на болшинството, който не калкулира, не търси висша математика при опредѣлянето на изборнитѣ дѣли-тели.

Но, г-да, както въ другитѣ европейски страни, така и въ Англия, мажоритарната система даде единъ дефектъ и затова, съ единъ законопроектъ, който вече мина на второ четене, тамъ корегираха тая система. Съ тая поправка въ Англия, даватъ право на избирателя да гласува за своята политическа партия, но когато тя се окаже въ малцинство, той да може да избира отъ други две или три листи кое е най-достойното лице и да подаде гласа си за него, и по този начинъ да получава болшинство въ парламента не партията, която има 45% отъ гласоветѣ, а оная, която има надъ 50%.

Г. г. народни представители! Защо правятъ това въ Англия? Защото у тѣхъ никогато не е билъ изоставенъ прин-ципътъ, избирателътъ да бѣде въ връзка съ своя избра-никъ, да познава неговитѣ качества, преди да си даде гласа за него, да знае, дали той ще бѣде лицето, което, дошло въ единъ парламентъ, кждето отъ нѣколко вѣка нѣма отговорностъ за изказанитѣ мнения, избраникътъ нѣма да измѣни на своя избирателъ, дали той, когато отиде въ народното събрание, действително ще представ-лява най-добре разбираниятъ негови интереси. Личната връзка между избирателя и избраника, депутата, позна-ване на неговитѣ морални качества — това стои на пръвъ планъ въ Англия и то е основата на цѣлия ѝ парламентар-изъмъ.

Въ 1858 г. англичанитѣ се опитаха да прибѣгнатъ къмъ пропорционалната избирателна система подъ влиянието на Джонъ Стюартъ Милъ и на тогавашната политическа док-трина за тѣй нареченото задължително пропорционално представителство на всички политически течения въ стра-ната. Въведоха я въ 1858 г. най-напредъ като опитъ за окръжнитѣ съвети, а въ 1859 г. бѣше отмѣнена, и до дне-шенъ день, освенъ тукъ-тамъ споменавана, тя не е ста-нала програма на никоя политическа партия въ тази кла-сическа по своя парламентаризъмъ мирова държава.

Г. г. народни представители! На второ мѣсто имаме чи-стата пропорционална избирателна система. Но пропор-цията вече страда. Вѣрно е, че тя дава относително пред-ставителство на всичкитѣ мнения въ страната, но тя на-пуска общия принципъ на стария класически парламента-ризмъ, принципа на управление на болшинството, на сил-нитѣ политически партии, на силната властъ. При все туй тя успѣ да се наложи въ европейскитѣ държави. Въ кои? Въ тия, които, за да могатъ добре да я приложатъ, дой-доха да унищожатъ парламентаризма си.

Ще взема за примѣръ Швейцария. Днесъ Швейцария е страна съ всеобщо избирателно право, съ пропорционална избирателна система, но въ нея изпълнителната властъ не е отдѣлена отъ парламента. Тѣ прибѣгнаха до тѣй наре-чената непосредствена демокрация, кждето министритѣ, които управляватъ, се избиратъ по за една година отъ на-родното събрание. Тя е една малка, федеративна дър-жава, съ 3 и половина милиона население, раздѣлена на 22 кантона, съ едно прѣснато законодателство, де повече,

де по-малко суверенно, но обединена в своя парламент за общи национални работи. България не е такава държава и затова не можем да вземем Швейцария за примър.

Пропорционалната изборителна система беше въведена в много европейски държави. Опитана се да я въведат и в Франция преди няколко години, но я изоставиха, защото, при голѣмото разцепление на политическите партии, се получи още по-голѣмо. Поради това в Франция се върнаха пак на униоминалната система, на едноименната изборителна система.

Опит да въведе пропорционална изборителна система, г. г. народни представители, направи и Германия, и аз съм длъжен да я спомена, защото тя ще ни послужи за примър, понеже в основата на сега разглеждания законопроект е легнало приложението на пропорционалната изборителна система в Германия. След войната, при приемане на републиканската си конституция, германците искаха да приложат по отношение на Райхстага и на управлението си всичко, което е родено и съществува в политиката, даже до най-малките му подробности. И опитите бѣха горчиви, защото трѣбваше да се минат 10 години, да се появят силни национални течения и да се види, че което тѣ считат като политическа добродетел и голѣма необходимост за уреждането на държавата им, стана една опасност за републиката. През лѣтото, когато ставаша изборител за последния Райхстаг, имах възможност да прекарам в Германия и да видя как всички политически партии си поставиха само едно искане — да измѣнят изборителния закон и да унищожат имперската листа, която им дава малки групировки, които често в много отношения вредят и шантажират, прибавяйки по няколко гласа, за да създадат този или онзи състав на изпълнителната власт.

К. Пастуховъ (с. д): Не е тъй.

С. Яневъ (с. д): Точно обратното е — алтернативната листа се премахна в проекта, а райхската листа остана.

С. Мошановъ (д. сг): Това, което правимъ и ние.

Р. Маджаровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Вѣрно е, че германците поживна следните резултати от тази изборна система: видѣха центъра, основата на тѣхния днешен строй, отслабнал до неимовѣрност в полза на крайните движения — комунист и националсоциалисти. И днес това, което крепи правителствата тамъ, е едно нищоженно меншество, което позволява да се създават управления за борба срещу крайната лѣвица и крайната дѣсна, според нуждата, която социалдемократическата партия има, да дава подкрепа, за да не рухне и тя в тия голѣми борби заедно с тѣх в утрешния денъ. Ето защо Германия помисли да измѣнява своя изборителен законъ. Ето законътъ, който бѣше приетъ в тѣхния Райхстагъ. За утешение на господата, които ми прекъснаха, цитирамъ.

Н. Андреевъ (р): Тѣ не могат да се утешатъ.

Р. Маджаровъ (д. сг): (Чете) „Райхсратътъ, държавният съветъ, гласува съ 56 гласа срещу 10 проекта на изборителната система изработенъ от правителството. Пропорционалната система се задържа, но размърът на изборителните околии се намалява. Тѣхното число“ — внимавайте — „отъ 35 става на 162. Имперската листа, върху която се калкулираха остатъците, се унищожава“. — Това е законътъ — другото е само празна фраза.

Защо, г. г. народни представители, сѣ го направили това, ще ви кажа, когато почна да разглеждамъ какво отражение ще има предложениятъ законопроектъ върху организирането на политическите сили на България, на Народното събрание и на изпълнителната власт. Ние сме имали в България изборителни закони, почиващи на три изборителни системи: мажоритарната система, системата на чистата пропорция и смѣсената система, по закона на Стамболийски отъ 6 мартъ 1923 г., която фактически е мажоритарната система, но дава възможност на известни по-силни групировки или политически партии да иматъ болшинство.

Тукъ азъ съмъ длъженъ, г-да, да констатирамъ едно нѣщо, на което ме е научилъ не само личниятъ ми опитъ отъ 25 години насамъ, откогато съмъ в този Парламентъ, но и което го е посочила и политическата история на България отъ освобождението ѝ до днесъ. Не е вѣрно, че българските изборители се поддават на крайните демогагии, нито е вѣрно, че българскиятъ изборител е до тамъ недозрѣлъ, че да може всѣки единъ авантюристъ да го увлѣче. Също така не е вѣрно, че българскиятъ

изборител се поддава винаги на изпълнителната власт и че той става много често сръдство, за да могат да се постигнатъ целите на изпълнителната власт чрезъ създаването на изкуствени Парламенти. Вѣрно е, че това е съществувало много пѣти, но то се е длъжало паралелно съ пресията на изпълнителната власт и на котерийността на политическите организации, и на липсата на връзки и на общественъ интересъ на народните представители, които сѣ стояли в Народните събрания и сѣ почивали само на властта, а опозицията — само на критиката. Това сѣ слабостите на българския изборител. И когато единъ човѣкъ ще иска да дава правилна прогноза не само за далечното бъдеще, но и когато ще иска да се мѣчи да даде такава и за утрешната управа на страната, изпусне ли ги, въ същностъ той ще мисли за създаването на едни режими, които, г. г. народни представители, временно могат да даватъ спокойствие, но въ края на краищата ще дадатъ политически, и ако щете, социални пертурбации.

Спомнете си Народните събрания, избрани по мажоритарната система. До 1884 г., г. г. народни представители, вие имате организирана княжеската власт — властта на короната — съ ней приближената камарила, споредъ както вече историята ни го показа. Четири Народни събрания, въ които народътъ прашаше свои избраници, короната ги разтуряше. Тя посегна и унищожи конституцията тогава. При все туй, следъ една борба отъ две години, тя бѣше принудена да капитулира и да възстанови пълното тържество на конституцията и парламентарния режимъ въ 1884 г., когато покойниятъ Каравеловъ дойде да превземе властта и да седне ей тамъ, горе, на председателското мѣсто. Г-да! Това е единъ примър, който може да ни служи за политическо възпитание на народа, когато ние, като учители и като наставници на изборителната маса, и споредъ уставите на нашите политически организации, работимъ въ това отношение.

По-нататъкъ ние имаме системата и на друго едно царствование. Ние имаме примѣра съ покойния Радославовъ въ 1899 г., когато той бѣше повиканъ по волята на короната да състави правителство. Следъ едно развитие на либералните партии, народътъ не даде болшинство за тѣх и вие помните начина, по който трѣбваше да се създаде изкуственото болшинство въ 1899 г., когато се касираха 15—20 души народни представители, а другите бѣха арестувани. На следващата 1900 г. тогавашниятъ царъ повика Рачо Петровъ. Българскиятъ народъ му прати само двама представители: Иванъ Плевъ Плачковъ и Рачо Петровъ; всичкото друго дойде отъ политически организирани партии и конституционниятъ режимъ бѣше възстановенъ.

Да не говоря за годините 1913 и 1914, когато, подъ влиянието вече на парламентарния режимъ, Радославовъ не можа да има болшинство. Нито ще говоря за годините следъ 1918 г., когато покойниятъ Стамболийски, преди да измѣни изборителния законъ, не можа да си докара болшинство. Въ последствие той успѣ да си докара такава съ едно нѣщо, което и ние, болшинството днесъ, трѣбва да го помнимъ — съ единъ законъ, който се гласува и се приложи следъ като бѣха арестувани всички политически водители тогава на опозицията въ Шуменъ и въ Сливенъ.

П. Палиевъ (д. сг): И съ касирането на 13 опозиционни депутати.

С. Мошановъ (д. сг): Само че днесъ водителите на партиите не сѣ арестувани.

Н. Андреевъ (р): Чакай, не е настѣпилъ изборниятъ периодъ! И вие може да направите това. Стамболийски ги арестува следъ изборите, а вие може преди изборите да ги арестувате. Ще видимъ разликата.

Председателътъ: (Звъни)

Р. Маджаровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Ние опитаме и мажоритарната, и пропорционалната системи. При условията, въ които се намираме днесъ въ България, азъ вѣма да хвърлямъ камъкъ върху пропорционалната система. Тая пропорционална изборителна система функционира у насъ повече отъ дванадесетъ години. Тя си даде своя резултатъ. Тя даваше привидно или относително болшинство на правителството. Благодарение на нея, при различните комбинации на политическите партии, представени тукъ, се достигна, както знаете, до събитията отъ мировата война при режима на Радославова.

Най-сетне ние имаме и смислената система от 6 март 1923 г., която прилагаме три пъти под ред. Нима може да се каже, че прилагането й два пъти от страна на Демократическия сговор е дало отрицателни резултати за управлението? Аз, както виждате, г-да, когато говоря за различните изборителни системи, все мисля за първата алинея от мотивите на законопроекта, според която настоящият законопроект се внася, за да се защити държавната власт — затуй се иска днес измъненето на изборителната система. Нима тя не ни даде достатъчно опозиция, за да може да има контрол върху властта? Ами че на тая страна (Сочи опозицията) стоят 100 и няколко души народни представители, и то като не забравяте, че кабинетът на г. Лячев прави последните законодателни избори в коалиция с Смиловата партия.

Следователно резултатът, който дава една политическа борба, не трябва да се търсят в изборителните системи, а трябва да ги търсим в зрелостта на политическите хора, в правилно организирани политически партии, в организационната връзка между генералните щабове и членовете на партиите с останалата маса; трябва да ги търсим в преливането на масите към една или друга групировка в моменти, в които цялото общество е развълнувано, било от някоя по-голяма или по-малка идея, било от някоя по-малка или по-голяма обществена или национална интерес. Тази е основата на политическия живот в страната, и върху нея, г. г. народни представители, ние трябва да градим, ако действително мислим малко повече за интересите на страната, която се намира в голяма политическа и стопанска криза, отколкото за нашите временни партийни и политически интереси.

Г. г. народни представители! Аз поставих три въпроса: първо, въпроса за основата на конституционно-парламентарната управа, второ, за начинът, по който се прокарва тая управа, и трето, за главния фактор — политическата организация на народа. Но мене може да ми се каже, че аз още се вълнувам от тия работи, които сж ставали у нас, че аз при тѣзи тежки дни, в които живѣемъ, все още мисля за масата и за нейните прояви. Г-да! Аз ѝ давамъ пълно право не само тогава, когато тя ме праща въ Парламента, но и тогава, когато тя не ме е пратила въ Парламента.

Сега минавамъ на самия законопроектъ, като ще се спра само върху политическата му страна и на някои принципи постановления отъ него, за да разберете защо направихъ този уводъ.

Г. г. народни представители! Четири години заседава тая Камара, а сега за четири дена трябва да гласуваме една реформа, която може да даде такива резултати, че да се обърне и против тѣхъ, и противъ насъ, и противъ Парламента.

Н. Андреев (р): Всичко става.

Р. Маджаров (д. сг): Настоящият законопроектъ установява толкова много формалности, че ще трябва да се създаде една школа, за да може да се проумѣятъ тия формалности. Азъ ще ви дамъ единъ примѣръ. Невластѣ нито висшата, нито по-низшата математика, слабъ съмъ по нея.

Н. Андреев (р): Единъ изборенъ факултетъ трябва да се създаде!

Р. Маджаров (д. сг): Единъ мой познатъ, свършилъ висша математика, намира, че авторътъ на законопроекта, г. Коларовъ, неправилно е направилъ изчисленията въ примѣритѣ, посочени въ законопроекта.

Х. Баралиевъ (с. д): Изчисленията въ законопроекта сж на правителството.

Н. Андреев (р): Не сж само на правителството, но и на господа ширските.

Р. Маджаров (д. сг): Моля! Простете ме, г. Баралиевъ, за тази *lapsus linguae*, но името на г. Коларова е станало вече нарицателно.

Та, казвамъ, получихъ една бележка, която носи подписа на единъ човѣкъ, свършилъ висша математика, въ който той ми казва — не съмъ провѣрилъ това — че изчислението на мандатитѣ въ законопроекта става не съ правилано пресмѣтане, а съ налукване — нѣщо недопустимо въ единъ законъ — и че при изчислението на депутатските мандати се явява една разлика отъ 3 или 4 мандата.

С. Мошановъ (д. сг): Нѣма изчисления отъ коя околичност колко мандати ще се взематъ. Това тепърва ще се разпредѣля.

Р. Маджаровъ (д. сг): Ясно е, че при подобна една формалност, кѣдето по 4—5—6 пъти се дѣлятъ подаденитѣ отъ изборителитѣ гласове, може да има една тъмнина. Но народното представителство не прави калкулация, то гласува общи положения. Обаче у насъ много работи вървятъ съ краката нагоре. Тая работа можемъ въ една комисия да я оправимъ.

Другиятъ въпросъ, който изпква, е въпросътъ за формалноститѣ. Г-да! Въ законопроекта се предвижда едно продължаване на сроковетѣ и създаване на нови формалности по отношение полагането на кандидатуритѣ. Не дай, Боже, една власт да се реши на всѣка цена да изкара изборитѣ — тя ще направи илюзорно не, но невъзможно полагането на кандидатуритѣ. Тая работа въ комисията трябва да я изтъкуваме, защото действително въ тая система има нѣщо лошо. Когато Стамболийски бѣше на тая маса (Сочи министерската маса), когато азъ се криехъ, а моятѣ другари бѣха въ затвора, ние не можаме да изпълнимъ формалноститѣ, за да бждемъ избрани за народни представители въ последното Народно събрание презъ режима на Стамболийски.

Н. Андреев (р): Тая е, значи, целта на този законопроектъ.

Р. Маджаровъ (д. сг): Умисълъ въ единъ законопроектъ не можемъ да вложимъ и затова азъ казахъ въ началото, че ще бжде по-добре да бждемъ обективни както отъ едната страна, така и отъ другата страна, за да можемъ да намѣримъ политическата истина.

Г. г. народни представители! Действително, този законопроектъ е малко късно дошелъ. Вие промѣните цялата организационна система на партиите и давате на централнитѣ бюра почти законодателна власт. Освенъ това вие измѣните и сроковетѣ и оставяте само 21 день, въ което време всичката тая машинария трябва да бжде готова.

Н. Андреев (р): Не законодателна, а диктаторска става властта на централнитѣ бюра.

Р. Маджаровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Отъ изборитѣ ни дѣлятъ единъ месецъ и 26 дни. Като извадите отъ тѣхъ 21 день до деня на изборитѣ, ще видите, че нѣма да има достатъчно време да се преорганизируютъ политическите партии. И тѣзи работи, г-да, въ политиката се вършатъ! Моля ви се, само Стамболийски е гласувалъ така закони. Виждате това, което сме правили ние: обикновено въ първитѣ сесии следъ избирането на новото Народно събрание, подъ впечатления отъ добритѣ и лоши качества на приложената изборителна система, сж били правени измѣнения, и то коренни, на изборителната система, но всѣкога при достатъчно време, за да може, когато законодателтѣ работи, общественото мнение да го контролира, да поправя грѣшкитѣ, които той може да направи, които грѣшки по нѣкога могатъ да бждатъ катастрофални за личнитѣ и колективни свободи на изборителѣ.

Ще се спра за малко и на някои въпроси по съществото на законопроекта и ще дамъ мнението си по тѣхъ.

Азъ цитирахъ одева конституционно-представителното управление и парламентарното управление, мажоритарната система и неджга на пропорционалната изборителна система, която отдалява избраника отъ избирателя и по такъвъ начинъ намалява контрола върху изпълнителната власт. Това е единъ голѣмъ неинъ неджгъ — освенъ раздроблението на партиите. Първиятъ неджгъ на законопроекта е този, че той скѣсва още повече връзката между избирателя, народа, и тѣзи, които се избиратъ. Това е първиятъ неджгъ. Азъ съмъ отъ една политическа школа, която проповѣдва, че между избирателя и избираемия трябва да има връзка — тѣ трябва да се познаватъ. Безспорно е, че азъ не мога да одобря каквато и да била реформа, чрезъ която се намалява тази връзка между избирателя и избираемия.

Г. г. народни представители! Предлаганата реформа усилва недостатъка на пропорционалната изборна система, която замѣства личността съ партията, защото съ новия проектъ пѣкъ се замѣства партията съ едно централно бюро. По такъвъ начинъ българскиятъ избирателъ се поставя въ положението да се произнася по тази или онази система. Този принципъ съставлява едно отрицание на парламентарния режимъ.

Н. Андреев (р): Можемъ да стигнемъ дотамъ — да се гласува по радиото!

Р. Маджаровъ (д. сг): Това нанася ударъ на свободата на личността и регулира убежденията на депутатитѣ. Съ предлагания проектъ ставатъ два вида избори — чрезъ мѣстни и централни листи. Така вие забранявате на българскитѣ избиратели да упражнятъ своето активно право — да избиратъ, и своето пасивно право — да бждатъ избирани, защото имъ казвате, че централното бюро ще реши съ коя бюлетина да гласуватъ и че тѣ не могатъ да влизатъ въ предизборни комбинации. Съ предлагания законопроектъ се нанася ударъ на коалициитѣ, които често могатъ да бждатъ правени въ малкитѣ центрове между по-малки и идейно по-близки хора, за да създадатъ независимъ Парламентъ. Въ това отношение законопроектътъ не представлява никакво подобрене на изборната система.

Законопроектътъ прави нѣщо повече. Споредъ него, единъ политически човѣкъ въ дадено мѣсто трѣбва да има опредѣлена политическа принадлежностъ, защото въ него се казва, че всѣки кандидатъ нѣма право да влиза въ комбинации съ друга партия и да каже, че ще се кандидатира въ листата на Демократически сговоръ, безъ да бжде членъ на тая партия. Че на какво основание ние лишаваме отъ това право съ едно постановление на законопроекта свободнитѣ български граждани, тѣ нареченитѣ соважи — *sovages*, които сѣществуватъ въ всички парламентарни страни? Защо ние ще прѣчимъ на честнитѣ и почтени хора да се събиратъ за обща политическа дейностъ?

С. Мошановъ (д. сг): Законопроектътъ не запрещава това.

Н. Андреевъ (р): Какъ не го запрещава?

С. Мошановъ (д. сг): Той визира само ония, които сѣ организирани въ една партия. Тѣ не могатъ да отидатъ въ друга партия. (Възражения отъ лѣвицата) Не сте прочели законопроекта. Ще ви се обясни.

Б. Павловъ (д): Ако законопроектътъ е толкозъ неясенъ, че ние не можемъ да го разберемъ, това показва, че лошо сте го редактирали.

С. Мошановъ (д. сг): Или не сте си дали трудъ да го прочетете, или го четете съ предубеждение.

Б. Павловъ (д): Това показва, че сѣ го редактирали неподготвени хора.

С. Мошановъ (д. сг): Не е вѣрно.

Председателътъ: (Звъни)

Р. Маджаровъ (д. сг): Г. г. народни предсавители! Азъ казахъ, че трѣбва да бждемъ по-спокойни, когато разискваме, за да можемъ да дойдемъ до окончателно заключение. Въ § 6, пунктъ 3, на законопроекта се казва: „Така сѣщо е необходимо, щото въ заявлението или въ декларацията си кандидатътъ да заяви къмъ коя партия или група той принадлежи“.

С. Мошановъ (д. сг): Да.

Р. Маджаровъ (д. сг): (Чете) „По липса на едното или другото листата се завѣрва безъ този кандидатъ“.

Ц. Табаковъ (зан): Какъ си, Стойчо?

С. Мошановъ (д. сг): Г. Маджаровъ говорѣше за соважи, за тѣзи, които не принадлежатъ къмъ никаква политическа партия.

Ц. Табаковъ (зан): (Възразява нѣщо)

С. Мошановъ (д. сг): Чакай да ти отговоря!

Н. Андреевъ (р): Г. Маджаровъ знае, че въ България нѣма „соважи“.

С. Мошановъ (д. сг): Именно на тая негова мисълъ азъ искахъ да му отговоря, както и на другото му твърдение, че се касае за оня, който принадлежи на една партия и си крие партийната принадлежностъ. Ние ще се обяснимъ отъ трибуната по този въпросъ. Азъ възразихъ на г. Маджаровъ само по отношение на безпартийнитѣ.

Н. Андреевъ (р): Неправилно възразявашъ.

С. Мошановъ (д. сг): Даже иронизирахъ, че се говори за „безпартийни партии“.

Р. Маджаровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Следъ като чухъ прекъсването на г. Стойчо Мошановъ, ако може да се даде такова тълкувание на § 6, каквото му дава г. Стойчо Мошановъ, тогава добре, но знаейки българската действителностъ, тая мисълъ, която г. Стойчо Мошановъ изказва, трѣбва да легне въ едно ясно постановление на законопроекта.

С. Мошановъ (д. сг): Това е право.

Р. Маджаровъ (д. сг): За мене важниятъ въпросъ е: на какво основание ние съ единъ законъ ще регулираме политическитѣ убеждения на хората?

Г. г. народни представители! Азъ не знамъ да има законодателство въ Европа, въ което да е допустнато това.

С. Мошановъ (д. сг): Въ Германия.

Р. Маджаровъ (д. сг): Какъ може да се забрани на единъ човѣкъ, който е билъ до днесъ въ Демократическата партия, утре да заяви, че иска да се избира съ партията на Демократическия сговоръ?

И. Куртевъ (нац. л): Коего всѣки день става.

Р. Маджаровъ (д. сг): Законопроектътъ забранява това

Нѣкой отъ лѣвицата: Предвижда се шестмесеченъ тъмниченъ затворъ.

С. Мошановъ (д. сг): Ще се изяснимъ.

Р. Маджаровъ (д. сг): И срѣдствата сѣ три: първо, че не ще може да поставя листа, второ, че може да не бжде броено името му и, трето, че може да бжде наказанъ съ тъмниченъ затворъ. Азъ моля съставителитѣ на законопроекта да ми посочатъ единъ законъ на земното кълбо, въ който се казва, че когато единъ човѣкъ се реши да мине въ даденъ моментъ отъ едно политическо течение въ друго, той се наказва съ тъмниченъ затворъ до 6 месеца.

С. Мошановъ (д. сг): Това не е мисълъта на законопроекта. Това е абсолютно невѣрно. Много зле сте разбрали законопроекта.

Н. Андреевъ (р): Може ли такива очевидни работи да се отричатъ?

С. Мошановъ (д. сг): Ще Ви се отговори.

Б. Павловъ (д): Щомъ по тѣзи нѣща толкозъ много се говори, това показва, че тѣзи, които сѣ писали законопроекта, не сѣ знаели какво пишатъ.

И. Петровъ (д. сг): Това го говорите отъ злоба.

Б. Павловъ (д): Ако вашиятъ лидеръ не проумява законопроекта, не знамъ кой ще го проумѣе.

И. Петровъ (д. сг): Г. Мошановъ Ви казва какъвъ е смисълътъ на законопроекта, а Вие, не можейки да се владѣете отъ злоба, казвате, че билъ зле редактиранъ, вмѣсто да кажете, че не сте го разбрали.

Н. Андреевъ (р): Значи, споредъ Васъ, и г. Рашко Маджаровъ не го е разбралъ. И той е олицетворение на злоба! Може ли така да обиждате г. Маджарова? Той Ви говори обективно, а Вие му казвате, че говори така отъ злоба. (Глъчка)

Председателътъ: (Звъни) Моля!

Р. Маджаровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Отъ прекъсването на г. Стойчо Мошановъ се разбира, че трѣбва да се даде на законопроекта друга редакция, за да се знае, че не може да бжде осѣденъ човѣкъ 5 години на лишение отъ граждански и политически права затова, защото не е посочилъ партията си или защото я е промѣнилъ. Азъ четохъ този членъ, който ограничава мѣстнитѣ коалиции и забранява (Голѣмъ шумъ)

Председателътъ: Моля, тишина, г-да!

Р. Маджаровъ (д. сг): Тогава, г. г. народни представители, ще видите, че не е толкова далечъ отъ истината

това, което казвамъ. Азъ питамъ: има ли въ сѣществувашето законодателство подобни членове? На това желая да ми се отговори, защото най-сетне отъ друго мѣсто ми се каза: най-сетне ние имаме доморасли закони. Азъ лично за себе си по изборната система доморасълъ законъ не мога да приема.

Има още единъ въпросъ, г. г. народни представители, който трѣбва да решимъ — въпросътъ за държавната листа. Германцитѣ измислиха държавната листа, защото само у тяхъ я има, но азъ ви казахъ причинитѣ, по които я отмениха и азъ по сѣщитѣ причини ще искамъ да бѣде премахната държавната листа отъ законопроекта. Какъвъ е мотивътъ за отдѣлянето на 40 или 50 души депутати отъ мѣстата, където сѣ били до днесъ, за да се образува държавната листа? Мотивътъ е да могатъ да бѣдатъ представени въ Парламента всички политически течения.

Н. Андреевъ (р): Не е вѣрно.

Р. Маджаровъ (д. сг): Тогава дайте пропорционалната система по окръзи. Другиятъ мотивъ е, да бѣдатъ представени слабитѣ партии.

С. Мошановъ (д. сг): (Къмъ Никола Андреевъ) Защото нѣмате 2% отъ избирателитѣ, затова сте противъ.

Н. Андреевъ (р): То е съвсемъ друга работа. Плачешъ на чужди гробища. Я помисли колко процента ще имашъ ти отъ избирателитѣ, ако не сѣ полицантѣ и детективитѣ.

Председателътъ: Моля, недейте прекъсва!

Н. Андреевъ (р): Ти нѣма да имашъ 1/10%, ако не принадлежеше къмъ полицейската партия.

Отъ сговориститѣ: Стига, бе!

С. Мошановъ (д. сг): По-прилично се дръжъ и говори. Ти си билъ много разюзданъ човѣкъ!

Р. Маджаровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Държавната листа, освенъ че усложнява гласоподаването, но създава двойственостъ при изборитѣ, съ което нашата изборна система ще се отличава отъ изборнитѣ системи на европейскитѣ държави. Ние приемаме държавната листа, която по едно изключение сѣществува само въ Германия, където е отменена, или подлежи на отменение. Помнете ми думата — това е едно предупреждение на единъ народенъ представителъ, който доста знае да манипулира съ общественото мнение на България — тая държавна листа въ България ще даде отрицателни резултати, тъй както даде и въ Германия. Съ държавната листа вие ще дадете възможностъ да влѣзатъ много комунисти въ Събранието, вие ще съберете всичкитѣ имъ гласове и тукъ ще дойдатъ 10—15—20 души народни представители комунисти.

С. Василевъ (д. сг): Щомъ като иматъ връзки въ народа, да дойдатъ. (Възвращения отъ лѣвицата)

Б. Ецовъ (д): Вие ли имате връзки съ народа? Ние ги имаме. Елате въ опозиция, тогава да ви видимъ. Защо се боите да излѣзете въ опозиция, щомъ като имате връзки съ този народъ?

С. Мошановъ (д. сг): А вие защо искате да дойдете на властъ да произвеждате избори?

Председателътъ: (Силно звѣни) Моля, тишина!

Р. Маджаровъ (д. сг): На апострофа на г. Славейко Василевъ ще отговоря: и да иматъ връзки комуниститѣ съ народа, нѣма да имъ дамъ да дойдатъ тукъ. Когато тѣ отричатъ днешния режимъ, азъ ще намѣря изборна система, за да не ги допусна тукъ.

Силнитѣ политически движения не можете да ги махнете отъ тукъ, а споредъ мотивитѣ на законопроекта, целта на законопроекта е да ги махне. Не съмъ отъ тѣзи, които ще искатъ разрушаващитѣ елементи да ги пускатъ въ Камарата, и всѣки законъ, който ще позволи да дойдатъ тия елементи тукъ засилени, азъ не мога да го одобря.

Г. г. народни представители! Атмосферата е нагорещена, ние мислимъ много субективно, ние мислимъ предимно за себе си, защото сме умираща Камара, но помнете предричането ми: този законъ ще раздроби управляващитѣ партии, които ще дойдатъ тукъ съ слаби сили. Той ще задоволи може би малкитѣ политически

групировки, които ще дойдатъ тукъ съ единъ-двама народни представители, но той ще прѣсне по-големитѣ партии и вмѣсто чрезъ избирателния законъ да създадемъ необходимитѣ голѣми политически ядра за действие и управление, ние тъкмо съ този законъ на тяхъ посѣгаме. Дайте ми противни доказателства и азъ съ открито чело ще мога да кажа, че измѣнямъ мнението си. Но мене българската действителностъ нѣма да ме излъже. Помнете, че 20 хиляди или 28 хиляди гласа въ цѣла България ще почнатъ да търсятъ всички. Защото азъ си спомнямъ, че когато въ 1909 г. въведохме пропорционалната изборна система за общинскитѣ съвети и цѣлнитѣ бюлетини, въ 1911 г., когато се произведоха първитѣ избори за общински съвети по тая система, ние видѣхме, че се разпредѣлиха избирателитѣ въ толкова листи, колкото цѣтлове сѣществуватъ. Обърнете статистиката и ще се убедите въ това.

Г. г. народни представители! Какъ мога азъ, когато виждамъ, че такъвъ ще бѣде резултатътъ отъ този законопроектъ, да дамъ одобрението си за него? Ние всички говоримъ, че се ръководимъ отъ интереса на държавата. Е добре, може би нашето мѣнение да е много индивидуално, да бѣде неправилно оценено или да е мѣнение, което да създава известни временни настроения, но помнете, че голѣмъ конституционенъ принципъ въ цѣлия свѣтъ е, че всѣки, който управлява, трѣбва да знае своето мѣсто.

Едно време покойниятъ министъръ-председателъ Солсбери въ една парламентарна речъ въ Гилдхолъ преди 30 години заяви: „Г-да! Скрѣбно ми е! Г-да консерваторитѣ управляваха вече цѣли 10 години. Азъ не виждамъ опозиция, достатъчно силна, утре да ме замѣсти. Нашата конституция страда“. Така е — действително всѣка властъ, която управлява, трѣбва да знае мѣстото си. И на нашитѣ другари, колкото да се различаваме по тая въпросъ, единъ приятелски съветъ, едно твърдо и непоколебимо мѣнение давамъ: дайте реформа, която ще ви засили, за да може действително да има приемственостъ въ управлението, за да могатъ задачитѣ, които държавата има да разрешава, да се разрешатъ тъй, както ние ги разбираме; да могатъ да се различаваме въ подробноститѣ, но въ общата основа да сме единни. Всѣка реформа, която събира гласоветѣ на разрушението и дѣли това, което трѣбва да бѣде събрано, азъ не мога да я възприема. Вѣрно е, че нашата буржоазия днесъ страда; вѣрно е, че нашата буржоазия днесъ е разцепена, че индивидуализмътъ въ нея е толкова силенъ, че тя общо взето не представлява голѣма сила. И вмѣсто чрезъ закони да се развие още повече това разцепление, дайте ми политика или дайте ми закони, чрезъ които да мога да събера раздѣленото. Азъ знамъ, че това, което казвамъ, ще бѣде неприяно днесъ или утре, но това другиденъ ще стане фактъ, когато всички малки буржоазни организации се видятъ немошни да се събератъ, да проявятъ групировки предъ изборитѣ, за да могатъ утре да управляватъ и да могатъ другиденъ да образуватъ голѣмата политическа формация, която да създаде една здрава властъ и единъ правиленъ парламентаренъ режимъ въ страната.

Г. г. народни представители! Азъ казахъ основнитѣ положения на моето разбиране по законопроекта. Но не е само критиката, която политическиятъ човѣкъ трѣбва да каже въ момента, когато се гласува законопроектътъ. Азъ знамъ, че сегашната система може да има недостатѣци и че подлежи на измѣнение. Нѣма избирателна реформа, която да не търпи измѣнение, особено въ болни държави или въ развиващи се въ своето политическо право държави, каквато е България.

Но, г. г. народни представители, азъ казахъ, че е кжсо времето да се развие нашироко тая мисълъ, но при все това азъ ще се опитамъ да кажа моето мѣнение. Едно отъ двѣтѣ ни предстои да направимъ. Вие искате чрезъ тази избирателна реформа да създадете силна властъ за защита на държавата. Възприемете тогава английската мажоритарна система — азъ ще гласувамъ за нея. Изправете българския избирателъ предъ нова реформа, за да може, когато въ една околия гласува за своята партия, да даде своя гласъ така, че да си подбере действително едно народно представителство по нея. Вие ще имате едно болшинство за правителството тогава. Нека това правителство да има болшинство, нека опозицията да бѣде малка. Но когато при мажоритарната система има малка опозиция, създава се силно обществено мѣнение. Четири или петъ години въ живота на единъ народъ, единъ периодъ, въ който управлява едно или друго политическо течение, не важатъ, стига да има резултати, които да създаватъ една трайностъ на управлението. Или, г. г. народни представители, да приемемъ пропорционалната избирателна

система и да я приемем ограничително. Едно време, когато бях в кабинета на г. Цанков, с г. Русев бяхме замислили една избирателна система. Дайте една пропорционална система с колегии от 6—7 мандати и ще имате възможност да имаме едно силно правителство. И ако в днешния ден настояваме да може да се вкарат в Парламент политическите течения, тази система ще ни даде по-добри резултати, защото тя ще принуди политическите хора у нас да си подават ръка, да образуват групировки, които ще позволяват да попаднат, при една макар ограничена пропорционална система, в Парламента, като опозиционни партии, за да има достатъчен контрол върху изпълнителната власт.

Но, г. г. народни представители, нима е препрѣчен пътят на една такава реформа? Не се съгласявате с мажоритарната система, защото не искате да глътнете тоя хап на днешния ден — дайте ограничена пропорционална система и тогава ще има нѣщо планомерно, нѣщо обединено, нѣщо, което ще даде възможност действително в нашата страна да има парламентарно и силно правителство, защото безспорно е, че при нея едно правителство, което мало-малки има общественото мнение съ себе си, ще получи болшинство. Това е, което аз мисля, че ние днес можем да направим с един законпроект с два члена и всичката работа да се свърши. Така действително ние ще отидем към групиране на силите в бъдещия Парламент и към работата, която ни интересува — да имаме по-правилно и редовно представителство.

Г-да! Аз привършвам. В законпроекта е казано, че се търси такава система, която да ни даде за в бъдеще Народно събрание, което да гарантира държавната власт. Аз посочвам тази система.

Б. Павлов (д): Да гарантира Сговора, а не държавната власт.

Р. Маджаров (д. ср): Как ще гарантираме държавната власт? Държавната власт ще се гарантира, когато управляващата партия представлява болшинството от ходящото обществено мнение. Тая култура държава, която поиска да напусне тоя принцип, излиза от релсите. Това е главният принцип. Защо да не прибѣгнем до него, защо да не прибѣгнем до общественото мнение, да видим дали то е с нас, които управляваме, и да не се боим от стария закон? Или да направим една реформа, която може да бъде добра? Но, г. г. народни представители, кога ще я направим? Защо в днешния ден, за три-четири дни, ще измѣняваме закона, и ще напускаме една позиция, която е официална и по която мисля, че нѣма да бждем в противоречие? Г-да! Парламентът се смѣнява и дожда друг. Една политическа партия, която поема властта, трѣбва да знае, че е готова да я напусне — там е нейната сила — и колкото повече е готова да я напусне, толкова по-дълго управлява. Една политическа партия, която управлява, трѣбва да знае да си подбере народно представителство, което да защитава обществените интереси повече от частните. Едно народно представителство, което е събрало 80% от гласовете в избирателната колегия и когато е в непосредствена връзка с избирателите, ще бжде регулатор на общественото мнение, ще задържи известно число гласове всѣкога в името на установена платформа и програма и дава възможност на правителството да апелира към избирателите и да си създаде болшинство, което да защитава неговата политика.

Г. г. народни представители! Към туй ние трѣбва да вървим. Намъ остават 4 дни до края на мандата ни, ние се вълнуваме, защото всѣки един от нас е мъртва душа, умиращ, и всѣки от нас има легитимното право и желание да дойде в бъдещата Камара, и затуй не можем да бждем спокойни. Но ще минат тѣзи дни и ние другояче ще почнем да мислим. Какъ ще трѣбва да мислим? Ще мислим по такъв начин, че да дадем възможност на избирателя в спокойно време да си прави преценката, да прави избори при една система, която е опростоворена. Но нима е грѣшка да загуби едно правителство изборите? Може би повече сѣ примѣрит в напредналите европейски държави, където чрез изгубване на властта правителствата се спасяват от нейния товар и създават нѣщо добро за своята нация.

Г. г. народни представители! Когато в Камарата на общините в Англия бѣ бламиран Харкурт, министър-председател от либералната партия, само с два гласа, и то по повод на един обикновен закон, той си даде

оставката и предложи властта на шефа на консервативите, като му каза: „Господине, Вие направете изборите, намъ е неудобно“. Недейте смѣта, г-да, че е толкова позорно за една политическа партия да падне от власт. Но аз съм убеден, че ние ще трѣбва да продължим нашата политика за заздравяване на държавния строй. Г. г. народни представители! Прибѣгнете към другото срдство — към коалициите. Защо изоставяте това срдство и прибѣгвате към измѣнение на избирателния закон? Това не е политическа ересь от моя страна, защото коалициите се одобряват и от министър-председателя г. Ляпчев, и от почти всички г. г. министри, които в публични изявления сѣ казвали, че е необходимо, щото Демократическият сговор в предстоящите избори да излѣзе в сдружение с родственик нему политически сили. Нима се боим от коалицията? Нима в коалицията нѣма нѣщо, което е много просто, но което води към главната цел, към която вървим и ние, като управление, стига да имаме себеприцанието и убеждението, че заедно с правата ни, като управляващи, да разширяваме редовете си, имаме и отговорности — да улесняваме политическата трансформация в дѣсно, докато дойдем до там — както е в много страни — щото и най-лѣвит да защитават обществитието, в което живѣят? Вземете чартизма в Англия преди 40 години и Макдоналд, който днес управлява. Към туй ще трѣбва да отиде и България. Можем да заключим, но неминуемо към това ще отидем. Аз смѣтам, че това е по-правилният път, по който ще се установи спокойствие в нашата страна и който ще позволи да се гледа на политическите хора в България като на такива, които имат удоволствието да бждат активни дейци в обществените борби. Когато тѣ ще бждат облъчени в мантията на народни представители, тѣ ще считат това за едно временно задължение, а когато ще дойдат на министерската маса, ще считат това за една голяма тежест при изпълнение на обществените си длѣг. В туй трѣбва да се изразява стремението към властта. Тогава и страстите към заграбването на властта ще бждат прижтвени, обществената солидарност ще може да сблужи известни партии, за да може и у нас да стане това, което става днес в Англия, а именно Макдоналд да бжде поддържан от Лойд Джордж, без последният да иска да влиза в управлението, или това, което става в Франция: при десетки политически партии се създават едни или други правителства, тѣ си минават, но парламентът остава, и Франция се урежда най-добре.

Г. г. народни представители! Днес ние сме изправени пред един законпроект за измѣнение на избирателния закон. Аз считам, че законпроектът съдържа постановления, които усложняват избирателната система и нѣма да дадат добри резултати, каквито се очакват от този законпроект. Аз считам, че създаването на законпроект в днешния ден внася едно забъркване в политическите организации на страната, едно вълнение, което трѣбва да бжде избѣгнато в утрешния ден. Аз считам, че в България, когато е въпрос за борба с крайните течения, не изборната система ще трѣбва да бжде регулатор в политическите борби, а прилагането на законите. Срѣщу всѣки, който нарушава законите в страната, държавата има достатъчно мощни срдства да се защитава. Това е основата.

Г. г. народни представители! Аз живѣя вече 40 години политически живот; живѣх заедно с много големи политически дейци — и сѣ едни, и сѣ други, и сѣ трети, като тѣхен другар, съучастник и сътворец в създаването и управлението на държавата. Но едно нѣщо има само: Парламентът, създаден чрез свободно организирани политически партии, и отнемане правото на една политическа партия, която се е изродила в котеия и скѣсала всѣкакви връзки с народните маси, от които трѣбва да черпи силата си, да се защитава с силата на властта. Аз ще си остана с това убеждение докрай и, като демократ, ви казвам: не се бойте от народа; бждете неговии слуги; гледайте неговите интереси по-добре от вашите. Гладстон нѣкога е казал: „Дайте 1/10 от вашия ум и 1/10 от вашите капитали, за да творите политика“. Дайте пък на общественото, бждете живи хора и тогава България ще я видите и демократична, и парламентарна, и здрава, и спокойна. Разбира се, аз не съм от онѣзи, които мислят, че това може да стане в един ден. Аз съм съгласен с мението на болшинството от членовете на кабинета, които и в публични събрания, и в Народното събрание от една година насам казват: „Нека подготвим бъдещото

управление на България". Нека, г. г. народни представители, припомним към коалициите, които в утрешния ден ще ни дадат власт, по-силна и по-здрава от нашата. Нека припомним към коалициите, които в утрешния ден ще ни доведат до общественото примирение. Нека избъгваме всяка спънка, която създава раздразнение и въ особености по този законопроект, който може да раздѣли България на лагери. А дѣли на лагери този, който е облъчен съ неотговорна власт. Не е министър-председателят г. Ляпчевъ, нито основателят на Демократическия сговоръ на 10 августъ 1923 г., които поддържатъ това схващане за дѣлежъ. Тѣ изхождатъ отъ убеждението, че България се управлява отъ Парламентъ, а Демократическиятъ сговоръ — група партии, политически хора, политически течения — е инструментътъ на управлението.

Г. г. народни представители! И днесъ това начало трѣбваше да легне въ този законопроектъ. Ако се счистаме за слаби — не говоря за министър-председателя и за г. г. министрите — нека припомнимъ ясно и открито къмъ обединение на българската гражданственостъ съ взаимни жертви и да дадемъ режима, който трѣбва на България въ утрешния ден. Г. г. народни представители! Не забравяйте, че днесъ, когато ние си отиваме — това не е демагогия, тя е чужда на моята политическа дейностъ — въ страната има много силни политически настроения. Въ изборните ние ще ги усѣтимъ. Ние се намираме при една голѣма стопанска криза, която е частъ отъ свѣтовната. Ние имаме тази грѣшка, като буржоазия, че недостатъчно обясняваме на народните маси тази криза и даваме възможностъ да се върши предизборна демагогия противъ държавния строй на страната.

Не забравяйте, г. г. народни представители, че ние имаме една втора тежка задача, не да спремъ само кризата, а да възстановимъ народното стопанство. Но за това трѣбватъ много повече материални сили, които могатъ само голѣмите групировки да дадатъ. Не забравяйте най-сетне, г. г. народни представители, че ние се намираме въ една голѣма финансова немоощъ, която ще спъва за дълго време още България. Въ такъвъ единъ съблуденъ моментъ, при тежкото положение, въ което се намира нашиятъ народъ, всички еднѣ отъ насъ трѣба да бжде готовъ да прави жертви предъ отечествения олтаръ. Всѣки единъ отъ насъ трѣбва да знае, че неговата власт и сила трѣбва да се простира дотолкова, доколкото той има не моралитѣтъ устои, но материалните сили — необходимъ елементъ на свободните демократически парламентарни страни въ Европа.

Г. г. народни представители! Ако азъ днесъ бѣхъ ръководителъ на съдебните на нашето отечество, азъ бихъ протегналъ ръка и бихъ казалъ: дайте заедно да сложимъ всичко — и нашата власт, и нашето име, и нашата популярностъ, ако щете, и нашата политическа бъдещностъ, стига това, отъ което отечеството страда, да бжде изкоренено. И тогава, г. г. народни представители, думата България ще бжде облъчена въ форма и девизътъ „България надъ всичко“ ще добие едно съдържание такова, каквото му се дава днесъ отъ истинските народни служители. (Ржкоплѣскания отъ демократите и други отъ опозицията. Глъчка)

(Председателското мѣсто заема подпредседателятъ В. Димчевъ)

Председателствувашъ В. Димчевъ: Моля, тишина, г-да! Има думата народниятъ представителъ г. Никола Андреевъ.

Н. Андреевъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Безспорно е, че днешниятъ законопроектъ заслужава голѣмо внимание, буди голѣмъ интересъ и налага въ максималенъ размѣръ едно обективно разглеждане на неговите постановления, на неговите новости. Разбира се, всичко това предполага достатъчно време, което е необходимо, за да може да бжде правилно и обстойно разглежданъ и оцененъ. За съжаление, обаче, това главно и съществено условие за неговата не само обективна, но и правилна, изчерпателна преценка и разглеждане — достатъчното време — липсва. Всички съзнаваме — това никой не може да отрече — че само нѣколкото дни, които ни оставатъ за разискването на законопроекта тукъ на първо четене, за разглеждането му въ съответната парламентарна комисия и за гласуването му на второ и трето четене, сѣ съвсемъ недостатъчни. Но като се примиримъ съ липсата на това главно, съществено условие — достатъчното време — и като сме поставени да изпълнимъ дълга си по свѣстъ и се изкажемъ

съ максимална обективностъ, както се желае отъ всички, ние трѣбва на първо мѣсто да си поставимъ въпроса: коя нужда наложи, коя необходимостъ заповѣда измѣненето въобще на избирателния законъ, и то измѣненето му въ края на сесията, когато оставатъ само 3—4 дни до нейното завършване?

Ние, хората на опозицията, а преди 8 години и хората на днешното болшинство, грамадната частъ отъ които съставляваха частъ отъ кадрите на нѣкои отъ опозиционните днешни партии, схващаме тогава — ние сме последователни, схващаме и днесъ — че измѣнение на избирателния законъ се налага, за да се отстранятъ грубите нарушения на принципа на пропорционалността. Азъ считамъ, че измѣнението на избирателните колегии, станало презъ 1923 г., отъ окръжни на околийски, бѣше несполучливо, злощастно измѣнение, което дойде да направи повратъ, макаръ скритъ, но все пакъ безсъмненъ, къмъ мажоритарната система. А хората на демократичните партии, въ нашата страна поне, и особено на по-крайните демократични течения, къмъ едно отъ които азъ още отъ юношеските си години се числя, схващатъ и проповѣдватъ, че само пропорцията иде да отговори на голѣмите демократични тѣжнени за справедливо представителство на различните политически течения, съсловни организации, и каквито и да било други обществени групировки. Независимо отъ това голѣмо съображение, ние схващаме и днесъ, че пропорцията е единственото срдѣство, което иде да омести вилнѣщитѣ партизански страсти и по такъвъ начинъ да канализира обществените борби, които да се развиватъ по единъ пътъ спокоенъ и нормаленъ. Ние сѣщо така признаваме, че пропорцията допринася, безспорно, за едно кристализиране на партийните течения, за оздравяване на партийния животъ чрезъ даването имъ възможностъ да вирѣятъ сами отдѣлно, безъ да търсятъ и да правятъ често пъти прибрзани и неестествени коалиции.

Днесъ Демократическиятъ сговоръ съ този законопроектъ иска да ни увѣри, че той действително се стреми да подобри пропорционалността, да застѣпва въ по-висша степенъ пропорционалния принципъ, като се даде възможностъ за по-съразмѣрно и по-справедливо представителство на отдѣлните политически течения въ Народното събрание. На второ мѣсто, въ мотивите се изтъква, като целъ, да се създадатъ повече гаранции, повече сигурностъ за здравината на управлението, за здравината на държавната власт. Тѣй като се четатъ мотивите и преди да се пристѣпва къмъ тяхното разглеждане и преценка съобразно постановленията на проекта, изниква единъ въпросъ: защо властващата партия прави всичко това днесъ именно? Нали това бѣха мнозинството отъ днешните министри, които навремето решително, горещо се борѣха и по стѣгди и мегдани, и отъ трибуната на Народното събрание, и чрезъ печата, партенъ и политически, срещу осакатяването на изборната система презъ 1923 г.? Защо тѣзи днешни управници на България, въ лицето на мнозинството отъ днешните министри и въ лицето на правителствената парламентарна група, не сториха това още презъ 1924 г., сир., нѣколко месеца следъ като новата властъ на 9 юний бѣше затвърдена? Защо тая промѣна, защо тия подобрения, така наречени въ мотивите на законопроекта, не станаха поне въ началото на сегашното Народно събрание? Хората на опозицията отъ тази Камара, като почнете отъ втората редовна сесия презъ 1928 г., при общите дебати по отговора на тронното слово, когато повдигнахме въпроса ние, отъ страна на радикалната група, и като отидете къмъ третата сесия и четвъртата сесия, въ нейното начало, напомнимъ и подканяхъ, искаха своевременно да се внесе проектъ за измѣнение на избирателния законъ. Такова вънасяне, обаче, не стана навремето. Това забавяне, това вънасяне на тоя проектъ въ последните дни на последната сесия на отиващата си Камара създава преди всичко у насъ едно смущение, недоверие и подозрителностъ, за да търсимъ и, за съжаление, да намираме действително нечисти стремления, скрити намѣрения, които не преследватъ набѣлизаните цели, които не отговарятъ на изтъкнатите мотиви за вънасянето на законопроекта, а които, напротивъ, иматъ да подчертаятъ преследването на тѣкмо противоположни цели, изхождайки тѣкмо отъ противуположни намѣрения и съображения.

Цѣлиятъ законопроектъ се явява въ нашите очи маскиранъ, но тая маска много леко може да бжде отстранена, тя много леко се свлича, дори при повърхностно прочитане съдържанието на проекта, като се абстрахираме отъ неговите приторени, лъжливо изразени мотиви.

Първата цел, към която се стреми проектът, се заключава въ това, да се даде по-справедливо, по-съразмерно представителство на различните политически течения въ страната. Нищо по-хубаво от това желание и нищо по-оправдано от такова стремление. Тукъ по отношение на целта и намъренията, формално изразени въ мотивитъ, не може да има несъгласие между насъ, хората на легалната опозиция, и които и да било части отъ правителственото мнозинство. Но така ли е, г. г. народни представители, въ действителностъ? Този ли е резултатътъ, който ще се постигне? Не. § 22 на проекта предвижда, че всички ония политически течения, които не биха достигнали поне 2% отъ действителнитъ гласове, не могатъ да взематъ участие въ разпредѣлението на мандатитъ, които ще се раздадатъ — така бихме могли да се изразимъ — отъ централнитъ листи. Какво значи това? Това значи едно отрицание на основния принципъ на пропорционалността. Защо се отрицаватъ тия партийни и политически течения, които не могатъ да достигнатъ поне 2%? Защото не могли да бждатъ считани като парии, заслужаващи внимание! Това е единъ изразъ, съчетанъ несполучливо, защото въ края на краищата това сж избирателитъ, това сж българскитъ граждани, които казвагъ въ какъвъ размър и доколко една или друга политическа партия и нейнитъ представители и кандидати заслужаватъ или не внимание. И ние стигаме до този абсурдъ до тази несправедливостъ, щото ония, които иматъ повече отъ 2%, макаръ съ единъ гласъ, сир., които биха получили 26 хиляди гласа или къмъ 30 хиляди гласа минимумъ — защото въ бждеще гласоподавателитъ не могатъ да бждатъ по-малко отъ 1.300.000, като вземемъ предъ видъ даннитъ за предпоследнитъ законодателни избори и на последнитъ окръжжи — ония, значи, политически течения, които иматъ поне 30 хиляди и единъ гласа, ще взематъ участие въ разпредѣлението на мандатитъ по централнитъ листи — 44-тѣ мандати, а всички ония, които, поради една или друга причина, не сж могли да се проявятъ достатъчно енергично въ количествено отношение, не могатъ да взематъ нито единъ мандатъ, макаръ да иматъ до 30 хиляди гласа. А други политически течения въ страната ще се ползватъ отъ раздаването на мандатитъ по централнитъ листи, макаръ да сж получили тѣзи мандати съ по 3, 4, 5 хиляди гласа за всѣки единъ отъ тѣхъ. Не е ли това чувствително накрънение и пренебрежение на демократичния принципъ или по-право на демократичното схващане, че не количеството е, което трѣбва да има предпочитание всѣкога и винаги, че демократическитъ движения и течения не се представляватъ единствено отъ мнозинството? Бихме отишли въ една голѣма крайностъ, винаги да дадемъ преднина и на нежезеството, и на демагогията, и на долнитъ инстинкти и бихме отричали почти всѣкога скруполитъ, почтеността, идеитъ и просвѣтеността на политическитъ деятели, малки и голѣми, ако бихме рекли да оставимъ това постановление на законопроекта. Не всѣкога мнозинството е правото и, още по-малко, не всѣкога мнозинството може да бжде полезното за обществения животъ, за държавнитъ нужди. Защо ще отричаме, че не само въ нашия народъ, не само въ нашата страна по-просвѣтитъ, по-скруполюознитъ, по-моралнитъ и идейни политически течения мжчно пробиватъ и върватъ изъ своя пътъ, мжчно разрастватъ своето движение и, следователно, бавно постигатъ своитъ искания чрезъ постепенно развиване и засилване на своитъ партийни кадри? Само у насъ ли е това така? Напротивъ, въ много по-просвѣтени държави, при много по-просвѣтени народи и общества, политическото съзрѣване, политическото издигане, гражданското съзнание е настѣпвало сжщо така бавно, все така постепенно и най-после сж могли да бждатъ признати и наложени на общественото мнение и на мнозинството, относително макаръ взето, такива политически течения, които първоначално не сж били добре разбрани и не сж могли да жертвуватъ своитъ разбирания, своитъ скруполи, своя тактъ на действие всрѣдъ обществото и всрѣдъ маситъ.

Другата голѣма неправда, другата голѣма загуба за нашия общественъ и политически животъ, която ще се постигне съ тоя проектъ, ако той се узакони, това е, че не само по отношение на сравнително по-слабитъ въ количествено отношение политически партии не ще се създаде справедливостъ и съразмѣнностъ при раздаване на мандатитъ отъ централнитъ листи, но че справедливостъ и пропорционалностъ се отнема фактически и по отношение на ония партии, които претендиратъ, че се числятъ въ редоветъ на по-силнитъ политически групировки.

Законопроектътъ намалява числото на избраницитъ, които ще се избиратъ непосредствено въ околийскитъ колегии, отъ 274 на 230. 44 мандата оставатъ да се избиратъ по централнитъ листи. Какво значи това? Това значи: щомъ се намалява числото на избраницитъ въ колегии, увеличаватъ се изборнитъ длѣтели въ тѣзи околийски колегии. Кого ще ползува това? Ще ползува, то се знае, силната, въ двойни кавички казано, партия. Коя е бивала, г. г. народни представители, винаги, ако щете, отъ освобождението досега, най-силната политическа партия въ България? Била е, то се знае, всѣкога правителствената партия, или, както бихме могли да я наречемъ, полицейската партия, партията, която има въ своитъ редове полицаитъ. Тази партия, която има за свои адепти и агитатори полицаи и детективи, тя винаги е била най-силната партия.

Х. Силяновъ (д. сг): Може ли така топтанджийски да се говори?

Н. Андреевъ (р): Следователно тя е, която е вземала и ще взема най-голѣмото количество гласове. Тогава предложеното измѣнение въ тази така наречена избираателна реформа за подобрене божемъ на избирателния законъ ще подобри ли партийното представителство въ Парламента, ще създаде ли по-голѣма справедливостъ и по-правилна съразмѣнностъ на избраницитъ и представителитъ на партиитъ въобще? Не. Тя ще ограничи, тя ще намали и ще отнеме възможността да има и онова справедливо и съразмѣрно представителство, което ние имаме по сега сжществуващия законъ, колкото и то да е недостатъчно, колкото и да сме противници на тоя законъ, колкото и да сме го отрицавали въ миналото и до денъ днешенъ. Защото при нашитъ изборни нрави, при нашитъ политически нрави въобще, при тия насилия и произволи, които всѣкога сж съпътствували изборнитъ борби, при намаляването числото на мандатитъ, избирали отъ околийската колегия, чрезъ увеличение на изборния длѣтель въ тия изборни околийски колегии, какъ мислите, ще се даде ли възможностъ да се стигне този изборенъ длѣтель? Не. Би могло да се каже дори, безъ голѣмъ рискъ да бжде опроверганъ човѣкъ, че при нашитъ нрави и при оная стрѣвъ за властъ, да се увѣковѣчава властта, въпрѣки горещитъ апели и откровенитъ проповѣди на уважаемия Рашко Маджаровъ, изказани преди мене тукъ, не ще се позволи може би и на най-силната въ количествено отношение опозиционна партия въ много отъ околийскитъ колегии да стигне изборния длѣтель, а ще остане подъ него и, следователно, не ще вземе участие въ разпредѣлението на мандатитъ по околии. Тогава кжде остава съразмѣнността? Тогава каква пропорция ние поддържаме и осжществяваме тукъ? Кой принципъ ние тукъ разширяваме и подобряваме? Пропорционалнитъ принципъ ли? Или ние първимъ стремглаво, положително къмъ мажоритарната система? Да. Когато въ една избираателна колегия, кждето до днесъ сж се избирали петима народни представители, а утре ще се избиратъ четирима, длѣтелятъ отъ 4.000 или 4.200 гласа се качва на 5.250—5.300, безъ да държимъ смѣтка за увеличеното население въ продължение на тия четири години, тогава какво правимъ? Правимъ това, че мнозинството отъ състезаващитъ се партии да не могатъ да стигнатъ длѣтеля и най-силната въ количествено отношение опозиционна партия да не може да догони тоя длѣтель и, следователно, правителствената листа да вземе всичкитъ мандати. Какво е това, г. г. народни представители, ако не е мажоритарна система? Половината плусъ единъ не, ами относителното мнозинство само, което е позволило на правителствената партия да стигне длѣтель, или втория, ако не е могла да стигне първия, ѝ дава всички мандати, и всички опозиционни представители, останали подъ длѣтеля, губятъ изборната борба.

Значи, вмѣсто да увеличимъ изборнитъ колегии, та чрезъ това да увеличимъ количеството на избраницитъ въ тия колегии, за да дадемъ възможностъ да се събератъ повече гласове за отдѣлнитъ политически партии самостоятелни листи предимно, за да достигнатъ длѣтеля при по-голѣмъ кръгъ на изборна борба, при по-голѣма колегия, каквато е, да речемъ, окръжгтъ, ние, като не можемъ формално да намалимъ околийската колегия, намаляваме избраницитъ въ тази околийска колегия. А това значи изкуствено, скрито да намалимъ още повече околийската избираателна колегия, да я правимъ по-малка, отколкото тя е днесъ въ административно отношение като колегия. Следователно, не само че не създаваме възможностъ за по-съразмѣрно и по-справедливо

разпредѣление на изборните мандати въ сега съществуващите околии, но чрезъ косвеното намаление на околинѣ, посредствомъ увеличението на длѣтеля и намалението на избраницитѣ въ околията, ние въ действителностъ намаляваме изборните колегии — тъкмо противното на онова, което години подъ редъ ние, оппозиционнитѣ партии, сме поддържали и настоявали да се направи, и тъкмо протоположното на онова, което хората на днешното мнозинство въ неговата грамадна частъ — и народни представители, и министри — сж изповѣдвали презъ миналия режимъ, когато тѣ бѣха потискани, онеправдани и преди изборитѣ, и при изборитѣ отъ друго едно мнозинство, сжко така, за съжаление, малко мислящо а бързо действащо подъ напора на едни или други тежнениа и страсти, но недвижено въ ония моменти, повтарямъ — както и днесъ, за съжаление, констатираме това — отъ общонародни и здраво разбрани партийни и политически интереси на нашата държава.

Какво ще стане въ действителностъ, какъвъ ще бѣде изборниятъ резултатъ — ще се спра по-конкретно на него — отъ това постановление на законопроекта, чрезъ което се намаляватъ мандатитѣ, избирали въ околинѣ, като се прехвърли значителна частъ отъ тѣхъ, около 1/5, къмъ централната листа? Ще стигнемъ до ограничение систематично, постоянно, бихъ казалъ, на оппозицията, ще имаме малка оппозиция, малочислени оппозиционни групи и нищо повече. Подъ благовидния мотивъ да се даде посъразмѣрно и справедливо представителство на партийтѣ, подъ благодущия и, нека кажа, подъ християнския мотивъ да се застъпятъ и по-слабитѣ политически течения и по възможностъ чрезъ първитѣ си хора въ Парламента, въ действителностъ българскиятъ Парламентъ се обрича за много години съ ограничена и малочислена оппозиция да твори политическия и държавния животъ на нашата страна. Защо? Защото, както изтъкнахъ, мандатитѣ въ околинѣ не могатъ да бѣдатъ разпредѣлени между всички политически партии съразмѣрно и справедливо и лѣвската частъ, колосалната частъ отъ мандатитѣ ще вземе правителствената партия. Тогава оппозицията отъ кого ще бѣде представлявана? Тя ще бѣде представлявана и застъпвана почти единствено отъ ония представители, на които ще бѣдатъ раздадени мандати отъ централната листа. Колко сж тѣ? 44. Всичкитѣ ли ще бѣдатъ за оппозицията? Разбира се, не.

С. Мошановъ (д. сг): Абсолютно всички.

Н. Андреевъ (р): Все ще има околии, може би тукъ-таме, кждето и правителствената партия може да не достигне изборния длѣтель и, следователно, и тя ще вземе при разпредѣлението на централнитѣ мандати, и, ако не повече, поне 1/5 отъ мандатитѣ на централната листа ще бѣдатъ взети отъ управляващата партия.

С. Мошановъ (д. сг): Г. Андреевъ! Нито сте чели законопроекта, нито сте разбрали системата.

Н. Андреевъ (р): Даже оппозицията да вземе 40 мандата отъ централната листа, като прибавимъ отъ 70-тѣ изборни колегии още 20—30 души избрани отъ самитѣ колегии, ние ще имаме въ българския Парламентъ — нека туй се запише и нека се запомни — не повече отъ 70 народни представители, числящи се къмъ оппозиционнитѣ партии.

С. Мошановъ (д. сг): Дай, Боже, да е така!

Н. Андреевъ (р): Това е изкуствено намаление на количествения съставъ на оппозиционнитѣ партии, което ще има за послѣдicia намаление, ограничение на парламентарния контролъ.

Вносителътъ на законопроекта, г. министъръ-председателътъ и министъръ на вътрешнитѣ работи, иска да създаде чрезъ централнитѣ листи просвѣтенъ контролъ. Може да се постигне просвѣтенъ контролъ, но не е достатъчно контролътъ да бѣде само просвѣтенъ, а е потребно да бѣде достатъченъ, по-голямъ, защото малочислени оппозиционни групи не могатъ да упражнятъ действителенъ, всестраненъ контролъ надъ държавното управление. Малочислени оппозиционни групи — това значи намаляване на парламентарния контролъ, това значи да се отнеме най-съществената дейностъ, най-съществена роля на Парламента; това значи да не се отговори на изискванетоъ, щото Парламентътъ чрезъ оппозиционнитѣ партии да бѣде контролъ на държавното управление; това значи да се подбие и отрече смисълътъ и значението на парламентаризма у насъ.

Но то било необходимо, то било потребно да стане, за да се постигнѣла държавната целъ, която, изглежда, е главната задача, единствената целъ — държавното управление да се осигури. Съществува ли такава опасностъ, г. г. народни представители? Кога сме имали ние въ България хилава държавна властъ, несигурна държавна властъ? Кажете ми, при кой режимъ, и отъ войнитѣ насамъ, и преди войнитѣ, кога сме имали държавна властъ, която да не е била сигурна за своя животъ, която да е зависѣла отъ настроението на Парламента и отъ настроенията на неговото мнозинство, тукъ образувано, а не полицейски нагледено, възпитано и наложено му да крепи правителството — виновникъ за избирането и създаването на това мнозинство? Потърсете въ миналото, какъ сж се държали мнозинствата, и вие ще видите, че правителственитѣ мнозинства — колкото и да не сж били колосални по своята численостъ, които, обаче, винаги далече сж превишавали 60% отъ избраницитѣ — винаги сж изказвали довѣрие на правителствата. Кажете кога едно правителствено мнозинство съ такава голямо количество, дори най-разноплеменно, каквото е днешното, не е проявявало послушание и изпълнявало работелно своята депутатска длъжностъ?

Х. Силяновъ (д. сг): Вие видѣхте едно правителство образувано отъ това болшинство. Защо говорите това? Това болшинство е бلاميрано едно правителство — значи, този фактъ Ви опровергава.

Н. Андреевъ (р): Но това бلاميране не доведе друго управление, . . .

Х. Силяновъ (д. сг): То е другъ въпросъ.

Н. Андреевъ (р): . . . то не промѣни нѣщата, то не промѣни режима

Х. Силяновъ (д. сг): Може да доведе до промѣна.

Н. Андреевъ (р): Тая промѣна, както чувствувате и както, сигурно, ще признаете, защото сте почтенъ човѣкъ, влоши режима и положението на работата у насъ. Слава Богу, тогава не бѣхме въ това положение, . . .

Х. Силяновъ (д. сг): То е другъ въпросъ, но не е върна първата Ви мисль.

Н. Андреевъ (р): . . . тогава не бѣхме въ тия условия, при които живѣемъ днесъ.

Е добре, щомъ като нашиятъ политически животъ ни е далъ многобройни доказателства за крепене на централната властъ, за една дисциплинираностъ и за едно голямо количество мандати на властващата партия, което винаги е превишавало потребното количество, за да има правителството болшинство, тогава за каква опасностъ отъ слабостъ на държавното управление, на държавната властъ се говори? За въображаема, за несъществуваща слабостъ и опасностъ.

Само тия постановления на законопроекта ако бихме разгледали, ще дойдемъ до заключение, че действително тоя законопроектъ е неискренъ, а като се взематъ предъ видъ и неговитѣ мотиви, ще се види, че той не издържа критика, че неговитѣ цели сж маскирани, но маската е вече смѣната.

Значи, голѣмата целъ на законопроекта и на промѣната въ избирателния законъ е да се осигури мнозинство на управляващата партия, не затова, защото то е несигурно, а да се осигури още по-голямо мнозинство, да се създадатъ облекчения за ония, които биха управлявали тая страна, да могатъ винаги и сигурно да печелятъ изборитѣ, въпрѣки общественото настроение, като употребятъ всички ония мошеничества и произволи, които нашата политическа история е отбелязала досега. Защото не сж днешнитѣ управници, които да не съзнаватъ грамадното недоволство върѣдъ народнитѣ маси отъ тѣхното управление. Не сж хората на Демократическия сговоръ, които да не усѣятъ голѣмия тѣнжежъ и недоволството, насочено срещу днешнитѣ управници и срещу тѣхната политика. Безспорно, има граници, до които може управлението да предвижда, да ограничава злото и да облекчава страданията на народа. Има и граници, докждето властта може да се яви въ помощъ, макаръ и съ слаби резултати, въпрѣки нейната грижлива, планомѣрна и системна управническа дейностъ. Прочее, Демократическиятъ сговоръ съзнава, а още по-добре съзнава това г. министърътъ на полицията въ България, че и при черкезки насилиа, бихъ казалъ, все пакъ е възможно да не получи въ изборитѣ такова мнозинство, на каквото той е навикналъ да се радва и каквото всички бивши министри въ България сж свикнали да гледатъ

предъ себе си. Затова той взема мърки, промѣня избира- телния законъ, за да гарантира продължаването на своето управление, защото не е сигуренъ, че само съ произволи и насилия ще може да получи грамадно и работенно мно- зинство тукъ, което да крепи може би още за десетилѣтия, споредъ желанията на нѣкои днешни управници, днешния режимъ на насилие, на безгрижие, на злоупотребления, на финансови дефицити, на катастрофа стопанска и финан- сова — стопанска за народа и финансова за държавата.

Другиятъ резултатъ, който ще настѣпи, ако тоя зако- нопроектъ стане законъ, ще бѣде: насърдението, поощре- нието на единичното партийно действие, на отдѣлнитѣ партийни листи, съ което ще се създадатъ условия и въз- можности да продължи многопартийността въ нашата държава и ще се подхранятъ котерийнитѣ желанія. Всички искрени радатели за непринудено сближение, за неизнаси- лено обединение на близкитѣ и сродни политически партии сѣ смутени отъ постановленията на настоящия законо- проектъ, който създава голѣми прегради за коалиционнитѣ листи. Значи, не е вѣрно това, което се казва въ края на мотивитѣ на законопроекта, че ще се оздрави нашиятъ партийно-политически животъ. Напротивъ, ще поддържа слабостта, хилавостта на партиитѣ, ще поддържа много- партийността и котерийността. Че това е така, се вижда отъ § 11 на законопроекта, който гласи: (Чете) „Алинея първа на чл 65 става чл. 65а, като се измѣня така: „Но и когато тия условия сѣ изпълнени, мировитѣ сѣдия не може да утвърди околийската листа: а) ако тя е поста- вена отъ коалиция на партии или групи и тѣзи партии или групи, или коя да е отъ тѣхъ, е завѣрила централна листа, която не е поставена отъ сѣщата коалиция или нѣма сѣ- щия цвѣтъ; б) ако между кандидатитѣ въ листата има лица, които, споредъ декларациитѣ имъ, принадлежатъ къмъ чужди партии или групи на партията или групата, която е поставила околийската листа и нѣкоя отъ тия чужди партии или групи е поставила централна листа“. Значи, нагледъ коалициитѣ сѣ позволени по тся законопроекта, а въ дей- ствительностъ той тѣ много ги огражда, толкова много усло- вия създава за тѣхното съществуване и проявление, тѣ много ги затруднява, че чисто и просто ги отрича въ дей- ствительностъ. Кой печели отъ това? Партийно-политиче- скиятъ животъ ли, партийността въобще ли? Кой ще има придобивки отъ това? Ще се кристализиратъ ли нашитѣ политически партии, ще постигнатъ ли тѣ по-бърже, чрезъ съвмѣстното коалиционно действие, естественото свсе сближение и завършено обединение? Не. Самостоятелнитѣ прсвляения и борби на близкитѣ политически сили у насъ ще забавятъ тѣхното обединение и сближение, чрезъ което само сближение и обединение ще може да се до- стигне до онѣзи голѣми политически течения, за които преди малко г. Рашко Маджаровъ апелираше горещо, и чрезъ които, въпрѣки различнитѣ тежнениа и нюанси въ тѣхната срѣда, би могло да се отговори на голѣмитѣ за- дачи и нужди на нашия народъ и на нашата страна.

Дори чл 177б предвижда 6 месеци затворъ и лишение отъ депутатския мандатъ, ако нѣкой кандидатъ невѣрно посочи своята партия, за да заобиколи закона и постигне мѣстна коалиция. Отъ една страна, казвате, че коалициитѣ сѣ позволени, отъ друга, създавате, както казахъ, непрео- долими затруднения. Що е това, ако не е политическо ли- цемѣрие? Наистина, това е образецъ на политическо ли- цемѣрие предъ народнитѣ представители въ настоящата Камара и предъ избраницитѣ на народа за следващото Народно събрание. Това политическо лицемѣрие трѣбва да бѣде разкрито и добре подчертано, да се разбере, за да не остане у никого впечатление, че се върши нѣщо по- лезно; тъкмо напротивъ — върши се едно зловердно дѣло за нашата партийностъ и за нашата политическа действи- телностъ.

По-нататкъ. Не само че се запазва съществуването на отдѣлнитѣ политически партии, твърде много за нашата страна и всички твърде слаби за голѣмитѣ задачи, които иматъ да разрешаватъ за подобряването участъта на дър- жавата и на народа, но чрезъ законопроекта се внася и вътрешно раздвоение въ самитѣ партии. Съ създава- нето на централнитѣ листи не ще се стигне до нищо друго, освенъ до съревнувание, до взаимна подозрителностъ, до недоволства въ партиитѣ отъ страна на тѣхнитѣ мѣстни деятели спрямо онѣзи, които сѣ въ центъра, въ постоян- нитѣ присѣствия и централнитѣ бюра, ще се стигне до завистъ, конкуренция при реденето на централнитѣ листи, при разпредѣлянето на мандатитѣ въ тѣхъ, и всичко това ще докара нови и по-голѣми партийни разцепления и раз- дробления. Тогава какво оздравяване на партийно-поли- тическия животъ — както се казва въ мотивитѣ на зако- нопроекта въ последнитѣ имъ редове — ще се осъществи? Ще се постигне тъкмо противното, което отрицава онова, което формално се пише въ тия мотиви.

Какъ ще се редятъ централнитѣ листи? Ще ги редятъ централнитѣ бюра, следователно тѣ ще могатъ да намѣ- стятъ себе си. Тѣ сѣ, които ще изразяватъ просвѣтениа контролъ и партийната мисль въ Народното събрание, а партийнитѣ деятели отъ провинцията, които много пѣти сѣ не по-малко просвѣтени, не по-малко опитни въ жи- вота, не по-малко почтени и морални граждани на тая страна отъ тия въ центъра и иматъ не по-малко заслуги въ каквото и да било отношение спрямо народа, които сѣ истинскитѣ творци на партийността у насъ, които сѣ истинскитѣ партийни радатели и деятели у насъ, които из- насятъ изборнитѣ борби съ всички морални и физически пѣкъ, ако щете, и материални рискове и жертви, ще бѣдатъ оставени въ сѣнка и пренебрегнати. За тѣхна смѣтка други ще дойдатъ въ Народното събрание, а тѣ — партийнитѣ деятели въ провинцията — ще останатъ да носятъ, както казахъ, рисковетѣ на изборнитѣ борби, страданията на политическия животъ у насъ и голѣмитѣ отговорности за безчинствата на една или друга партия, която чрезъ тѣх- нитѣ усилия е могла да вземе управлението на държавата, за да осъществи божемъ партийнитѣ идеали и цели, а въ сѣщностъ да охранява партизанитѣ, които въ по-голѣмата си частъ сѣ безскрупулни — въ много по-голѣми размѣри стоящитѣ тукъ, въ центъра, отколкото онѣзи, които стоятъ близо до народа, които познаватъ добре неговитѣ нужди и страдания.

М. Дочевъ (д ср): Хубава препорѣка за вашитѣ щабове.

можете да бѣдете спокойни. Азъ съмъ убеденъ, че вие не мислите за нашитѣ щабове, едно, защото не ви е много приятно да бѣдатъ тѣ тукъ, и, второ, защото знаете, че не сме ние, които ще изпитаме негодитѣ отъ вътрешното раздробление, което ще се внесе между партийнитѣ дея- тели долу и централнитѣ бюра горе.

Ние считаме, прочее, че настоящиятъ законопроектъ не отговаря на мотивитѣ си и не ще постигне целитѣ, които си поставя. Ние добре разбираме, че пълната пропорция и справедливостъ при разпредѣлянето на мандатитѣ и представителството на политическитѣ течения въ тая страна биха се постигнали при една единствена изборна ко- легия — ако би могла да бѣде такава — цѣлата държава. Ние съзнаваме, обаче, неудобството и, до известна степе- нь, противоречието, което се създава между принципа на изборността, на непосредствеността, на личното до- вѣрие и познаване на кандидатитѣ и шаблонното, меха- нично гласуване чрезъ грамадни изборни листи, съдѣр- жащи имената на кандидатитѣ въ цѣлата страна. Схва- щайки и признавайки това, ние препорѣчваме онова, което нашиятъ политически животъ вече дълги години бѣше пробвалъ и установилъ и което, за нещастие, въ едно смутно и неулегнало време прибързано и недостатъчно обмислено се премахна. Сиречъ, ние искаме да се въз- станови пропорционалната изборна система по окрѣзи, при която всички политически партии могатъ да бѣдатъ представени сравнително по-правилно, по-справедливо и съразмѣрно и при която числото на мандатитѣ не е тол- кова голѣмо, че кандидатитѣ да не бѣдатъ познати и известни на избирателитѣ. Тѣзи две начала — отъ една страна, на съразмѣрностъ и справедливостъ въ представи- телството на партиитѣ и, отъ друга страна, на лична връзка, довѣрие и познавание между избраници и изби- ратели — намиратъ осъществяване въ отмирената презъ 1923 г. пропорционална система по окрѣзи, за която тукъ, предъ Народното събрание, днесъ настояваме да бѣде възстановена у насъ.

Ако, обаче, всички предупреждения и критики, които ще се направятъ тукъ, всички апели, които ще се отправятъ къмъ мнозинството и къмъ правителството, не биха по- могнали, то въ никой случай реденето на централнитѣ листи не бива да се остави на централнитѣ бюра на пар- тии, защото то не би било нищо друго, освенъ партийна диктатура, която отрича всѣка партийностъ, всѣка съзна- телна, доброволна партийна дисциплина и въ края на краищата унищожава голѣмия демократиченъ принципъ — избраницитѣ да бѣдатъ избраници на народа, на пар- тийното мнозинство, на избирателитѣ по колегии, а не на нѣколцина партийни голѣмци — да ги наречемъ партийни магнати — които могатъ да разполагатъ съ труда, уси- лията, довѣрието на своитѣ съпартизани въ страната. Пар- тийенъ голѣмецъ — това не значи непременно и всѣкога най-подходящиятъ, най-годниятъ човѣкъ да представя нуждитѣ и разбиранията на една колегия или на частъ отъ българския народъ. Личното довѣрие, личнитѣ връзки, личниятъ моралъ, личното познавание могатъ много по- вече да допринесатъ за оздравяването на нашата партий- ностъ и за канализирането на нашитѣ партийни борби, отколкото наложничеството по заповѣдь отъ центъра на една или друга партия за едни или други избраници, които

само формално ще бъдат такива, а въ същност ще сънасила наложени, така да се каже, от едноличната партийна воля.

М. Дочевъ (д. сг): Ако централното бюро иска да вземе гласове, ще си вземе хора от околната.

Н. Андреевъ (р): Ето защо би трябвало да се направи едно измѣнение, като се предвиди, щото реденето на централните листи — ако толкова много държите за тях и ги узаконите — да става съобразно съ количеството на гласовете, които отделните кандидати на партията са доби́ли въ една коя да е околна на страната. Не се ли направи такава промѣна, значи сигурно и положително да се създадат условия и възможности за партийно раздвоение, за партийно разцепление и за партийно умаломощаване.

Т. Христовъ (д. сг): Ако се направи туй, ще гласувате ли?

Н. Андреевъ (р): Ние считаме, че тоя законопроектъ трѣбва да бъде отхвърленъ по начало, и ако това не стане, ако и окръжната изборна колегия не се възстанови, то безъ друго трѣбва фактически да се разрешатъ изборните коалиции, а не да се запрещаватъ чрезъ многобройните условия за преграждания и затруднения на такива. Не бива да се оставя единствено на централното бюро на една или друга партия да определя коалициите и да се отнема възможността на почтени, на взаимно довърлящи се, взаимно допълващи се и взаимно сътрудничащи си партийни деятели въ провинцията, разбиранята и убежденията на които по главните въпроси на обществения животъ не си противоречатъ и не се изключватъ едно друго, да работятъ за сближения и коалиции, защото отъ това не ще спечели нито изборителната система, нито партийността у насъ.

Г. г. народни представители! Наредъ съ въпроса, да се измѣни ли или не изборителниятъ законъ и въ какъвъ духъ да бъде измѣнението му, за насъ съществува и другъ също така голѣмъ и важенъ въпросъ, който, може би, предшества първия, а именно въпросътъ, кой трѣбва да произведе бъдещите избори. Отъ това, кой ще произведе тия избори, до голѣма степенъ зависи какъ ще се произведатъ тѣ — свободно или насилнически, законно или тиранически.

Д. Витановъ (д. сг): Напълно свободно.

Н. Андреевъ (р): Така пише въ закона. И единъ бившъ царъ на българитѣ постоянно четѣше тукъ, отъ своя тронъ, че изборитѣ били произведени свободно, както винаги, съ което искаше да каже: насилнически и беззаконно, както всѣкога. Проф. Новгородцевъ казва, че съвършенството на едно учреждение не зависи само отъ организацията му, а и отъ свойствата на влизащите въ него хора, т. е. отъ техните политически навици и отъ обществения имъ моралъ.

С. Мошановъ (д. сг): Въ всѣки случай, както въ 1923 г., когато бѣхме въ коалиция съ васъ.

Н. Андреевъ (р): Защо споменавашъ работи, които нищо нѣма да те ползватъ и които съ нищо нѣма да ме уведятъ? Ако бихме имали време, бихме могли да влѣземъ въ разглеждане на този въпросъ.

Д. Ивановъ I (д. сг): Демостеновски отговоръ: „Времето помогна!“

Н. Андреевъ (р): Важенъ и отъ голѣмо значение е въпросътъ, какъ ще се произведатъ изборитѣ, защото има вече предизборни лъстовици, предвестници, които показватъ, че у насъ се замисля не само чрезъ изборителния законъ да се изнасили волята на изборителитѣ и да се представи въ фалшива свѣтлина и количественост, но и чрезъбро, както може би никога досега, да бъдатъ употребени насилia, производи, подличничество надъ изборителитѣ. Само така може и трѣбва да се обясни голѣмата загриженостъ на опозиционните партии, изразена въ общата интерпелация, която тѣ отправиха тукъ преди три дни, на която интерпелация се дава слабо ухо и за която сигурно не се мисли, че представлява нѣщо, което малага замисляне и своевременно и достоенъ отговоръ. Сама по себе си, обаче, тя е единъ голѣмъ политически актъ за настоящия моментъ и подсказва, че срещу маскираните измѣнения божемъ за подобряване на изборителния законъ, срещу замислените насилia и тероръ за предстоящите избори, българската опозиция ще намѣри нравствени, физически и политически сили, държавни и обществени

съображения, да се яви бързо и единно, за да се противопостави на удара съ достойно поведение, съ сдружени усилия срещу онѣзи, които ще искатъ не само чрезъ избирателния законъ, но и чрезъ полицейски насилia и детективски изстѣпления да осакатятъ и умаломощатъ нейното представяне въ бъдещия Парламентъ.

Въ зависимостъ отъ това, какъ ще се произведатъ бъдещите избори, ще се отговори и на въпроса, дали бъдещата властъ ще може да отговори въ по-голѣми размѣри по-достойно, по-навреме, по-сръчно на крещещите стопански, финансови и политически нужди на нашата страна. Нѣмаме ли народно коалиционно правителство, нѣмаме ли представителство на демократическите течения и течения у насъ въ бъдещето управление, можемъ да бъдемъ сигурни, че не създаваме условия и възможности за спокойно и правилно развитие на нашата обществено и на нашата държава. Голѣма е, прочее, отговорността на всички политически фактори, отъ които зависи уредбата на бъдещите избори, които пакъ ще определятъ състава на бъдещото управление у насъ. Най-голѣма и най-тежка е — то се знае — отговорността на днешното правителство. Това правителство трѣбва да знае, и то съзнава, че недоволството срещу него е голѣмо, че негодуватето е страшно и че това недоволство и негодуване е проявено по единъ положителенъ и реаленъ начинъ въ миналите окръжни избори, въ които то остана въ меншество, като, въпрѣки всѣкакви производи, въпрѣки всѣкакви изборни мошеничества, не можа да добие дори онзи процентъ гласове, който имаше въ предишните окръжни избори, когато пакъ не получи мнозинство отъ гласовете.

Т. Христовъ (д. сг): Къде е настроението въ ваша полза?

Н. Андреевъ (р): Тази отговорностъ на днешното правителство става още по-голѣма, още по-силна, като се има предъ видъ готовността и годността на българските опозиционни партии, особено въ днешния тежъкъ моментъ, да се притекатъ лоялно и почтено въ помощъ на народа, за неговото спасение въ стопанско отношение и за подкрепяне на държавата въ финансово отношение. То се знае, че и отговорността на държавния глава е голѣма. Ние всѣкога сме държали за народното доверие, за възпитанието на народните маси, за тяхното организиране и за това рѣдко сме се отнасяли до него. Само въ времена трудни, въ моменти върховни ние сме се отнасяли до него. Историческа остана произнесената отъ покойния Найчо речъ въ двореца на 4 септемврий 1915 г. Тогава за пръвъ пътъ кракътъ на българския радикалъ прекрачи двореца и се изрекоха пророчески думи, които, за злочастие, се сбѣднаха, понеже не бѣха чути, разбрани и последвани отъ Фердинанда предупрежденията, които му се направиха. Днесъ ние живѣемъ съ по-друго съзнание за отговорността на този втори политически факторъ. Въ времето на демокрацията, въ времето на свободата, следъ исполинските страдания на европейските народи подиръ войната, нѣма въ действителностъ отговорни и неотговорни политически фактори. И председателитѣ на републиките, и коронованите глави — всички сѣ отговорни, и не само исторически, а и политически. И тѣ съзнаватъ много добре своята отговорностъ, която преминава границите на историческата и политическата отговорностъ.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя А. Христовъ)

С. Мошановъ (д. сг): Не можешъ го уплаши. Само безсилните партии и партизани могатъ да си служатъ съ този езикъ, съ който си служишъ ти!

Н. Андреевъ (р): Единъ държавенъ глава, който има туй съзнание — каквото съзнание ние искаме да върваме и сме убедени, че го има и нашиятъ държавенъ глава — ще трѣбва да действува своевременно, като истински конституционенъ арбитъръ, като преценява правилно общественото настроение и като схваща въ пъленъ размѣръ, въ пълна ширина общественото негодуване срещу сегашния режимъ.

Завършвайки мислитѣ, които имахъ да изложа по законопроекта, азъ отправямъ единъ зовъ къмъ всички политически сръди, къмъ всички политически фактори въ тая държава съ нѣколко думи: всички, които иматъ съзнание за дълга си къмъ България въ този труденъ моментъ, навреме, честно и мъдро да действуватъ! (Ржкоплѣскания отъ лѣвицата)

Председателстващъ А. Христовъ: Г. г. народни представители! Съобщавамъ ви, че е постѣпилъ отъ Министерството на финанситѣ законопроектъ за вносното мито на семената за посѣвъ. (Вж. прил. Т. I, № 138)

Има думата народният представител г. Петър Миновъ.

П. Миновъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Нѣмамъ претенцията, че ще познавамъ въ детайли законопроекта, който разискваме, но ще се постарая да изразя мнението на нашата парламентарна група съвършено безпристрастно, като не се увличамъ отъ никакви партийни дразги и като считамъ, че този въпросъ е въпросъ надъ въпроситѣ въ Камарата.

Г. г. народни представители! Не се касае за насъ, които въ този моментъ, сега, седимъ на тѣзи банки. Касае се да дадемъ на българския Парламентъ едно истинско представителство на българския народъ, пропорционално на мощта на партиитѣ и съобразно влиянието имъ между народа. Касае за утрешния день И азъ дължа да заявя, че ние трѣбва — имайки високото съзнание, че свещенодействуваме за утрешния день, за бъдещето на България — добросъвестно и безпристрастно да дадемъ действително единъ законъ, съ който Камарата да може да се гордѣе. Дайте да направимъ това. Азъ нѣмамъ възможностъ, както казахъ, да изнеса au fond въпроситѣ, които ни интересуватъ.

Азъ отдавна чета изявленията на г. министър-председателя, че ще се внесе въ Камарата законопроектъ, за измѣнение избирателния законъ. Такъвъ действително се внесе, но въ последнитѣ дни на последната сесия на Камарата Имамъ ли ние възможностъ и достатъчното време да дадемъ действително единъ законъ, който да бѣде като едно огледало на бъдещитѣ парламенти въ България? Искате ли ние истинско демократическо управление въ тази страна, искате ли ние истинско парламентарно управление, трѣбва да дадете възможностъ на народнитѣ представители сериозно да помислятъ върху него и да създадатъ нѣщо, което да не може да бѣде атакуемо отъ нѣкоя страна, отъ нѣкоя срѣда Г. министър-председателъ даваше изявления въ вестницитѣ, че ще извика представителитѣ на опозиционнитѣ парламентарни групи, за да размѣни мисли съ тѣхъ Той, обаче, не стори това.

Д. Витановъ (д. ср): Боленъ е човѣкътъ.

П. Миновъ (з. в): Ако той е боленъ, има други министри. Въ всѣки моментъ институтитѣ за държавата иматъ своитѣ управници, и г. министър-председателъ се замѣства отъ другъ министъръ. — Та, казвамъ, когато се прави реформа на избирателния законъ, ние трѣбваше да дадете възможностъ действително Парламентътъ да има ясна и добра представа за тая реформа.

Г. Нешковъ (д. ср): Нали ще си кажете мнението сега!

Д. Витановъ (д. ср): Тѣхното мнение е казано презъ 1922 г.

П. Миновъ (з. в): Ние си казваме мнението: ние, които обвинявахте миналия режимъ; ние, които правѣхте упрѣци и се нахвърляхте върху Стамболийски и неговия режимъ за това, че измѣния избирателния законъ въ последния частъ на Камарата; ние, които обвинявахте, които упрѣкваште миналото управление и му сочехте тогава този дефектъ, като казвахте, че измѣнението на избирателния законъ ще донесе аномалии въ нашия политически и общественъ животъ, ние, казвамъ, правите днесъ същото. Вие 8 години трѣпѣхте избирателния законъ, измѣненъ въ нашия режимъ, и днесъ, следъ 8 години, когато Камарата е въ своитѣ последни дни, ние внасяте единъ законопроектъ за измѣнение на избирателния законъ! (Ржкоплѣскания отъ земеделцитѣ) Кой е по-правъ, питамъ, онзи ли, който е направилъ грѣшка преди 8 години, или ние? Азъ казвамъ: ние не сте прави. Защото, като интелигентна Камара — поне така се назовавате, а ние не ви признаваме за такава, защото вашитѣ дефекти, вашитѣ грѣшки сѣ по-голѣми и по-сѣдбоносни за българския народъ — трѣбва да ни дадете поне онова, къмъ което се стремѣхте преди 9 години: истинска пропорционална избирателна система.

Г. Нешковъ (д. ср): Ами че нали ние отмѣнихте една пропорция по окръзи, създадена отъ една по-напредничава отъ васъ партия, и нали вашиятъ предшественикъ, когато говорѣше отъ тая трибуна, поиска връщането на тая система, която ние отмѣнихте?! Защо говорите така!

Д-ръ Х. Орошакъ (д): Той ви казва, че ние два пѣти правихте избори по тѣхния законъ!

Законопроектътъ ще бѣде раздаденъ и поставенъ на дневенъ редъ.

П. Миновъ (з. в): Но онова, което ние трѣбва да дадемъ, което българскиятъ народъ очаква въ утрешния день отъ насъ, ние сега не сте години да го дадете, благодарение партизанското ви засѣпление.

Българскиятъ народъ преживѣлъ наистина тежки моменти, за българския народъ настѣпиха нѣколко катастрофи, които тукъ, отъ трибуната на Народното събрание, въ този моментъ нѣма да искамъ да използвамъ като оръжии срещу противницитѣ на Земеделския съюзъ. Но все пакъ дължа да отбележа, че ако имаше народни представители не съ голѣми познания — това не бѣше най-необходимото — а народни представители, опрѣни на довърнето на българския народъ, народни представители самостоятелни, издигнати, които да защищаватъ въ субилминни моменти интереситѣ на народа въ Камарата, за българския народъ нѣмаше да има катастрофи. А щомъ си служехте съ гюмюрджински турци, ние можехме да имаме не само тѣзи катастрофи, които преживѣхте до день днешенъ, но и нѣщо по-лошо. И заради туй азъ соча, че на васъ отъ болшинството се налага да се поставите действително на висотата на положението и въ този моментъ, когато не знаете дали утре ще бѣдете депутати или не, да се замислите за България, за българския народъ — респ за българския Парламентъ.

Азъ признавамъ, г. г. народни представители, че досега действащиятъ избирателенъ законъ има дефекти, които ние можемъ да поправимъ и сме длъжни това да го сторимъ. Азъ признавамъ, че пропорционалността, която ние сме прегърнали, гледайки другитѣ западно-европейски демокрации, не е идеална; тая пропорционалностъ има тоже дефекти. Тя се накарни най-вече въ 1923 г. презъ месецъ февруарий — азъ имамъ доблестта да го призная.

С. Мошановъ (д. ср): Ама не само да го признаешъ, но и да теглишъ послѣдствитая.

П. Миновъ (з. в): И когато ние, опозиционенъ блокъ презъ 1923 г., се изреждахте на трибуната на Народното събрание да плачете за колегии по окръзи и да говорите за широка пропорционалностъ, която трѣбвало да остане въ българската държава, днесъ, вмѣсто да се стремите къмъ нея, вмѣсто да отивате къмъ нея, правите крачка не, две не, а много крачки назадъ и отивате къмъ свѣршено друга система, която е непозната и неизвестна, която не съществува въ нѣкоя демократическа страна на Централна Европа.

Системитѣ отъ които въ миналото ние сме вземали теркъ, сѣ мажоритарната и пропорционалната системи. Има цѣли доклади въ Народното събрание. Покойниятъ министъръ Люцкановъ, следъ като е обиколилъ европейскитѣ страни, е далъ единъ цененъ докладъ. Азъ не искамъ да говоря за него, но бързамъ да кажа, че за да може въ българския Парламентъ да бѣде добре представенъ българскиятъ народъ, съразмѣрно силата и мощта на неговитѣ партии, ние сме възприели пропорционалната изборна система.

Ако ние погледнете даннитѣ, ще видите, че тая система, която имаме по днешния избирателенъ законъ, далечъ не е удовлетворителна, далечъ не е истинска пропорционална система. Трѣбва да бѣде или система по окръжи, или по нѣкоя друга административна единица, за да може по една листа да се избиратъ най-малко 10 души. Тогава, когато повече отъ 10 мандата се съдържатъ въ една листа, ще има по-малкъ длѣнителъ, ще се задоволятъ и партиитѣ които сѣ по-слаби. Смѣтамъ, че това е справедливо, къмъ него ние трѣбва да прибѣгнете, както казахъ, въ утрешния день.

И действително, ако вземемъ статистиката, ще видимъ, че ние имаме само въ 4 или 5 околии тая пропорционалностъ, за която азъ ви говоря: въ Пловдивска селска околия, където може да се избиратъ 7 души — сега се взема за централната листа единъ; въ Пльвенска околия, която избира 7 души, безъ единъ; въ Софийска — съ 11 мандата, отъ които двама за централната листа; въ Бургаска, въ сегашния ѣ видъ, споредъ новия законопроектъ, а не въ стария ѣ видъ — съ 7 мандата, отъ които 2 за централната листа.

Значи, въ тѣзи 4 околии има истинско пропорционално представителство. Тѣхъ можемъ да посочимъ като примѣръ, къмъ тѣхъ да се стремимъ. Въ всички други околии, които избиратъ по двама-трима депутати, нѣма пропорционална система, тамъ пропорционалната система се приближава къмъ мажоритарната. И това е въ болшинството отъ околитѣ.

Има ли еднаквостъ, питамъ азъ? Ние ще трѣбва да се стремимъ партиитѣ, които сѣ ошетени, но които иматъ

поддръжка въ народа, да иматъ повече представители тукъ, въ Парламента, пропорционално на своя рѣстъ. А вземете сведенията и вижте въ сегашния моментъ какво представителство имаме. По досегашната избирателна система Демократическиятъ сговоръ съ 600 и нѣколко хиляди гласа има 168 депутати, съ дѣлитель 3.000 гласа, а желѣзниятъ блокъ — съ 300.000 гласа има само 56 мандата. Ако бѣше пропорционалната система, желѣзниятъ блокъ...

С. Мошановъ (д. сг): Съ вашия камъкъ по вашата глава.

П. Миновъ (з. в): ... съобразно гласоветѣ, които е получили, трѣбваше да има не 56, а 84 мандата.

С. Мошановъ (д. сг): Вие не го желаете, но другитѣ партии го желаятъ — и стамболовиститѣ, и социалдемократитѣ.

П. Миновъ (з. в): Да се отбележи, че дѣлительтъ на Демократическия сговоръ е 3.000, дѣлительтъ на желѣзния блокъ е 6.000, или близо 6.000, а на другитѣ партии — повече отъ 6.000. Вземете Радикалната партия, която се представлява тукъ отъ двама души — нейниятъ дѣлитель надминава 12.000. Кѣде е справедливостта въ досегашната система? А тая несправедливостъ съ новия проектъ се удвоява!

Азъ вземамъ цифритѣ приблизително, не точно, защото въ утрешния день не зная коя партия що ще получи. Правя едно изчисление, съобразно гласоветѣ на партиитѣ отъ миналитѣ законодателни избори.

Г. г. народни представители! Мога да отбележа тукъ, че дълго време и въ Швейцария се е спорило по това; и швейцарскитѣ кантони, които къмъ 1888, 1889, 1890 и 1901 г. постепенно сѣ приемали пропорционалната система, сѣж се стремѣли, штоо партиитѣ, като представители на народа, да добиятъ представителство съразмѣрно на силата, която тѣ иматъ всрѣдъ народа.

Сѣщото е било и въ Белгия. Когато тамъ въ 1891 г. се е възприела пропорционалната система, стремлението на управнитѣ на Белгия — които и досега прилагатъ тази система — е било партиитѣ да добиятъ такова представителство въ парламента, което отговаря на силата имъ всрѣдъ народа.

Къмъ това сѣж се стремѣли и въ Сърбия, кѣдето презъ 1903 г. чрезъ законъ е била въведена пропорционалната система, която съществува и до днѣншестъ. Вие знаете, че тамъ си служатъ при гласоподаванетоъ съ топки. Не искамъ да разправамъ подробно какъ става самата процедура на изборъ, но въ всѣки случай тамъ има повече справедливостъ, г. г. народни представители.

Сега дохождамъ на мисълта, която изнесохъ въ самото начало. Ако българскитѣ управници и българскитѣ Парламентъ иматъ желанието и добрата воля наистина да дадатъ една истинска пропорционална система за България, то тѣ трѣбва да се стремятъ съ една листа да бждатъ избирали не по-малко отъ 10 души, като възприематъ за избирателна колегия окръга или събирание на нѣколко околии. Тая система трѣбва да бжде въведена. Ако ние сме искрени въ желанията и въ намѣренята си, както казахъ, за утрешния день, за управлението на страната, дайте наистина да направимъ това, което ви соча.

Но тогава, когато ние не сме искрени въ туй отношение, ние ще измисляме всевъзможни проекти, за да оцеляваме тая или оная обществена сила, за да не може тя да намѣри истинско представителство въ Парламента — каквото се цели съ сложения на разглеждане днесъ законопроектъ. Ще ми позволите да кажа тия тежки думи.

Българскитѣ народъ очаква насъ, народнитѣ представители, не да дохождаме и да си отиваме, а очаква ние да градимъ неговото стопанско и икономическо развитие, да направимъ България въ всѣко отношение една примѣрна държава, съ която действително да можемъ да се похвалимъ. Правимъ ли ние това? Не. Ние идваме тукъ да се лъжемъ съ разни законопроекти, да измисляме различни уюни, какъ да оцетимъ тая или оная политическа организация.

Партиитѣ, споредъ конституцията въ нашата страна, сѣж еднакви предъ законитѣ. Вие не можете да кажете: тая партия е партия на реда, а другата е на беззаконието, тя е противодържавна. Щомъ партиитѣ ги има, щомъ тѣ съществуватъ по нашата конституция и по нашитѣ закони, недейте отрича правото на българския народъ да влиза въ тая или оная политическа групировка. Дайте да си подадемъ ръка за добруването на този народъ, или по другъ начинъ да го извадимъ на добъръ край, а не да замисляме отново нови фронтове помежду си, да се унищожаваме, да се дебнемъ и да внасяме подобни зако-

нопроекти, чрезъ които се върши кражба съ гласоветѣ на българския народъ. (Ржкоплѣскания отъ земеделцитѣ)

С. Мошановъ (д. сг): Вие ржкоплѣскате на собствената си кражба отъ 1923 г.

П. Миновъ (з. в): Презъ м. февруарий 1923 г., когато Земеделскиятъ съюзъ измѣни избирателната система и колегитѣ станаха околийски, въ Парламента дойдохъ 212 правителствени депутати, а Вие, г. Мошановъ, замисляте въ тоя моментъ по единъ другъ, скритъ начинъ да докарате едно ваше болшинство въ Парламента отъ 230 души. Това е едно беззаконие!

С. Мошановъ (д. сг): На страха очитѣ сѣж голѣми.

П. Миновъ (з. в): Да, 230 души искате да докарате съ начинитѣ и приѣмитѣ, които се изнесоха тукъ, и които нѣма защо азъ да ги повтарямъ — безъ да говоримъ за сестрата. То се знае, че сестрата е на управляващия, тя е на онзи, който произвежда изборитѣ. Нека вземе той тая сестра, но дайте ни едно управление, което ще ни даде едни свободни избори. Българскитѣ народъ отъ това се нуждае. Българскитѣ партии ще се стабилизиратъ, българскитѣ партии ще бждатъ здрави и силни, когато иматъ довърнето на българския народъ, а не когато вие отгоре изкуствено ги подпомагате, не когато ги подпирате съ разни централни листи. Тогава, когато вие искате да се избиратъ за депутати партийни водачи, които често пѣти нѣматъ абсолютно никаква връзка съ народа, съ това вие ще ги отчуждите повече отъ народа, и тѣ нѣма да бждатъ народни представители. Тѣ ще бждатъ всѣкакви други представители, но въ никой случай не и народни представители.

Азъ нѣмамъ възможностъ и време, г. г. народни представители, да изреждамъ всички дефекти на сега действащия избирателенъ законъ, но за да бжда въ помощъ на народното представителство, нека ми се позволи да кажа какви измѣнения трѣбва да се направятъ въ него.

Всички партии, всички български граждани, трѣбва да не позволяваме мъртви души да гласуватъ. Българскитѣ народъ ще стѣпи здраво на своитѣ крака тогава, когато той си запазва своитѣ права и свободи отъ всѣкакви посегателства, откъдето и да идатъ тѣ. Раздаванетоъ на избирателнитѣ карти, г. г. народни представители, не трѣбва да става въ никой случай въ деня на изборитѣ. А известно е защо става това. Въ общинската канцелария, следъ като дадатъ на избирателя избирателната карта, известно е, че или му даватъ пълненъ пликъ и докато отиде въ училището, кѣдето се произвеждатъ изборитѣ, придружаватъ го, или, като влѣзе въ училището, известно е, че въ коридора го обскиратъ, смѣнятъ бюлетината му. Известно е, че въ тъмната стайка въ много случаи се наблюдава. Известни сѣж всички ония машиниции въ това отношение. И затова, г. г. народни представители, азъ настоявамъ непременно въ бждещия избирателенъ законъ да се постанови застъпницитѣ да бждатъ задължителни. И ако въ деня на избора липсватъ застъпници, да се счита, че изборътъ не е станалъ.

Друго едно обстоятелство, съ което твърде много се злоупотрѣблява, е, че изборътъ обикновено продължава до 8 ч. вечерта. При ноцната тъмнина ставатъ нощни похождения и некрасиви дѣла на много партизани. Дайте да опредѣлимъ изборътъ да свършва по-рано. Той може да свърши и къмъ 3 и къмъ 4 ч. сл. обѣдъ. Дайте да дадемъ на бюрото наистина възможностъ да свърши работата си при видѣло.

Още едно злоупотрѣбление, което много се практикува, но което трѣбва да премахнемъ чрезъ закона: зашиването и запечатването на торбичката съ бюлетинитѣ да не става само съ печата на кмета, нека и застъпницитѣ иматъ печатъ, нека и тѣ удрятъ печатъ, нека и тѣ взематъ по единъ екземпляръ отъ дневника. Но най-важното: нека ние съ законъ да кажемъ, че онова, което въ протокола на бюрото не е упоменато относно дефектитѣ на разнитѣ бюлетини, впоследствие то не се чете и се счита несѣществуваше; защото обикновено ноцно време се носятъ всички тия бюлетини, и то не въ централното бюро, а въ околийското управление, и какво става въ стайтѣ на околийското управление презъ ноцта, докато се разсъмне на другия день, никой не знае. Отварятъ се тамъ тѣзи торбички, и какви ли не зачерквания на бюлетини на цѣли секции ставатъ, и какви ли не пробивания и машиниции не се вършатъ! Нѣма защо сега тукъ да го разправаме. Дайте чрезъ законъ да премахнемъ всичко това.

И. Петровъ (д. сг): Г. Миновъ, кога е ставало това нѣщо?

П. Миновъ (з. в): А че трѣбва да е ставало най-вече въ твое време.

И. Петровъ (д. сг): Кога въ мое време?

П. Миновъ (з. в): Е че когато ти властувашъ.

И. Петровъ (д. сг): Разправяте легенди. Защо, г. Миновъ, не казахте поне единъ такъв случай? България има съдебна власт. Кажете: тамъ и тамъ това стана, установи се по съдебенъ редъ, че тия и тия лица сѣ се про-винили, а не говорете все така топтанджийски — насилия, бюлетини, нощно време, фенери, тайнствени, едва-ли не чудовищни работи.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: За какво правосѣдие говорите?

И. Петровъ (д. сг): Можете ли да се оплачете отъ правосѣдието въ България?

Д. Ивановъ (з. в): Казва ви човѣкътъ, че има констатирани такива случаи и отъ сѣдилищата. Но васъ не ви интересуватъ тия работи.

И. Петровъ (д. сг): Съществуващиятъ избирателенъ законъ е гласуванъ въ ваше време. Вие сте постановили въ околийското управление да носимъ бюлетинитѣ. Кѣде искате да ги носимъ — на свещеника ли?

И. Бояджийски (д. сг): Въ „Врабча“!

П. Миновъ (з. в): Г. Петровъ! Ако азъ започна да Ви изреждамъ доказателства, нѣма да свърша и за четири часа. Но нека г. Петровъ положи трудъ да отиде не далечъ — въ Дирекцията на статистиката или другаде — а да отиде въ канцеларията на Народното събрание, да прегледа всички неутвърдени избори отъ 1926 г. и ще се убеди напълно въ това, което казвамъ. То не е въ една околия — то е въ много околии. Нѣма сега азъ да раз-правямъ за смѣната на бюрата и за властниците, които се забравятъ и даватъ срокъ на учителя — който обик-новено ръководи изборното бюро — да се разболѣе и да си вземе медицинско свидетелство.

И. Петровъ (д. сг): Г. Миновъ! Не бихъ желалъ да Ви пресичамъ, но понеже сте юристъ и познавате законитѣ, искамъ да Ви кажа, че Вашитѣ думи сѣ безъ значение, ако не бѣдатъ подкрепени съ нѣкакви доказателства.

П. Миновъ (з. в): Нима е нужно да давамъ и доказа-телства за тия работи на Васъ, г. Петровъ когато тѣ се знаятъ подробно? Достатъчно е да взема Вашето питане отъ преди два месеца въ Народното събрание, отъ което явствува какви сѣ порядкитѣ въ Плѣвенското окръжно управление (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ) и дей-ствията, които се вършатъ отъ една висша администра-тивна власт — окръжнитѣ управители.

И. Петровъ (д. сг): Приказки! Защо не казвате нищо за закона, който е гласуванъ въ ваше време?

П. Миновъ (з. в): Стига бе, чакай да свърша!

И. Петровъ (д. сг): Азъ Ви слушамъ съ внимание и не бихъ Ви прекъсвалъ, ако бѣхте отъ оная фаланга тамъ, (Сочи земледѣлцитѣ) които нѣматъ образование; но вие поне сте юристъ, и азъ очаквахъ да изнесете данни и да кажете: „На еди-кой-си изборъ вземахте бюлетинитѣ и ги унищожихте, продупчихте ги, направихте имъ дефекти, и това е установено отъ съдебнитѣ власти“. А вие какво раз-правяте? Приказвате голи приказки. Ако е вѣрно това, което приказвате, вие трѣбва да го установите, като да-дете доказателства. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Г. Марковъ (з. в): Вашитѣ министри не отговарятъ на питаннята.

И. Петровъ (д. сг): Нѣма ли съдебна властъ? Докажете ли това нѣщо? Не го доказайте. Кажете единъ случай!

С. Кърловъ (з. в): Изборитѣ въ Врачанска околия. Обаче дадохте на провиненитѣ амнистия.

Б. Ецовъ (д): Това е било преди четири години, но да анкетираме сега айтоския изборъ!

И. Петровъ (д. сг): Г. Ецовъ! Какво да Ви отговоря — въ Айтосъ на васъ Господъ да ви е на помощъ! Кой ви е кривъ? По-рано имавте повече гласове, а сега ги за-губихте.

Б. Ецовъ (д): Да провѣримъ какъ ги загубихме!

И. Петровъ (д. сг): Провѣри!

Б. Ецовъ (д): Защото имаше 300—400 бюлетини отбе-лязани съ имената на избирателитѣ. Въ изборнитѣ кори-дори на избирателитѣ сѣ отнемани тѣхнитѣ бюлетини и имъ сѣ издавани белязани бюлетини.

И. Петровъ (д. сг): Недейте говори легенди!

Б. Ецовъ (д): Азъ ви говоря истината — това, което стана. Приемамъ анкета.

Б. Павловъ (д): Защо дадохте амнистия за насилията, извършени по време на изборитѣ?

И. Бояджийски (д. сг): Защото амнистирахте престѣп-ницитѣ. Вие, отъ опозицията, предложихте тая амнистия.

Б. Павловъ (д): Не е вѣрно, ние не сме предложили тая амнистия.

И. Бояджийски (д. сг): Ще амнистираме престѣпници — я гледай!

И. Петровъ (д. сг): Г. Павловъ! Заедно правихме из-боритѣ.

Б. Павловъ (д): Кога?

И. Петровъ (д. сг): Когато дадохме амнистия.

Б. Павловъ (д): Въ моята околия фалшифицирахте ли-ститѣ.

И. Петровъ (д. сг): Защо?

Б. Павловъ (д): За да станете депутатъ.

И. Петровъ (д. сг): Кой те избра? Демократитѣ ли те избраха?

Б. Павловъ (д): Народътъ ме е избралъ.

И. Петровъ (д. сг): А, народътъ! Добре, ще дойдатъ наскоро избори, ще видимъ.

Б. Ецовъ (д): Елате и вие въ опозиция, да видимъ какъ ще се изберете.

И. Петровъ (д. сг): Ще дойдемъ, бе джанъмъ!

С. Кърловъ (з. в): Да нѣма джандари да ви избиратъ — ще видимъ тогава.

И. Петровъ (д. сг): Какво разправяте за джандари? Вие правѣхте полицейски избори, а имате суратъ да говорите за джандари! Чомагаши! Вие бесилки вдигнахте по време на изборитѣ.

П. Миновъ (з. в): Стига, бе!

Н. Стамболиевъ (з. в): Г. председателю! Иванъ Петровъ обиди земледѣлската парламентарна група, като ни на-рече чомагаши.

И. Петровъ (д. сг): Азъ твърдя, че вие сте не само чомагаши, а сте въ връзка съ разбойници и съ преда-телски централи. Азъ твърдя това. Георги Марковъ защо мълчи?

Н. Стамболиевъ (з. в): Отъ името на земледѣлската парламентарна група азъ правя предложение г. Петровъ да се извини и, ако не, предлагамъ да бѣде изключенъ. (Възражения отъ сговориститѣ) За честта на земледѣл-ската парламентарна група, за честта на Парламента, азъ чоканвамъ г. Иванъ Петровъ да иска извинение за тая про-

вокация, която направи, като нарече хората на Земледѣлския съюз чомагши, или ако не иска извинение, да бѣде изключенъ.

Председателстващъ А. Христовъ: (Звѣни) Г. Петровъ! Азъ не съмъ чулъ. Казахте ли думата „чомагши“?

И. Петровъ (д. сг): Азъ твърдя, че тия хора, излѣзли отъ дружбашия съюзъ, за които се изнесоха писмени доказателства, не само че сѣ чомагши въ тѣхното минало, когато управляваха, но тѣ сѣ въ връзка съ предателски централи вънъ отъ България. Това е достойние на цѣлото общество въ България и на чуждия свѣтъ. За Георги Марковъ, който седи тамъ, онзи день въ в. „Демократически сговоръ“ се изнесоха писма, съ които негова милосѣ е уличенъ, че е въ връзка съ бандити. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Г. Марковъ (з. в): Не е вѣрно.

Н. Стамболиевъ (з. в): Г. Петровъ трѣбва да се извини, или, ако не направи това, предлагамъ да бѣде изключенъ.

И. Петровъ (д. сг): Това сѣ хора, които продаватъ България. Нищо друго не сѣ. Доказано е, че тѣ сѣ въ връзка съ емигрантскитѣ централи. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

С. Кърловъ (з. в): Не те е срамъ! Чомагашъ такъвъ, престѣпникъ! Съ сѣдни се занимаваше.

И. Петровъ (д. сг): Защо съмъ престѣпникъ азъ?

С. Кърловъ (з. в): Съ сѣдни се занимаваше.

И. Петровъ (д. сг): Кой се е занимавалъ съ сѣдни? Единъ случай посочи, дрънкало! Никога не съмъ се занимавалъ съ сѣдни.

С. Кърловъ (з. в): Отъ трибуната се изнесе, не те е срамъ!

И. Петровъ (д. сг): Никога не съмъ се занимавалъ съ сѣдни. Бандити такива!

Н. Стамболиевъ (з. в): Предлагамъ, или да се извини г. Петровъ, или да бѣде изключенъ.

П. Гаговъ (д. сг): Стига си ревалъ!

И. Бояджийски (д. сг): За какво да се извини?

Г. Марковъ (з. в): Цѣла група е обидена.

Н. Стамболиевъ (з. в): Цѣла група е оскърбена отъ единъ човѣкъ, който не знае какво говори.

И. Петровъ (д. сг): Вие сте една мафия, която въ миналото, като управляващи, организира погроми надъ българското гражданство. Имаше процесъ и наскоро се публикува заключението на търновския сѣдебенъ следователъ противъ вашитѣ дѣяния. (Тропане по банцитѣ отъ земледѣлцитѣ)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звѣни) Г. Петровъ!

И. Петровъ (д. сг): Нѣматъ срамъ. На половината отъ тукъ (Сочи земледѣлцитѣ) имената личатъ въ заключението на търновския сѣдебенъ следователъ.

С. Златевъ (з. в): Какво говори, г. председателю — това е гавра!

И. Петровъ (д. сг): Ето — виждате ли го този, той е организаторъ на банда. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ. Възражения отъ земледѣлцитѣ)

С. Златевъ (з. в): (Възразява)

С. Кърловъ (з. в): (Къмъ И. Петровъ) Разбойникъ такъвъ. Разсипахте България! Мръсникъ такъвъ!

И. Петровъ (д. сг): Този трупъ окапалъ — Станю Златевъ — не бѣше ли водителъ на шайка отъ Разградско? (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

С. Кърловъ (з. в): Мръсникъ!

И. Петровъ (д. сг): Да мълчишъ!

С. Кърловъ (з. в): Нѣма да мълча. Чомагашъ никога не съмъ билъ, но ти си пребилъ поне 10 души.

Председателстващъ А. Христовъ: (Силно звѣни)

С. Мошановъ (д. сг): Защо викашъ „мръсникъ“? Искан санкция, но недей вика „мръсникъ“.

Председателстващъ А. Христовъ: Азъ ви моля, за доброто име на Парламента, дайте примѣръ на достойнство, оттегляте думата „чомагашъ“.

И. Петровъ (д. сг): За нищо на свѣта! Това е една политическа група, срещу която има единъ обвинителенъ актъ отъ органи на сѣдебната властъ — търновския сѣдебенъ следователъ — който актъ Вие сте чели. На половината отъ тѣхъ имената се намиратъ въ този актъ, като престѣпници. (Тропане по банцитѣ отъ земледѣлцитѣ)

Н. Стамболиевъ (з. в): Ти не си държавенъ обвинителъ и не ти позволяваме да обвинявашъ. Много си малѣкъ да обвинявашъ!

Д. Гичевъ (з. в): (Къмъ И. Петровъ) Иване! Има ли още нѣщо да казвашъ? Голкова ли ти бѣше асичкиятъ умъ?

И. п. Янчевъ (з. в): Санкция искаме, г. председателю!

Председателстващъ А. Христовъ: Г. Петровъ! Повторно Ви поканвамъ да си оттеглите думата.

И. Петровъ (д. сг): Азъ съмъ въ съзнание какво върша, г. председателю! Азъ твърдя, че тѣ иматъ връзки съ предателски централи въ чужбина.

Ц. Табаковъ (зан): Предателитѣ не сѣ тукъ, а сѣ тамъ.

Н. Стамболиевъ (з. в): Г. председателю! За честта на земледѣлската парламентарна група, за честта и на българския Парламентъ, азъ правя предложение да бѣде изключенъ г. Иванъ Петровъ за едно заседание за този му дързѣкъ езикъ.

Г. Марковъ (з. в): Изпълнете си дълга, г. председателю!

И. п. Янчевъ (з. в): Да чуемъ председателя. (Пререкания между народнитѣ представители Б. Ецовъ и С. Мошановъ)

Председателстващъ А. Христовъ: Понеже, г. Петровъ, не оттегляте думата си, правя Ви напомняне.

И. Петровъ (д. сг): За какво? Преди да ми наложите санкция, трѣбва да ми дадете думата за лично обяснение. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

С. Мошановъ (д. сг): Наложите му се санкция „напомняне“, какво повече искате? Обидата не е лично насочена къмъ нѣкой народенъ представителъ отъ земледѣлската група. Какво повече искате? Инцидентътъ е свършенъ.

И. п. Янчевъ (з. в): Ама ако бѣше отъ опозицията — изключване за три заседания.

Н. Стамболиевъ (з. в): Мене и Гичевъ изключихте за три заседания най-безцеремонно. На единъ необузданъ човѣкъ нѣма да позволимъ да ни обижда.

И. Петровъ (д. сг): Защо имъ позволявате, г. председателю, да говорятъ? Азъ нѣма да позволя да взематъ думата тукъ едни политически бандити и чужди орждия.

Н. Стамболиевъ (з. в): Тукъ нѣма бандити. Ние нѣма да позволимъ тази гавра. Да се обуздае!

Н. Топаловъ (д. сг): Има. Нешо Тумангеловъ има.

Н. Стамболиевъ (з. в): Г. председателю! Ние протестираме втори пѣтъ, задето г. Иванъ Петровъ ни нарича бандити. Съ това той върши второ престѣпление. Бандити въ българския Парламентъ нѣма, а представители на българския народъ. Бандити има въ затворитѣ.

И. Петровъ (д. сг): Вие сте политически бандити съ своитѣ предателски централи.

Председателстващъ А. Христовъ: (Силно звъни)

С. Мошановъ (д. сг): Може ли нѣколко души да дирижиратъ Събранието?

Н. Стамболиевъ (з. в): Г. председателю! Втори пътъ ни оскърбява, а Вие го опрощавате. Ние искаме да се извини. Какъ така ще ни нарича бандити!

Н. Топаловъ (д. сг): Г. председателю! Какъ му давате думата (Сочи Н. Стамболиевъ) и му позволявате да тормози цѣло Събрание?

Н. Стамболиевъ (з. в): Г. председателю! Трѣбва ли ние да Ви напомниме какви сѣ Вашитѣ прерогативи?

Председателстващъ А. Христовъ: Г. Петровъ! Азъ ви показвамъ да си оттеглите думата „бандити“.

И. Петровъ (д. сг): Не.

Г. Марковъ (з. в): Ако той е бандитъ, ние не сме.

И. п. Янчевъ (з. в): (Къмъ И. Петровъ) Нахалникъ такъвъ!

Председателстващъ А. Христовъ: Дайте си обясненията, г. Петровъ!

Имате думата, г. Петровъ.

И. Петровъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! При тази квалификация, която азъ дадохъ на дружбашката срѣда, като политически бандити и като чомагаша, отъ тѣхна страна се повдигна въпросъ, че съставлявала нѣкакъвъ си *lèse-majesté* обида не знамъ на кого отъ тѣхъ.

Д. Ивановъ (з. в): Лично на менъ. Нѣмашъ право да ме наричашъ бандитъ, защото азъ имамъ четворица синове като тебе. Какъ смѣешъ да ми казвашъ бандитъ!

И. Петровъ (д. сг): По този поводъ уважаемиятъ председателстващъ иска да дамъ обяснения на господата отъ дружбашката срѣда. Днесъ, когато се разглежда единъ законопроектъ, който иде да внесе една справедливостъ,...

Ц. Табаковъ (зан): Хайде де, вѣрвате ли я тая работа?

И. Петровъ (д. сг): ... ние ги виждаме тукъ настрѣхнали да повеждатъ една атака противъ правителството, което внесе този законопроектъ. И тѣхниятъ представителъ Петъръ Миновъ, вмѣсто да говори по сжщността на изборната реформа, започна да разправя за разни изборни маневри, за надупчени бюлетини, какъ тайнствено нощно време сѣ се носили бюлетинитѣ въ околийското управление, вършили се нѣкакви машинации и пр. и пр.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Това не е ли вѣрно?

И. Петровъ (д. сг): Питамъ азъ: кѣде да се отнесатъ тѣзи бюлетини, когато по силата на вашия избирателенъ законъ трѣбва да се отнесатъ въ околийското управление?

Н. Стамболиевъ (з. в): Софизмитѣ сѣ излишни.

И. Петровъ (д. сг): Вие създадохте този избирателенъ законъ, споредъ който бюлетинитѣ се отнасятъ тамъ. Защо въ ваше време да имаме вѣра въ този институтъ на българската държава, околийско управление, а сега да нѣмаме? Когато въ ваше време околийскитѣ управления и полицията бѣха въ рѣцетѣ на Прудкиновци, въ рѣцетѣ на такива, които устройваха атентати, какъ можеха бюлетинитѣ тогава да се носятъ въ околийското управление и да сѣ на сигурно мѣсто, а днесъ да не се носятъ тамъ?

Н. Стамболиевъ (з. в): Ние искаме да се извините, а ге да ни приказвате тия работи.

И. Петровъ (д. сг): Господата искатъ да кажатъ какво? — Че въ тѣхно време изборитѣ ставаха мирно, ставаха законно. Азъ питамъ — и това е изнасяно тукъ — ако нѣкога е имало изборни насилия, каквито България не познава, ако нѣкога е имало времена, когато сѣ се издигали бесилки — това не е ли вѣрно? — ако сѣ ставали избори съ черни бюлетини, избори уникумъ въ свѣта, това не бѣше ли въ ваше време? Въ ваше време не казвахте ли, че ще плащатъ репарации, че ще плащатъ данъцитѣ еднокон-си? Питамъ азъ: едно управление, като вашето, което

въведе гласоподаването съ черни бюлетини, което си служи съ такива изборни маневри, които знаемъ, не е ли то едно насилническо управление, не е ли управление, което изнудва народната воля, не е ли едно чомагашко управление? (Силни възражения отъ земледѣлцитѣ)

С. Кърловъ (з. в): Я кажете колко избори за настоящата Камара не сте утвърдили?

С. Златевъ (з. в): Вашето управление не е ли разбойническо, не е ли чомагашеско? Не позволехте въ 36 околии да се завѣрятъ нашитѣ кандидатни листи.

П. Гаговъ (д. сг): Мълчи бе, дружбашъ такъвъ! Ти водѣше тѣлпитѣ въ Търново.

И. Петровъ (д. сг): Сега ще ви кажа кои сѣ чомагаша.

Д. Гичевъ (з. в): И това е интелигентенъ представителъ на интелигентна Камара!

И. Петровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Българскиятъ народъ презъ септемврий месецъ 1922 г. бѣше повиканъ отъ своитѣ партийни водачи да издигне гласъ на протестъ противъ тогавашния режимъ. Потегля отъ София елитътъ на партиитѣ, въ лицето на г. Малиновъ, на г. Буровъ, на г. Михайлъ Маджаровъ, на г. д-ръ Даневъ. Партийнитѣ лидери отидоха на единъ миренъ и тихъ митингъ въ Търново. Питамъ азъ, кѣде въ свѣта, въ коя страна държавната властъ е организираща погроми, както това стана презъ 1922 г. у насъ, ... (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Председателстващъ А. Христовъ: (Силно звъни)

И. Петровъ (д. сг): ... когато Райко Даскаловъ, министъръ, ограденъ отъ една шайка, въоръжена съ камшици, бастони и парабелуми, даде заповѣдъ на тая шайка да нападне мирни граждани въ влака, които сѣ си платили билета, които пътуватъ по българскитѣ държавни желѣзници, и да станатъ изстѣпления такива, каквито политическата история на България досега не познава?

Б. Ецовъ (д): А презъ вашия режимъ вие не ни ли третираше като метежници?

И. Петровъ (д. сг): Вижте го тоя! Защо ми трѣбватъ дружбашитѣ! Вижте тая озвѣрена физиономия!

Б. Ецовъ (д): Да, озвѣрена физиономия, защото 11 дена ме държахте въ затвора.

И. Петровъ (д. сг): И това било демократъ! (Тропане отъ земледѣлцитѣ)

И. Петровъ (д. сг): Това е зашага метода — тропането. И да не ви казвамъ чомагаша, особено на Станю Златевъ!

И. п. Янчевъ (з. в): Стига, бе!

И. Петровъ (д. сг): Партийнитѣ водачи поведоха българскитѣ граждани къмъ Търново, обаче държавната властъ, въ лицето на тогавашния министъръ Райко Даскаловъ, организира погроми надъ тия български граждани. И въ тия погроми кои участвуваха? Участвува Станю Златевъ — нѣщо, което е установено съ обвинителенъ актъ на търновския съдебенъ следователъ. (Възражения и тропане отъ земледѣлцитѣ) Това сѣ водачи на шайки. (Тропане отъ земледѣлцитѣ) А щомъ сѣ водачи на шайки, какъ да нѣмамъ право да кажа, че това е едно управление на шайкаджийство, на чомагашество! (Тропане отъ земледѣлцитѣ)

И. п. Янчевъ (з. в): Стига, бе!

И. Петровъ (д. сг): Позволете ми, г-да, да ви прочета. (Тропане по банкитѣ отъ земледѣлцитѣ. Рѣжкоплѣскания отъ сговориститѣ), позволете ми да ви прочета отъ една брошура, написана ... (Силно тропане отъ земледѣлцитѣ)

Т. Стоилковъ (д. сг): Тропате, защото нѣмате смѣтка да ви се прочете.

Т. Христовъ (д. сг): Само гузнитѣ съвѣсти могатъ да протестирагъ.

С. Кърловъ (з. в): Вашитѣ съвѣсти сѣ гузни

И. Петровъ (д. сг): Г. г. народни представители! ... (Тропане отъ земледѣлцитѣ. Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Непрекъснато звѣни)

И. п. Янчевъ (з. в): Г. председателю! Да се запише и да говори. Това не е обяснение.

И. Петровъ (д. сг): Г. г. народни представители! За да завърша, азъ ще ви кажа: върху тѣхъ тегне не едно подозрение, върху тѣхъ тегне не едно обвинение, доказани съ данни. Тѣхни другари, бивши депутати, бивши министри, Оббовци, Коста Тодоровци, Недѣлко Атанасовци, Христо Стояновци — това сж платени орждия на чужди държави, за да рушатъ българската държава. Това не е ли вѣрно? (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ. Тропане отъ земледѣлцитѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Силно звѣни)

И. Петровъ (д. сг): Днесъ се знае колко получаватъ тѣ. Срещу Георги Марковъ се публикуваха факсимилета, той не реагира, не можа да ги опровергае.

Ето какво пише единъ членъ на Земледѣлския съюзъ, (Тропане отъ земледѣлцитѣ) членъ отъ 30 години, Петъръ Кировъ, отъ Пловдивъ въ една своя брошура.

Ц. Табаковъ (зан): Имашъ висше образование, а се явявашъ такъвъ провокаторъ въ Парламента!

И. Петровъ (д. сг): Цено! Я вземи чука и си набивай клечките! — Г-да! Ето какво пише единъ дружбанъ, (Тропане отъ земледѣлцитѣ) 30-годишенъ членъ на Земледѣлския съюзъ: (Тропане отъ земледѣлцитѣ).

(Чете) „На нѣколко пѣти вече бивши и сегашни министри (Тропане отъ земледѣлцитѣ) отъ висотата на поста, който заематъ, заявяватъ, че много души отъ водачитѣ на „Врабча“ (Тропане отъ земледѣлцитѣ) получавали пари отъ чужди държави (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ. Тропане отъ земледѣлцитѣ) Това ще рече, че по политиката на България „Врабча“ се командува отъ чужди държави и за тѣхенъ интересъ“ (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ. Тропане отъ земледѣлцитѣ)

Това тежко обвинение вие още не сте опровергали. (Тропане отъ земледѣлцитѣ. Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) И когато, г-да, тази банда въ своето минало и въ своето настояще продължава да дава достатъчно доказателства, че работи противъ българската държава и предателствува, тя вече е издържала изпитъ да бжде таксувана като политически предатели. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ. Тропане отъ земледѣлцитѣ)

И. п. Янчевъ (з. в): Искаме санкция! Вие трѣбва да бждете строгъ, г. председателю!

Г. Марковъ (з. в): По осукванията, които изнесе г. Петровъ отъ трибуната, искамъ думата. Това не е лично обяснение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Да, имате думата.

С. Мошановъ (д. сг): За какво има думата, по кой въпросъ?

С. Кърловъ (з. в): За обидата на нашата парламентарна група.

П. Гаговъ (д. сг): По никой начинъ не може да има думата.

Г. Марковъ (з. в): (Качва се на трибуната)

С. Мошановъ (д. сг): На основание на кой членъ отъ правилника му давате думата, г. председателю? Той лично оскърбенъ ли е?

Г. Марковъ (з. в): Цѣлата група е оскърбена, азъ съмъ председателъ на групата и ми е дадена думата отъ г. председателю.

С. Мошановъ (д. сг): Санкции ще се наложатъ на виновнитѣ. Ти си седи на мѣстото, не ти е дадена думата.

Г. Марковъ (з. в): Даде ми се думата. — Г. г. народни представители! Не единъ пѣтъ ...

Н. Кемилевъ (д. сг): Георги Марковъ има думата само предъ сѣда. Ти си обвиненъ въ вестницитѣ за ортаклъкъ съ Тумангелови. Защо не даде подъ сѣдъ вестницитѣ?

Г. Марковъ (з. в): Тоя господинъ, (Сочи И. Петровъ) който не се обуздава, казва думи, съ които оскърби цѣлата наша парламентарна група, и азъ смѣтамъ, че председателството направи грѣшка, като не взе мѣрки срещу него, заедо нарече земледѣлската парламентарна група „чомагаша“.

С. Мошановъ (д. сг): Ще има санкции за тази работа. Дайте възможностъ на председателя да тури редъ. Седнете по мѣстата си!

Г. Марковъ (з. в): Азъ апелирамъ къмъ председателството да спазва принципа: единъ народенъ представителъ, безъ разлика отъ коя парламентарна група излиза, който оскърбява Парламента, трѣбва да получи заслуженото. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, седнете по мѣстата си, г-да!

Понеже г. Петровъ не оттегли своитѣ обидни думи, има предложение отъ народния представителъ г. Стамболиевъ да бжде изключенъ за едно заседание. Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Малцинство, Събранието не приема.

Отъ земледѣлцитѣ: Болшинство е.

П. Гаговъ (д. сг): Безсрамници и пакъ безсрамници!

Т. Христовъ (д. сг): Меншество е.

Председателствуващъ А. Христовъ: Малцинство е.

Г. Марковъ (з. в): Не е меншество.

Председателствуващъ А. Христовъ: Бройте колко гласуватъ и ще видите.

И. Петровъ (д. сг): Да се знае, че Борисъ Павловъ и Орешаковъ гласуватъ съ чомагашитѣ!

Г. Драгневъ (з. в): Азъ не мога да разбера защо председателството иска изключването на единъ професионаленъ псувачъ! (Глъчка)

Н. Стамболиевъ (з. в): Единъ народенъ представителъ отъ болшинството да оскърбява всички народни представители, да ги нарича бандити, чомагаша — това е недостойно за престижа на българския Парламентъ. Както изключихте по-рано нашия другаръ Гичевъ, така ние искаме сега санкция и за Петровъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Гласува се и се получи малцинство.

Г. Марковъ (з. в): Нека се разбере, че и въ Народното събрание се упражнява тероръ надъ българския народъ. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Д. Гичевъ (з. в): Г. председателю! Дали господата отъ болшинството, като не гласуватъ за изключването на своя другаръ, не го смѣтатъ за невмѣняемъ, на когото е позволено да оскърбява? (Възражения отъ сговориститѣ)

Н. Кемилевъ (д. сг): Вие сте невмѣняемъ! (Глъчка)

И. Петровъ (д. сг): На типичния представителъ на бандитската политика — Гичевъ — моето презрение. Ти си политически бандитъ!

Д. Гичевъ (з. в): Не ме засѣгатъ думитѣ на единъ лудъ. Престѣпенъ типъ! (Голѣма глъчка)

П. Гаговъ (д. сг): Мълчи! Ти си лудъ!

Председателствуващъ А. Христовъ: (Силно звѣни) Моля, г-да!

С. Мошановъ (д. сг): Стига, г-да! Разбрахме се.

Н. Стамболиевъ (з. в): Това показва колко е възпитанъ тоя типъ. (Сочи И. Петровъ) Думитѣ му оставатъ за негова смѣтка. (Глъчката продължава)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звѣни) Моля, тишина, г-да! (Къмъ земледѣлцитѣ) Вашъ ораторъ говори.

Е. Колевъ (д. сг): Искаме да чуемъ оратора.

Н. Стамболиевъ (з. в): Невмѣняемъ кумецъ имате, г. Буровъ! И пълномощенъ министъръ щѣхте да го правите! (Глъчката продължава)

Министъръ А. Буровъ: Аманъ, бе!

С. Мошановъ (д. сг): Оставете го, г. министре, не му правете тая честь!

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

П. Миновъ (з. в): Г. г. народни представители! Поради това, което ние вършимъ въ този моментъ тукъ, азъ губя доверието въ народното представителство, че то съ достатъчна искреностъ, трезвостъ и справедливостъ ще разрешава поставенитѣ въпроси, защото болшинството не иска да наложи санкция, не иска да бѣде наказанъ единъ неговъ членъ за извършеното отъ него престѣпление. Тогава вие (Сочи болшинството) отричате всѣкаква справедливостъ въ този Парламентъ! Ще ми позволите да кажа за Иванъ Петровъ, че азъ не считамъ, че той докача нашето политическо разбиране (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ), защото до вчера той бѣше чуждъ на Демократическия сговоръ. (Възражения отъ сговориститѣ) Той е ренегатъ.

Д-ръ Ц. Дяковъ (д. сг): Иванъ Петровъ не е осѣжданъ за вулгарни престѣпления, а между васъ има нѣколко такива души. Такъвъ е и вашиятъ водачъ Гичевъ.

Ц. Табаковъ (зан): Единъ пътъ въ годината ще дойде въ Събранието и то за скандалъ!

Д-ръ Ц. Дяковъ (д. сг): Г. Табаковъ! Дружбащитѣ ще Ви подарятъ единъ мандатъ и безъ тази защита. Иванъ Петровъ не е осѣжданъ за вулгарни престѣпления, като Гичевъ, напр.

Н. Стамболиевъ (з. в): (Възражава нѣщо)

И. Бояджийски (д. сг): Кой ти даде думата? Я мълчи!

П. Миновъ (з. в): Г. г. народни представители! Преди малко азъ говорихъ тукъ за издевателства, за престѣпления, за нарушения, ставали въ време, когато българскиятъ народъ е повиканъ да даде своя гласъ. Въ този моментъ г. Иванъ Петровъ става и ми възражава: „Дай данни!“

С. Мошановъ (д. сг): Сега ровишъ за нови скандали.

П. Миновъ (з. в): Никакви скандали! — Неотдавна тукъ, отъ трибуната на Народното събрание азъ, за да посоча примѣръ на добросъвестностъ, за да посоча, че има съвѣстъ и въ управляващата партия, изтъкнахъ ония издевателства и беззакония, които г. Иванъ Петровъ сочеше въ едно свое питане къмъ г. министъръ-председателя. Нѣма нужда да ви давамъ повече доказателства и данни за подобни закононарушения отъ тѣзи, които г. Иванъ Петровъ сочеше въ това си питане по адресъ на окръжния управител въ неговия окръгъ.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

И. Петровъ (д. сг): За плѣвския окръженъ управителъ има една иерархическа отговорностъ. А колкото се касае за другитѣ длѣжностни лица, тѣ сж си получили наказанието по съдебенъ редъ. Ето какъ съмъ действувалъ азъ. Азъ желая тукъ да ме опровергае нѣкой.

С. Мошановъ (д. сг): Стига бе, Иване!

Ц. Табаковъ (зан): (Казва нѣщо)

П. Миновъ (з. в): (Съ високъ гласъ) Стига бе, бай Цено! (Общъ смѣхъ)

П. Гаговъ (д. сг): И ораторътъ ти се кара, бай Цено!

П. Миновъ (з. в): Г. г. народни представители! По тоя поводъ, отъ трибуната на Народното събрание, казахъ ласкави, добри думи, като похвалихъ даже членове отъ болшинството на Народното събрание и като казахъ, че имамъ високото съзнание на български депутати, дошли въ тая Камара, визирайки г. Иванъ Петровъ. Но днесъ, въ тоя моментъ, азъ си оттеглямъ тия думи, защото се убедихъ, че г. Иванъ Петровъ не заслужава такава похвала, каквато

тогава азъ му направихъ. (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Н. Кемилевъ (д. сг): Слава Богу, сега е спасена честта на Иванъ Петровъ!

И. Петровъ (д. сг): Не ви искамъ нито жилото, нито меда!

С. Кърловъ (з. в): (Възражава нѣщо)

И. Петровъ (д. сг): Този кърлежъ — сифилитикъ — ще ми дава атестатъ! Не те е срамъ!

С. Кърловъ (з. в): Това показва, че си невмѣняемъ. Колко души си наредилъ да бѣдатъ убити?

С. Мошановъ (д. сг): Размѣниха картичкитѣ си.

С. Кърловъ (з. в): (Къмъ И. Петровъ) Азъ съмъ чистъ, но ти не си чистъ.

Н. Кемилевъ (д. сг): Стига, бе джанъмъ! Моля, минете къмъ законопроекта. Стига разправии!

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

П. Миновъ (з. в): На опозицията въ това Народно събрание свещенъ дългъ е да критикува, да изнася беззаконията и насилията на днешната властъ. Ако вие, г. г. народни представители отъ болшинството, имате претенцитѣ да покривате вашитѣ престѣпления, вашитѣ издевателства надъ българския народъ съ минали престѣпления на други режими, то въ България никога нѣма да има миръ и редъ. Запомнете това.

Г. г. народни представители! Азъ нѣма да хваля минали режими. Но понеже стана въпросъ тукъ за по-раншното управление — за управлението преди 9 юний — дължа да отбележа само съ две думи два факта, които не могатъ да се отречатъ отъ ничия страна. Тогазъ, когато българскиятъ народъ, следъ общоевропейската война, бѣше настрѣхналъ страшно срещу своитѣ управници; когато, връщайки се отъ бойнитѣ полета, за да се демобилизира, той искаше да отмъщава, да прави издевателства и да казва виновницитѣ за катастрофитѣ на българския народъ, намѣри се единъ режимъ — режимътъ на Земледѣлския съюзъ, който канализира това негодуване на българския народъ. (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Н. Кемилевъ (д. сг): Е, артъкъ!

П. Миновъ (з. в): Презъ земледѣлския режимъ, установенъ веднага и непосредствено следъ общоевропейската война, не се явиха никакви метежи, никакви граждански междусобици въ България. Земледѣлскиятъ съюзъ въ двори мира и реда въ страната. Въ време на вашия режимъ, обаче, следъ 9 юний, станаха и метежи, и граждански междусобици, и вие дадохте доказателства, че не милѣте за въдворяване на мира и реда въ страната.

С. Мошановъ (д. сг): Така!

И. Хрелопановъ (д. сг): Управлението на Стамболийски създаваше официално и съ заповѣди граждански войни и безредици. Това е истината.

Т. Христовъ (д. сг): (Къмъ П. Миновъ) Милина въпроса, защото така повече се обвинявашъ, отколкото да се оправдавашъ.

П. Миновъ (з. в): Съ това свършвамъ.

Г. г. народни представители! Азъ искахъ преди малко да посоча на още единъ голѣмъ недѣгъ, който ние трѣбва да отстранимъ, затуй защото има днесъ общини, които сж си произвели избори за общински съветници и цѣла година минава отъ утвърдението на изборитѣ отъ окръжния съдъ, а новитѣ състави не се свикватъ, за да се конституиратъ. Нужно е да има изрични постановления въ закона, за да нѣма превишаване на властъ отъ властницитѣ и да не ставатъ подобни груби нарушения.

Сега, г. г. народни представители, ще ми позволите да мина върху материята, която ни занимава.

Г. Чернооковъ (д. сг): Ха, сега ще те слушамъ съ вниманието.

Министъръ П. Стайновъ: Сега юридически вече!

И. Миновъ (з. в): Вие, г-да, предлагате една система, която азъ бихъ нарекълъ уникумъ въ цѣлия свѣтъ. Затуй, защото голѣмитъ демократически страни не познаватъ подобна изборна система, каквато насъ ни се представя въ тоя моментъ, да я одобримъ и гласуваме. Тая система действително, както каза и г. Маджаровъ, е съществувала, обаче тя е вече отгмѣнена и я има само въ една нова демокрация — въ Германия. Отъ тая нова демокрация, която не ни е дала достатъчно основание, че е стабилизирана, вие искате да вземете теркъ — точно отъ нея! Може би, споредъ съображенията на германскитъ водачи на политически партии, споредъ тамошнитъ условия, съвършено други отъ тия, които ние имаме, е необходимо да има такава система, защото въ Германия до вчера имаше монархическо управление и е необходимо да има единъ по-голямъ стабилизаторъ, за да има и една по-голяма дисциплина и въ партиитъ. Начинътъ, по който се избиратъ депутатитъ тамъ отъ аристократи, следъ туй въ княжествата, въ курфюрствата и въ графствата, а следъ туй въ централната листа, действително е такъвъ: тамъ нѣма имена, тамъ има партии и избирателтъ отива да гласува, като срещу отбелязаното кръгче на партията поставя единъ кръстъ. Но, г. г. народни представители, тая система съвършено не подхожда за демокрацията въ България. Ние сме вземали теркъ отъ други избирателни системи. Азъ нѣма да говоря за конституциитъ, нѣма да говоря за различнитъ избирателни закони въ различнитъ страни.

Т. Стоилковъ (д. сг): Ясно е това!

П. Миновъ (з. в): Преди малко азъ ви споменахъ, че въ ония страни, отъ които ние вземахме въ миналото примѣръ, за да възприемемъ пропорционалната система, нѣма раздробление на политическитъ партии, че тамъ, дето има пропорционална система, има една стабилност, едно събиране на народнитъ сили въ по-големи партии, което е отъ полза, естествено, за народъ и държава. И ако ние поддържаме пропорционалната система, тъй както сме я възприели още въ 1911 г. и както се разви въ последствие съ измѣненята, за които азъ преди малко говорихъ, азъ смѣтамъ, че ще изпълнимъ своето предназначение. Трѣбва да има една висша справедливостъ, за която азъ споменахъ Трѣбва партиитъ, съразмѣрно съ своитъ сили и мощъ въ народа долу, да иматъ и представителството си въ Парламента. Но въ сегашния законопроектъ, който ни се поднася тукъ, азъ ви казахъ какъвъ е дѣлителъ за различнитъ политически партии и че най-малкъ дѣлителъ има Демократическиятъ сговоръ въ миналитъ законодателни избори.

Но азъ не мога да разбера каква система може да бѣде тая, която нито е мажоритарна, нито е пропорционална — нито ракъ, нито риба. Азъ ви казахъ, че ние не сме я видѣли въ никоя демократична страна, въ никоя страна съ закоравѣлъ демократизъмъ и парламентаризъмъ. Пакъ повтарямъ, онова съществено и важно нѣщо, на което азъ искамъ да обърна вашето внимание, това е обстоятелството, че Народното събрание, че народното представителство трѣбва да бѣде справедливо, когато иска да намѣри критерий за представителството на различнитъ политически организации. А този критерий, по законопроекта, който ни се представя, не е еднакъвъ за различнитъ политически партии. Той е различенъ за околнитъ въ противовесъ на онова, което е въ централната листа. Това нѣщо е противоконституционно, то не е справедливо, то не може да бѣде възприето. Азъ препорѣчвамъ на Народното събрание: възприемете която щете система, но тя да бѣде еднаква и справедлива за всички политически партии въ България. Това е желанието на българския народъ, това е, което всѣки единъ народенъ представител би трѣбвало да иска. Убедете ни, че мажоритарната система е най-добрата — да я възприемемъ. Дайте ни пропорционалната система, като я сведете къмъ онова, което азъ ви говорихъ: 10 мандата въ всѣка листа и колегия. Но по този законопроектъ — нито едното, нито другото; по него критериятъ е различенъ за различнитъ политически организации. И тогава, когато вие обвинявате миналия режимъ въ това, че измѣнитъ избирателния законъ и си докаралъ въ Парламента 212 народни представители, азъ ви казвамъ, че съ това измѣнение вие си докарате 230 народни представители болшинство въ Народното събрание, като хвърлите единъ голъ кокалъ отъ 44 мандата на оппозицията, за да се бори за тѣхъ. Това е подаянето, което ще направите съ този законопроектъ.

Г. г. народни представители! Висшата несправедливостъ, както казахъ, е тамъ, че нѣмате еднаква мѣрилка за различнитъ политически партии, които се състезаватъ между българския народъ. Тогазъ, когато вие искате да създадете

мощни и силни политически партии, питамъ ви, милѣте ли за събирането на партиитъ въ България въ по-големи единици и да бѣдатъ такива, че да бѣдатъ полезни на българския народъ? Вие въ такъвъ случай, когато принуждавате силнитъ политически партии да се борятъ за околийскитъ мандати, вие имъ удряте главата въ голѣмия дѣлителъ, затуй защото съ тая система вие отнемате въ 44 околии мандати и тия мандати на 44 околии ги пращате въ централната листа. Следователно, въ всѣка околия, където се иззема по единъ мандатъ — а нѣкъде ще се взематъ и по два мандата — дѣлителтъ отъ 4,200, какъвто е, напр., билъ въ Елховската околия въ миналитъ избори, става близо 6,000. Нѣма да ви цитирамъ други околии. Мога съ данни на ръка, съ резултатитъ, които имаме отъ последнитъ избори, да ви докажа, че въ всѣка отъ тия околии, където дѣлителтъ бѣше 4,000, става 6,000, дето бѣше 5,900, става 7,000. По какъвъ начинъ вие, които разпирате, че давате 44 мандата на централнитъ листи, вземате други 88 мандата съ увеличение на дѣлителя

Г. Чернооковъ (д. сг): Нѣма толкова да вземемъ

П. Миновъ (з. в): Азъ казвамъ за ония, които ще произведатъ изборитъ по този законопроектъ, който вие прокарвате, по който не се позволяватъ никакви комбинации. Онова, което гласите за оппозиционнитъ партии — да имъ хвърлите една троха, да се хванатъ да се борятъ за тия 44 мандата — имайте предъ видъ, че утре може да се струпатъ на васъ, защото и вие ще изпаднете въ сѣщото положение, благодарение на една силна организация, която може да ви конкурира и благодарение на недовѣрието, съ което българскиятъ народъ се отнася къмъ васъ, въпрѣки всичкитъ насилия, които се упражняватъ надъ него. Но, г. г. народни представители, не можете да карате силнитъ и мощни политически партии, които могатъ съ достоинство да се посочатъ въ българския животъ, да се борятъ при високъ дѣлителъ, да не могатъ да го достигнатъ въ околнитъ и следъ туй, като ги върнете назадъ, да ги карате да конкуриратъ не вече за голѣмитъ дѣлители въ околнитъ, а съ ония малки партии, които сж получили само 400 гласа отъ всѣка околия. Туй справедливо ли е? Може ли да бѣде възприето? Отъ една страна дѣлителъ 6—7 хиляди, а отъ друга страна, като ги върнете отъ околнитъ, да ги карате да се състезаватъ и да конкуриратъ съ ония, които сж получили като политическа организация 400 гласа въ околията. Защото колегитъ сж 74 — сега, споредъ вашия проектъ, ги правите 72 — и когато раздѣлите числото на гласовѣтъ, които сж необходими, за да се влѣзе въ централнитъ листи, ще се получи 425 гласа. Тогава, когато трѣбва да се работи за обединението на българския народъ и на партиитъ, вие искате силнитъ и мощни партии да ги раздробите, да ги хвърлите въ една немощъ, да ги направите безсилни, слаби, както сж много отъ нашитъ малки политически партии. Вие казвате, че покровителствувате малкитъ и дребни политически партии. Това не е вѣрно, г. г. народни представители. Азъ отричамъ това, защото споредъ вашия проектъ, както го представяте, азъ правя изчисления и тѣ не сж такива, каквито сж дадени въ законопроекта — че първата листа получила въ цѣла България 522,592 гласа, втората листа не знамъ колко. Не! Азъ правя едно изчисление споредъ онова, което сж получили политическитъ организации въ последнитъ законодателни избори и отъ него азъ виждамъ, че въ голѣмитъ колегии, за които преди малко казахъ, а тѣ сж 4—5, само тамъ могатъ силнитъ, мощни политически партии да достигнатъ дѣлителя и да взематъ известни мандати. Напр., вземамъ желѣзния блокъ като най-силна оппозиционна група въ миналото — защото бѣше такава — може да достигне дѣлителя въ тия 4—5 околии по новия проектъ. Обаче въ другитъ околии, споредъ изборнитъ прийоми у насъ — не искамъ сега да говоря по тѣхъ специално — нѣма да има мандати. А дребнитъ партии, които въ цѣла България сж достигнали едва 23 хиляди гласа, не могатъ да иматъ много мандати. И широкитъ социалисти — да ни извинятъ — които се надѣватъ, че по тая система могатъ да взематъ нѣкакви мандати, споредъ моитъ изчисления и споредъ гласовѣтъ, които получаватъ, ако излѣзатъ въ изборитъ самостоятелно, тъй както е системата сега, въ централната листа ще могатъ да взематъ само два мандата, защото други, силни, мощни политически организации не ще могатъ да влѣзатъ въ околнитъ и тѣ ще се обърнатъ къмъ централната листа, където ще конкуриратъ и съ радикали, и съ широки, и съ други малки партии. По тая ваша система, споредъ моитъ изчисления, ще получатъ отъ централната листа ето колко мандата: широкитъ социалисти два мандата, националибералитъ — единтъ 5 и другитъ най-много 5 мандата; радикалитъ два мандата; демократитъ 8 мандата, работницитъ 10 мандата, Земледѣ-

скиятъ съюзъ 10 мандата и най-много 6—8 мандата отъ око-
лиитъ. Това ще бждатъ мандатитъ на оппозицията.

С. Мошановъ (д. сг): Народътъ ще каже колко ще бж-
датъ мандатитъ.

П. Миновъ (з. в): Азъ правя изчисления по системата на
настоящия проектъ, затуй защото подозирамъ, че осно-
ванията на г. Стойчо Мошановъ, който бж натоваренъ отъ
министъръ-председателя да внесе този законопроектъ, сж
били точно тия изчисления.

С. Мошановъ (д. сг): Азъ не съмъ внесълъ нищо. Този
законопроектъ не е внесенъ по часна инициатива. Той
е внесенъ отъ правителството. Ти не си прочелъ законо-
проекта, за да видишъ кой го внася. Нито една цифра,
нито единъ редъ не съмъ турилъ въ този законопроектъ,
но ще го защитавамъ съ всичката си енергия.

Н. Стамболиевъ (з. в): И ти имашъ пай, защото и ти си
работилъ законопроекта.

Г. Чернооковъ (д. сг): (Къмъ П. Миновъ) При изчисле-
нията бжди по-спокоенъ — не се ядосвай, това е аритме-
тика.

П. Миновъ (з. в): Г. г. народни представители! Съ този
законопроектъ вие нанасяте голѣмъ ударъ върху коали-
циитъ, затуй защото въ него има изриченъ текстъ, който
забранява на мѣстна почва да се правятъ други коалиции.
освенъ оная, която партията е направила въ центъра, тж
столицата. Това не е законно, това не е конституционно.
Това не трѣбва да се допуца, защото българскиятъ на-
родъ има право да прави и да влиза въ разни политически
комбинации, за да може да има представители въ Кама-
рата. Това нѣщо вие не можете съ законъ да го забраните.

Сега, съ измѣнението на чл. 177, вие предвиждате на-
казание за она, който е излѣвилъ на партията си и, на
мѣстни условия въ околията си, е излѣзълъ съ други ком-
бинации.

С. Мошановъ (д. сг): Не си го разбратъ.

П. Миновъ (з. в): Г. г. народни представители! Това не
трѣбва да се допуска въ единъ подобенъ законопроектъ.
Съ този законопроектъ вие сте противъ коалициитъ, за-
щото, докато досега нѣкои гласове отъ малкитъ партии въ
всѣка околия се даваха не за управляващата партия, а за
оппозицията, сега вие целите да вземете тѣзи остатъци отъ
малкитъ, дребнитъ партии въ околиитъ за централнитъ
листи. Съ тѣзи централни листи вие нанасяте ударъ на
коалициитъ, които могатъ да бждатъ сключвани, а тѣ сж
отъ интересъ за утрешното управление на българската
държава, за утрешния день на България.

Г. г. народни представители! Нѣма да изреждамъ по-
вече дефекти на този законопроектъ, но, говорейки за раз-
нитъ системи, които трѣбва да възприемемъ, и сочейки
какво трѣбва да се направи, не мога да не изтъкна, че
отъ важно значение е начинътъ, по който ще се произве-
датъ изборитъ. всичкиятъ онзи апаратъ, който ще се тури
въ действие за произвеждане на изборитъ, и отношението
на властта къмъ представителитъ на секциитъ и къмъ
гласоподавателитъ. И тукъ му е мѣстото да апелирамъ
къмъ васъ, като посоча на известни престѣпления, които
се вършатъ — макаръ да нѣма още избори — и които показ-
ватъ, че утре, когато ще се произвеждатъ изборитъ, ще
се тормози и ще се смачка тая свобода, за да не може на-
родътъ да каже своята воля свободно. Въ туй отношение
ще посоча на нѣколко примѣра, отъ които ще извадя за-
ключение, че Демократическиятъ сговоръ, днешната властъ,
готвейки се за утрешнитъ избори, върши издевателства,
срещу които всѣки добросъвестенъ народенъ представи-
тель, който и да билъ той, трѣбва да протестира, макаръ
да се вършатъ и отъ собствената му партия.

Г. г. народни представители! Вие си спомняте, че на
16 февруарий м. г. въ България станаха избори, но още на
2 ноемврий сжщата година станаха пакъ избори въ много
общини. Защо стана това, защо се наложиха избори на
2 ноемврий въ половината отъ селата въ България? Затуй,
защото представителството на оппозицията въ общинитъ
трѣбваше, по единъ или другъ начинъ, да бжде сломено.
Кажете, защо много окръжнн съвети, които, споредъ за-
кона, трѣбваше да се събератъ на 1 февруарий, не се съ-
браха на тая дата, а се събраха презъ мартъ?

П. Гаговъ (д. сг): Въ колко съвета стана това? Само въ
единъ.

П. Миновъ (з. в): Причината за това бѣше обстоятел-
ството, че въ много села станаха издевателства, които сж
известни, за които вестницитъ писаха и които попрѣчиха
на окръжнитъ съвети да се събератъ на опредѣления день.

П. Гаговъ (д. сг): Приказвашъ на вересия.

П. Миновъ (з. в): Въ с. Меричлери, Чирпанска околия,
три пѣти се произвеждатъ избори, и тритъ пѣти съ раз-
личенъ резултатъ за партиятъ. Нѣма да говоря за аресту-
ванитъ, за бититъ, за изтезаванитъ, за изплашенитъ хора,
които сж напустнали общинитъ си, защото тѣзи печални
факти ви сж известни, но тѣ ми навѣватъ мисълта, че на
утрешния день ще имаме много Меричлери, много Гове-
даре, много Чамшадиново, че ще се повторятъ въ много
села онѣзи печални събития, на които сме свидетели по
време на изборитъ презъ управлението на Демократическия
сговоръ.

Силно впечатление ми направи интерпелацията отъ онзи
день на цѣлата оппозиция. Вие трѣбва да се засрамите отъ
фактитъ, които сж изложени въ нея, да вземете актъ отъ
тѣхъ и, като хора, които искате и утре да управлявате
България, да не позволите никѣде да се повторятъ. Г. ми-
нистръ-председателътъ е билъ предизвикванъ съ много
питания да отговаря по такива случки. Въ миналитъ сесии
азъ съмъ изтъквалъ, на колко отъ направенитъ питання
той е отговарялъ, и излиза, че почти никакъ не е отгова-
рялъ; но въ тая последна сесия той не е отговорилъ нито
на едно питане, нито на една интерпелация, отправена му
отъ народното представителство. Той казваше: „На глупави
питания не искамъ да отговарямъ“. Азъ казвамъ, и глупаво
да е, нека отговори. Споредъ законитъ на страната и спо-
редъ правилника ни за ажрешния редъ, той е длъженъ
да отговаря.

И тъй, въ тая интерпелация на оппозицията се изна-
сятъ погрешни факти. Г. г. народни представители! Вие
не се ли срамите отъ обстоятелството, че ваши собствени
другари, съ които въ тоя моментъ г. Стойчо Мошановъ е
седналъ да приказва гамъ (Соци банкитъ) съ които седите
въ Парламента рамо до рамо, сж пребити отъ властта
на по време на нѣкакъвъ изборъ, а защото приближаватъ
зконодателни избори?

С. Мошановъ (д. сг): Приказвашъ глупости!

П. Миновъ (з. в): Г. д-ръ Бешковъ не бѣше ли жестоко
битъ завчера въ едно събрание въ Ловечъ?

М. Могевъ (д. сг): Той е шмекеръ. Не е битъ. Азъ бѣхъ
тамъ.

И. Бояджийски (д. сг): Показва револверъ. Какъ нѣма
да го биешъ?

П. Миновъ (з. в): Не е важно за какво е битъ. Ти си на-
роденъ представителъ, и азъ, имайки властта, нѣмайки
властта, никога нѣма да посегна на тебе. Какъ си въобра-
звашъ ти това, че единъ народенъ представителъ е битъ
отъ полицейската и административна властъ, че не му се
позволява да прави събрание или че му се разтурва съ-
бранието? Вършени сж и маса още издевателства. Само
случаятъ съ д-ръ Бешковъ ли е? Ами борованскиятъ слу-
чай, за който толкова много се писа и за който въ Кама-
рата се направи интерпелация, на която не се отговори? А
въ с. Лѣница Ловчанско, защо е битъ кметътъ Стоянъ
Кировъ? Защо е пребитъ преди единъ месецъ отъ поли-
цията народниятъ представителъ Тончевъ?

Председателствуващъ А. Христовъ: Г. Миновъ! Изтече
Ви времето.

Д. Яневъ (д. сг): Стана вече два часа и половина какъ
говори.

П. Миновъ (з. в): Ами Кирко Цвѣтковъ, сжщо народенъ
представителъ, не бѣше ли битъ?

Г. г. народни представители! Като вземамъ предъ видъ
всички тѣзи факти, азъ не мога да не кажа, че Демокра-
тическиятъ сговоръ, съ законопроектитъ и законодател-
нитъ предложения, които внася, като онзи за общинитъ и
като този, който разискваме днесъ, се готви да произвежда
законодателнитъ избори. Ние отричаме правото на Демок-
ратическия сговоръ да произвежда тѣзи избори. Кмето-
ветъ и общинскитъ съветници, които въ турско време сж
бранили българския народъ отъ посегателствата и отъ
насилията на турскитъ власти, днесъ нѣма кой тѣхъ да
брани срещу самозабравилитъ се български властици.
(Ржкоплѣскания отъ земеделциитъ)

Г. г. народни представители! Тъзи, които сж причина за тия издевателства и насилия, не могат да имат тупето да казват, че могат да произведат утре свободни избори. Азъ казвамъ, че тия избори могат да произведат легалнитѣ партии на България, които милватъ за законността, мира и реда.

Т. Христовъ (д. сг): Извънъ васъ.

П. Миновъ (з. в): Азъ отричамъ правото на Демократическия сговоръ, който не е легална партия, защото извърши конспирация на 9 юний, да смѣта, че може да даде на българския народъ свободни избори. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Петковъ.

Н. Петковъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Още въ първитѣ редове на мотивитѣ къмъ законопроекта за измѣнение и допълнение на избирателния законъ се натъкваме на думитѣ „съ огледъ здравината на управлението“. Разбира се, че въ тия нѣколко само думи се крие цѣлата сжщностъ на измѣненията въ избирателния законъ. Азъ съмъ, прочее, начисто. Мене не ме е страхъ, че вие измѣнявате закона въ най-реакционенъ смисълъ.

Р. Василевъ (д. сг): То е въ ваша полза.

Н. Петковъ (раб): Още когато говорихъ по законопроекта за общинитѣ, недвусмислено казахъ, че вие подготвяте измѣнението и на избирателния законъ именно въ още по-реакционенъ смисълъ, за да замаскирате своята фашистска политика, . . .

С. Мошановъ (д. сг): Хайде-де! Голѣмъ неблагодарникъ си!

Р. Василевъ (д. сг): Петковъ! Не си правъ. Тъкмо за васъ е добре.

Н. Петковъ (раб): . . . своята политика на защита интереситѣ на крупния капиталъ у насъ и потискане на работническата класа и беднитѣ селяни.

Р. Василевъ (д. сг): Вие ще дойдете двадесетъ души. За васъ е тая работа.

Н. Петковъ (раб): И за насъ трѣбва да бжде ясно, че за да прибѣгне буржоазията до туй положение, да се отрече отъ всички демократически придобивки и принципи, трѣбва да има особено дълбоки причини.

П. Якимовъ (д. сг): Напримѣръ?

Министъръ А. Буровъ: Примѣрътъ на Москва!

Н. Петковъ (раб): Ние не можемъ да си затваряме очитѣ предъ крещитѣ противоречия, които раздиратъ капиталистическото общество, да ги умаловажаваме или, както правятъ социалфашиститѣ, да ги отричаме или замѣгляваме и съ това да лъжемъ и работницитѣ, и себе си. За насъ сжществуватъ две борещи се класи — подтиснати и подтисници. И всичко това за насъ не е творение на нѣкакви незнани сили — дори в. „Наролъ“ казва Богъ — а е продуктъ на общественото развитие. Но ние не виждаме вече никакви прогресивни елементи изъ срѣдитѣ на буржоазията а, напротивъ, само реакционни, и, следователно, буржоазията за насъ е класа реакционна, . . .

Г. Драгневъ (з. в): (Ржкоплѣска. Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ)

Н. Петковъ (раб): . . . класа отживѣла своето време, класа, която трѣбва да слѣзе отъ историческата сцена и да отпири пѣтя на човѣшкото развитие.

П. Якимовъ (д. сг): Прочее, ура!

Н. Петковъ (раб): Но историята ни учи, че никоя господстваща класа досега не се е отказала доброволно отъ привилегированото си положение, . . .

Министъръ А. Буровъ: Тамъ е белата!

Н. Петковъ (раб): . . . следователно, такова нѣщо не можемъ да очакваме и отъ нашата буржоазия.

Г. Нешковъ (д. сг): Значи, трѣбва насилие.

Н. Петковъ (раб): Защо буржоазията днесъ прибѣгва къмъ реакционни законодателства и изключителни закони? Защо буржоазията сваля своята демократическа маска? Ние знаемъ това много добре, но нѣма да бжде излишно пакъ да го повторимъ.

П. Якимовъ (д. сг): Кажете, кажете!

П. Гаговъ (д. сг): Не е лошо! Хубаво правишъ!

Н. Петковъ (раб): Днесъ капиталистическата класа се намира на своя най-високъ стадий на развитие, . . .

Д-ръ Ц. Дяковъ (д. сг): Е, туй то, нови работи!

Н. Петковъ (раб): . . . т. е. въ стадия на империализма и монополистическия капитализмъ. И въ тоя именно периодъ на капиталистическо развитие капитализмътъ се зарази отъ една небивала и нечувана досега промишлена, търговска, финансова и аграрна криза. Сили въ буржоазията да се изцѣри отъ тази криза нѣма. И признатъ фактъ е вече отъ всички, че кризата не само не се облекчава, но ежедневно се задълбочава. Това е доказано отъ насъ съ цифри на ржка нееднократно.

Министъръ П. Стайновъ: И съ дѣмпинга.

Н. Петковъ (раб): Воинствената политика на буржоазията, . . .

Д-ръ Ц. Дяковъ (д. сг): Стари грамофонни плочи сж тия.

Н. Петковъ (раб): . . . нейното непоколебимо упорство да стовари всички тежести върху гърба на трудещитѣ се слоеве, да продължи още повече намалението заплатитѣ на държавнитѣ служители и пр., развързване ржцетѣ на капиталиститѣ да мачкатъ безогледно работницитѣ, да намаляватъ заплатитѣ имъ, да ги изхвърлятъ масово на улицата и обричатъ на явна смъртъ, още повече задълбочава кризата. Но това, което сега казвамъ, съвсемъ не е всичко, което може да характеризира кризата въ капитализма. Ние знаемъ, че сжществуватъ още и конюнктурни, структурни и пр. причини. Ние живѣемъ въ оня стадий на капиталистическото развитие, когато производителнитѣ сили сж встѣпили въ страшно противоречие съ производственитѣ отношения. Това е вече ясно за всѣки разуменъ човѣкъ, това се вече признава отъ маса компетентни икономисти, . . .

П. Якимовъ (д. сг): Като тебе!

Н. Петковъ (раб): . . . та нѣма защо да се доказва съ цифри и данни. (Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ)

Н. Стамболиевъ (з. в): Само Мишайковъ и Дананловъ ли разбиратъ?

Н. Петковъ (раб): Но, отъ друга страна, ние присъствуваме на единъ гигантски и мощенъ подемъ на работническата класа, изразенъ въ нейнитѣ масови стачки борби и улични демонстрации, и на бедното селячество, което вече не само че оспорва, но и открито настѣпва да отнеме политическата властъ отъ ржцетѣ на буржоазията и да се разпорежда то самъ съ сждбинитѣ си.

Б. Павловъ (д): Кѣй бе?

П. Гаговъ (д. сг): Е, Павловъ, изглежда, че и ти си спалъ!

П. Якимовъ (д. сг): Недей го пресича, ще го събърка!

Н. Петковъ (раб): Кризата въ стопанството е и криза въ демокрацията. Ето защо, беднитѣ селяни и работническата класа ясно виждатъ, че буржоазията, за да закрепи своето господство, непрекъснато усилява своя полицейско-подписнически апаратъ, т. е. подсилва своята демокрация съ бича на полицията и юговъ една страшна, много по-страшна и опустошителна отъ току-що преживѣната война, и то главно срещу съветска Русия.

Отъ сговориститѣ: А-ха-а, тамъ била болката ти!

Министъръ П. Стайновъ: Ние сме русофили. Противъ съветска Русия нѣма да воюваме.

Н. Петковъ (раб): Явно доказателство за това сж масовитѣ вѣтржжения на капиталистическитѣ държави, коме-

динтъ съ разоржителниѣ конференции. И имайки претѣ видѣ сервилната природа на българската буржоазия, (Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ) ние имаме пълното основание да вѣрваме, че и България участвува въ анти-сѣветския блокъ.

Министъръ А. Буровъ: Нѣма такова нѣщо.

Н. Петковъ (раб): Опровергайте го.

Министъръ А. Буровъ: Опровергавамъ го

Н. Петковъ (раб): Сновенето на френски генерали и министри по балканскиѣ столици . . .

Министъръ А. Буровъ: Не можемъ да ги изпждимъ.

Н. Петковъ (раб): . . . нѣма да донесе нищо добро. За-това буржоазията усилва терора надъ работническата класа. огражда себе си съ реакционни закони, за да има развѣрзани ржцетѣ си, когато капиталистическа Европа ѣ заповѣда: „Тръгвай“, да трѣгне.

Д. Яневъ (д. сг): Това си го повече чель.

Н. Петковъ (раб): Тия и още редъ други причини сж, които каратъ правителството на Демократическия сговоръ да прибѣгва до измѣненіето на избирателния законъ.

Министъръ А. Буровъ: Е, то било много дълбоко!

Н. Петковъ (раб): Демократическия сговоръ иска да осигури во вѣки вѣковъ властѣта само за себе си. Правителството на Сговора иска да устои докрай на назначеніето си — агентъ на едрия капиталъ у насъ.

Г. Драгневъ (з. в): Кажѣ го на Буровъ!

Министъръ А. Буровъ: Е-хе!

Н. Петковъ (раб): А че това е така, ни казва самъ г. Григоръ Василевъ, министърътъ на земледѣлието, който преди нѣколко дни отъ тукъ, отъ министерската маса, заяви, че, следъ като задоволилъ всички прищѣвки и желанія на г. Шнуръ, главенъ директоръ на тютюневата фирма „Ориентъ табако“, за смѣтка на тютюно-производителитѣ и тютюноработницитѣ, разбира се, му казалъ при раздѣлата: „Ihre andere Wünsche?“ — „Още нѣкои ваши желанія?“ (Общъ смѣхъ)

И. Петровъ (д. сг): Това на нѣмски ли бѣше, или на български? Кажѣ ни го на български да го разберемъ.

Н. Петковъ (раб): Сговорътъ, прочее, оспорва способността на останалитѣ буржоазни партии да могатъ тѣй успѣшно да играятъ ролята на капиталистически агенти, а буржоазната опзѣция. . .

С. Мошановъ (д. сг): (Кѣмъ опозицията) Дръжете се сега пѣкъ вие! (Смѣхъ)

Н. Петковъ (раб): . . . не вижда въ Сговора способността да може да прикрива успѣшно своята политика на подтисникъ надъ трудещитѣ се и не иска да вижда въ Сговора единъ капиталистиченъ агентъ, вижда, че маситѣ се пробуждатъ. . .

Д. Яневъ (д. сг): Сбѣрка го!

Н. Петковъ (раб): . . . и затова го обвинява едва ли не въ разрушителна сила и едва ли не иска да се приложи законътъ за защита на държавата и спрямо сговориститѣ.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

П. Гаговъ (д. сг): Видѣ ли сега? Тукъ вече не сме съгласни съ тебъ.

Н. Петковъ (раб): Буржоазната опозиция и Сговорътъ сж единодушни винаги, когато трѣбва да се смаже работническата класа, . . .

Б. Павловъ (д): Ама право да четешъ!

Н. Петковъ (раб): . . . когато трѣбва да се упражнява безогледенъ тероръ надъ работническата класа. Ние присѣтствуваме тукъ на единъ скандалъ.

Х. Стояновъ (д. сг): Вѣрно е, че присѣтствуваме на скандалъ

Н. Петковъ (раб): Въ тая зала има единъ нашъ депутатъ съ счупена глава и всички вне мѣлчите. Дори аграръ-фашиститѣ мѣлчатъ. (Общъ голѣмъ смѣхъ)

Отъ земледѣлцитѣ: А-а-а!

Н. Петковъ (раб): Тѣ и жбѣ не обѣлватъ, макаръ че има и тѣхни депутати бити.

И. Петровъ (д. сг): Ами другиятъ Земледѣлски съюзъ кжде го слагашъ?

Н. Петковъ (раб): Ние знаемъ, че за да има различіе между буржоазната опозиция и правителството на Демократическия сговоръ, има особени, по-дълбоки причини — защото кризата е много дълбока и известни слоеве отъ самата буржоазия вече страдатъ отъ тая криза и нѣкои партии отъ буржоазната опозиция се явяватъ защитници на тия слоеве и отгукъ се явяватъ тия . . .

Б. Павловъ (д): Конфликти.

Н. Петковъ (раб): . . . тѣрканія между Сговора и опозицията. По всичко останало, обаче, вие сте единодушни

И. Петровъ (д. сг): Кжде слагашъ Земледѣлския съюзъ?

Н. Петковъ (раб): Ние знаемъ, че ще се разнесе неремиевъ плачъ изъ Камарата за прословутата демокрация.

Б. Павловъ (д): Какъвъ плачъ?

Нѣкой отъ сговориститѣ: Това отдавна е писано.

Н. Петковъ (раб): Това днесъ съмъ го писалъ. — Но питамъ ви азъ, за каква демокрация може да става дума при сѣществуването на закона за защита на държавата, при забраната на събранията ни, при непрекъснатитѣ конфискации на нашата преса. . .

Г. Драгневъ (з. в): Трудовата.

Н. Петковъ (раб): . . . и при лишаването на работническитѣ организации отъ клубове и салони? Не е ли това една велика лъжа, една маска?

Д. Яневъ (д. сг): Лъжа е! Това, което казвашъ, е лъжа

Н. Петковъ (раб): Не е ли това една маска?

Нѣкой отъ сговориститѣ: Маска е!

Н. Петковъ (раб): Това не е ли едно маскиране, една открито маскирана съ демократическо лустро фашистка диктатура?

Т. Христовъ (д. сг): Хемъ маскирана, хемъ открита!

Н. Петковъ (раб): Ние знаемъ, че буржоазията мѣчно ще се раздѣли съ тази велика лъжа, която се нарича демокрация; ние знаемъ сжщо, че буржоазията дори въ нейнитѣ най-демократически републики. . .

Т. Христовъ (д. сг): Кой ти го съчини това съчинение?

Н. Петковъ (раб): . . . никога не е управлявала по своитѣ демократически правила. Буржоазията никога не се е отказвала отъ трерора надъ работническата класа, дори и когато е назначавала социалисти за министри. Примѣри колкото щете — Пастуховъ въ България, Шайдеманъ и Носке въ Германия.

Отъ лѣвницата: А-а-а!

Н. Петковъ (раб): Парламентарната демокрация, колкото и идеална да е тя, колкото и да я възпѣватъ отрепкитѣ на буржоазията — социалфашиститѣ — никога нищо не носи за работническата класа.

И. Петровъ (д. сг): Сега пѣкъ вне, широкитѣ, да искате обяснения отъ него!

Н. Петковъ (раб): Защото демокрацията и парламентарътъ сж смокинениятъ листъ, задъ който се прикриватъ

грубитѣ капиталистически интереси. Задѣ парламента винаги се криятъ тъмнитѣ сѣнки на крупнитѣ капиталисти, на банкитѣ, картелитѣ и пр., които иматъ въ живота си само единъ девизъ — печалбата, и на още потъмнитѣ сѣнки на генералнитѣ щабове пощипната и пр.

Б. Павловъ (д): Ами ти много употребявашъ и прочеета! Какво влагашъ въ тия прочеета?

Н. Петковъ (раб): Буржоазията праща въ парламента своитѣ слуги. Къде сте видѣли вие тукъ нѣкой крупенъ буржоа, да дойде и да се кара съ насъ? (Общъ голѣмъ смѣхъ)

Б. Павловъ (д): Ами г. Буровъ?

Министъръ А. Буровъ: Азъ?! (Общъ смѣхъ)

Н. Петковъ (раб): Той е само единъ, който ги тире жира като маймуни.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

И. Петровъ (д. сг): Г. председателю! Дайте му едно огледало да се види, защото той разправя за маймуни, но не се е видѣлъ въ огледалото! (Смѣхъ)

Б. Павловъ (д): Обижда Парламента — да се накаже!

Н. Петковъ (раб): Въ парламентитѣ по никой начинъ не може да бѣде представена работническата класа въ своята цѣлостъ, та ако ще изборитѣ да сѣ произведени при най-идеалната изборна система и при абсолютна свобода. Всеобщото изборително право е една фикция.

Б. Павловъ (д): Всеобщото изборително право е единъ буржоазенъ предразсѣдѣкъ!

Н. Топаловъ (д. сг): Туй то! Нека си взематъ бележка дружбашиѣ.

Н. Петковъ (раб): Изборнитѣ системи за буржоазнитѣ парламенти сѣ така натласени, че десетки и стотици работници не могатъ да взематъ участие въ изборитѣ. Да вземемъ за примѣръ мина „Перникъ“. Тамъ има 4—5 хиляди работници, които нѣматъ възможностъ да гласуватъ въ Перникъ, защото не сѣ пернишки жители.

Б. Павловъ (д): Но тѣ тамъ сѣ половината народняци!

Н. Петковъ (раб): Да вземемъ други примѣри. Строителнитѣ работници, които се стичатъ отъ всички краища на България въ София, презъ време на изборитѣ нѣматъ право да гласуватъ. Има много и много примѣри отъ този родъ. (Възражения отъ сговориститѣ)

Д. Яневъ (д. сг): Започна да се забъркващъ вече.

Т. Стоилковъ (д. сг): Ти взе да влизашъ въ ролята на Криленко!

Н. Петковъ (раб): Моля ви се, вие нѣма какво да се безпокоите за мене.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Нѣкой отъ сговориститѣ: Погледни, какво пише тамъ въ тевтера!

Н. Петковъ (раб): И още редъ други примѣри мога да ви посоча, които ще ни убедятъ окончателно, че работническата класа при парламентарнитѣ режими за себе си не може да очаква нищо добро. (Възражения отъ сговориститѣ)

Б. Павловъ (д): Нѣщо за резултатитѣ отъ петилѣтката въ връзка съ изборителната система кажи!

Г. Драгневъ (з. в): Оставете да си каже думата човѣкътъ! Какво е това?!

Н. Петковъ (раб): Имаше много случаи, когато работничитѣ се отказватъ да упражняватъ своето изборително право. Въ изборитѣ за буржоазнитѣ парламенти не участвува половината на човѣчеството — жената.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Н. Петковъ (раб): Вие можете да експлоатирате же-
нага вие можете да я натѣпчете да работи въ фабриктѣ, вие можете да я поставите да дима и праха въ тютюневитѣ фабрики, за да трупатъ печалби на капиталистѣ, а я лишавате отъ изборно право. Въ парламентарнитѣ избори не могатъ да взематъ свободно и безъ давление участие огромната маса държавни и общински служители. Надъ тѣхъ се упражнява страшенъ мораленъ тормозъ. Тѣ сѣ винаги заплашени съ уволнение, ако не гласуватъ съ белязаната бюлетина. Тайното изборително право се обръща на фикция. Давленията надъ селяни и граждани чрезъ съставяне на актове за нищо и никакви нарушения, заплашванията съ голѣми глоби сѣ нѣща обикновени и най-широко практикувани прийоми, отъ всички безъ изключение буржоазни партии. Фалшификациятѣ — сѣщо. А най-после безпощадниятъ и безогледенъ тероръ надъ работническата класа и беднитѣ селяни сѣ причини, които отнематъ всѣкаква възможностъ, щото работническата класа да е представена справедливо дори и въ най-демократичния парламентъ.

Т. Христовъ (д. сг): Кой ти го писа това съчинение?

Н. Петковъ (раб): После, съ нарушение на всички правила и правила на парламентаризма — като неотговаряне на нашитѣ многобройни питання по золумитѣ на отговорни и неотговарящи фактори, като устройване скандала въ самия Парламентъ — буржоазията сама подбива оснѣвитѣ на своя парламентаризъмъ. Буржоазнитѣ парламенти позволява да се отнема абсолютно неприкосновеността на работническитѣ представители. Буржоазниятъ парламентъ прави всичко възможно да отнеме възможността ни да сме въ контактъ съ маситѣ, като не ни позволява събрания и пр. Побойща надъ самитѣ насъ, представителитѣ на работничитѣ, не сѣ рѣжностъ. Всичко това отвращава работническата класа отъ напарфюмирования парламентаризъмъ (Възражения отъ сговориститѣ), но въпрѣки това тя не се отказва отъ изборнитѣ борби. Тя използвава това противоречие въ буржоазната демокрация и съ всички сили ще участвува въ борбитѣ, като ги използвава за масова организация на своитѣ кадри, да издигне още по-високо своитѣ лозунги и да тикне себе си още по-напредъ. Ние не криемъ, че използваме парламентарната трибуна, за да изобличаваме буржоазията въ нейното нежелание да подобрява положението на работническата класа, да протестираме противъ нейната фашистка, мракобѣсническа и противоработническа политика и да зовеиъ къмъ безогледна борба срещу всички тиранически режими, подъ каквато щатъ и демократическа маска да се прикриватъ тѣ. Буржоазната демокрация и парламентаризъмътъ сѣ окончателно компрометирани предъ лицето на маситѣ, защото въ моменти, когато се вижда, че е застрашено господството на буржоазията, тя не се поколебава да прибѣгне до силата на топовѣтѣ, картечницитѣ, превратитѣ, конспирациитѣ, задушливитѣ и отровни газове.

Н. Топаловъ (д. сг): До сѣководорода особено!

Н. Петковъ (раб): Буржоазната демокрация се преобръна въ маскирана демократическа диктатура. Ето защо пролетариатътъ отрича буржоазната демокрация и парламентаризма, като неотговарящи вече на нуждитѣ и стремѣжитѣ му. Това се вижда много ясно и отъ разглеждания законопроектъ, който ограничава правото на беднитѣ селяни, членове на Земледѣлския сѣюзъ, отвратили се отъ политиката на своитѣ досегашни водачи аграръ-фашисти, да се кандидатираиъ, напр., въ работнически листи (Въз-
ражения отъ сговориститѣ)

Н. Топаловъ (д. сг): (Къмъ земледѣлцитѣ) Аграръ-фашисти ви нарича! Значи, вие сте аграръ-фашисти!

Н. Петковъ (раб): Васъ ви уплаши силата на единодушieto на работничитѣ и селянитѣ, проявена тѣй ясно презъ време на последнитѣ окръжни избори миналата година, когато тѣ сплотени дадоха 80.000 гласа само въ половината България.

Н. Алексиевъ (з. в): Вие признахте ли предъ мене, че не познавате селската кѣща, а сега ми говорите за селския работникъ?

Н. Петковъ (раб): Чорбаджитѣ ги не шемъ! Не ги на Сговора! (Глъчка)

Ц. Табаковъ (зан): (Казва нѣщо)

Н. Топаловъ (д. сг): Цено! И ти си аграръ-фашистъ или занаятчийски фашистъ!

Н. Петковъ (раб): И сега съ законопроекта по измѣненіе избирателния законъ вие искате да раздѣлите тоя работническо-селски блокъ, който не само се роди и кръсти въ кръвта на хиляди избити работнически и селски синове, но който продължава да се изгражда въ името на най-жизнениитѣ, непосредствени интереси на работниците отъ градоветѣ и на беднитѣ селяни отъ селата.

Д. Яневъ (д. сг): Я кажи, кой е авторътъ на речта ти?

Е. Колевъ (д. сг): Това преводъ отъ руски ли е?

Н. Петковъ (раб): Пъкленитѣ ви намѣрения да осуетите съюза между работниците и селяните нѣма да успѣятъ. Ние ще намѣримъ достатъчно сили да преодолимъ всички прѣчки, които ни поставятъ съ тоя законъ, за да може пакъ да има тукъ представители на работническата класа, . . .

Н. Топаловъ (д. сг): (Къмъ влизания въ залата Х. Баралиевъ) Его го, и „социалъ-фашистътъ“ дойде!

Н. Петковъ (раб): . . . които да ви изобличаватъ и да осуетяватъ — доколкото е това възможно — вашитѣ пъклени намѣрения. Но ако вие до такава степенъ засилите вашата реакция срещу насъ, че направите невъзможно нашето идване въ Парламента, ние съ нашитѣ борби извънъ него, чрезъ нашитѣ събрания, стачки и пр. пакъ ще ви се наложимъ, и вие не може да не държите смѣтка за насъ за работническото.

Д. Ивановъ I (д. сг): И заплашвания!

Н. Петковъ (раб): Заприщвайки ни пжгищата кълъ изборнитѣ учреждения, вие сами казвате на работниците: „На улицата!“

Н. Топаловъ (д. сг): А, тамъ е опасно!

Н. Петковъ (раб): И работническата класа никога не се е отказвала отъ борбата, тя и сега нѣма да се откаже отъ нея. Въ борбата си работниците ще счупятъ веригитѣ и ще спечелятъ единъ новъ свѣтъ.

Новиятъ свѣтъ — съветска Русия — днесъ съществува въ една пета частъ отъ свѣта, той се налага по всички линии. Работниците доказаха, че сѣ творческа и борческа класа и че могатъ да се управляватъ безъ господари.

Н. Топаловъ (д. сг): Ама приемате господари отъ Москва!

Министъръ А. Буровъ: И още какви господари си иматъ тѣ!

Н. Петковъ (раб): Тѣ плюха и на парламентаризма, и на буржоазната демокрация, тѣ си изработиха своя форма на управление, своя демокрация, именно, пролетарската демокрация, която днесъ се адмира отъ цѣлия свѣтовенъ пролетариатъ. Споредъ пролетарската демокрация, всички трудещи се и отъ двата пола, надъ 18 годишна възраст, сѣ избираеми и избиратели.

Б. Павловъ (д): Нѣма такава нѣщо!

Н. Петковъ (раб): Въ съветска Русия въ изборитѣ участвуватъ и войницитѣ, и командиритѣ. Тамъ въ изборитѣ и въ управленіето не участвуватъ само останалитѣ още тукъ-тамъ търпени отъ царска Русия и тия, които експлоатиратъ чуждия трудъ.

Н. Топаловъ (д. сг): Значи, и тамъ, въ Русия, има тая работа!

Е. Колевъ (д. сг): (Къмъ Н. Петковъ) А въ България такива диванета, като тебе, не участвуватъ.

Н. Петковъ (раб): Въ съветска Русия трудещитѣ се избиратъ свои делегати изъ своята срѣда на събрания и митинги. Избранитѣ сѣ съ императивенъ мандатъ — едно, и, второ — тѣ сѣ отзоваеми. Щомъ като нѣкой делегатъ измѣни на избирателитѣ си, тѣ въ друго събрание решаватъ да го извикатъ веднага обратно и му снематъ мандата. И само така може да има честно и достойно изпълнение на поетъ ангажментъ. За трудещитѣ се тамъ има пълна свобода на събранията, словото и печата.

Направеге, г-да, разлика между тая току-що описана отъ мене система и вашия Парламентъ. Вие имате всичката възможностъ да си вършите гешефти и да не отивате предъ избирателитѣ да отговаряте. Вие отивате предъ избирателитѣ само тогава, когато настѣпятъ избори, защото ги третирате като избирателенъ добитъкъ и търсите, качвайки се по гърбоветѣ имъ, да се издигате въ обществената иерархия. Това е разликата между буржоазния парламентаризмъ и онѣзи жизнеспособни институти, каквито сѣ работническитѣ и селски съвети. За такава свобода и демокрация се борятъ всички трудещи се отъ цѣль свѣтъ, защото само тогава пролетариатътъ и беднитѣ селяни ще си осигурятъ рѣководещата роля, защото пролетариатътъ, по силата на своето икономическо положение, е най-добре организираната и политическа най-зрѣлата класа, подъ хегемонията на която могатъ постепенно да се издигатъ и другитѣ полупролетарски елементи и селската беднотия. (Възражения отъ сговориститѣ)

За вашия законопроектъ работническата парламентарна група никога нѣма да гласува. Работническата класа вижда спасението си въ системата, която развихъ по-горе, и за нея тя ще се бори, докато победи, докато си извоюва работническо-селско правителство и сломи веригитѣ на капиталистическото робство. (Г. Драгневъ рѣкоплетъска)

Б. Павловъ (д): Кой е авторъ на тая речъ?

Н. Петковъ (раб): Азъ. (Смѣхъ)

Е. Колевъ (д. сг): Браво!

Б. Павловъ (д): Да му мислишъ — има законъ за авторското право!

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Статевъ. — Нѣма го.

Има думата народниятъ представителъ г. Атанасъ Малиновъ. — Нѣма го.

Има думата народниятъ представителъ г. Георги Драгневъ.

Г. Драгневъ (з. в): Г. Стойчо Мошановъ е записанъ преди мене. Той е тукъ, нека говори.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Коста Томовъ. — Нѣма го.

Има думата народниятъ представителъ г. Владимиръ Кусевъ. — Нѣма го.

Г. Драгневъ! Имате думата. Говорете.

Г. Драгневъ (з. в): 15 души сѣ записани преди мене.

Министъръ А. Буровъ: Нѣма ги тукъ.

Министъръ П. Стайновъ: Бай Георги, хайде да те чуемъ!

П. Гаговъ (д. сг): Хайде бе, Драгневъ!

Е. Колевъ (д. сг): Бай Георги! Карай кестерме, бе.

Министъръ А. Буровъ: Иначе ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Председателствуващъ А. Христовъ: Г. Драгневъ! Поканвамъ Ви да говорите, иначе ще прекратя дебатитѣ.

Г. Драгневъ (з. в): Има записани преди мене. Азъ чакамъ тѣ да говорятъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Тѣхъ ги нѣма.

Г. Драгневъ (з. в): Щомъ ги нѣма — нѣма ги.

Е. Колевъ (д. сг): Значи, отказвашъ се.

Г. Драгневъ (з. в): Не се отказвамъ.

Д. Яневъ (д. сг): Щомъ нѣма оратори, да се гласува.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на външнитѣ работи.

Министъръ А. Буровъ: Азъ много съжалявамъ за тази обструкция, която се прави отъ тая страна (Сочи лѣвницата). Има записани трима-четирима оратори отъ опозицията, . . .

Т. Христовъ (д. сг): Повече.

Министъръ А. Буровъ: . . . а сега нѣма нито единъ отъ тѣхъ. Азъ нѣма да остава по този начинъ да бждемъ саботирани. Въ такъвъ случай азъ ще моля да се реши прекратяване на дебатитѣ. Азъ не искамъ туй да бжде изтъкувано като нѣкакво желание да не се обсъждатъ мѣрките, които се предлагатъ, но така само, поради лошата воля на ораторитѣ, да стоимъ въ бездействие, това не може. За да не идваме до такъвъ вотъ, азъ апелирамъ да се вземе думата отъ нѣкои г. г. народни представители отъ групитѣ, които не сж се изказали, за да използваме още часъ, часъ и половина отъ времето.

Председателствуващъ А. Христовъ: До 12 ч. имаме още два часа.

Б. Павловъ (д): Да се даде думата по реда на записването.

Председателствуващъ А. Христовъ: Понеже записанитѣ оратори отсъствуватъ, ще поставя на гласуване предложението за прекратяване на дебатитѣ по липса на оратори.

Отъ лѣвицата: Нѣмате кворумъ.

Д. Ивановъ (з. в): Може ли да се гласува избирателенъ законъ безъ кворумъ?

С. Мошановъ (д. сг): Нѣма да се гласува.

Н. Стамболиевъ (з. в): (Къмъ сговориститѣ) Вашата избирателна реформа е отречена отъ цѣлата оппозиция.

С. Мошановъ (д. сг): Това не е вѣрно. Недейте приказва глупости.

Н. Стамболиевъ (з. в): Изчакайте ораторитѣ да се изкажатъ и ще видите.

С. Мошановъ (д. сг): Е, хайде де!

Н. Стамболиевъ (з. в): Сега е 10 ч., ораторитѣ сж отишли да се нахранятъ и вие искате да използвате това положение, за да прекратите дебатитѣ.

Т. Христовъ (д. сг): Г. председателю! Кой му е далъ думата? (Сочи Н. Стамболиевъ) Това е тормозъ!

Н. Стамболиевъ (з. в): Ще вдигнете заседанието за утре.

С. Мошановъ (д. сг): Лаладжия!

Н. Стамболиевъ (з. в): Ти си лаладжия!

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на външнитѣ работи.

Министъръ А. Буровъ: Поставя се въпросътъ, че нѣмало кворумъ, за да се гласува прекратяването на дебатитѣ. Азъ мисля, че нѣма нужда отъ вотъ. Когато списъкътъ на ораторитѣ е изчерпанъ, когато никой не иска думата, остава на председателството да констатира факта, че нѣма записани оратори и дебатитѣ се прекратяватъ.

Отъ сговориститѣ: Така е.

Министъръ А. Буровъ: Затуй, за да не се изтъкува, че ние искаме да използваме туй положение, за да прекратимъ дебатитѣ, азъ пакъ моля, които господа искатъ да взематъ думата, да бждатъ тѣй добри да я взематъ сега и да говорятъ. Иначе, по ваша отговорностъ, ще бждатъ прекратени дебатитѣ. Не бива туй нѣщо, г-да! (Глъчка)

Отъ лѣвицата: Часътъ е 10.

И. Петровъ (д. сг): (Къмъ лѣвицата) Въ чужбина хората работятъ по цѣла нощъ, а вашитѣ представители сж отишли по кръчмитѣ и кафенетата.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Б. Павловъ (д): Не можете да прекратявате дебатитѣ, защото не сж се изказали десетъ души оратори.

Министъръ А. Буровъ: Понеже нѣма оратори, прекратяватъ се дебатитѣ. Нѣма нужда отъ вотъ. Прави се само една констатация. (Глъчка)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Г-да! По силата на правилника, председателството има право да приключи дебатитѣ, когато нѣма записани оратори да говорятъ.

Р. Василевъ (д. сг): Да се прекратятъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Г. Драгневъ! Втори пътъ Ви поканвамъ да говорите.

Г. Драгневъ (з. в): Трѣбва да поканите да говорятъ записанитѣ преди мене.

Председателствуващъ А. Христовъ: Нѣма други преди Васъ.

Г. Драгневъ (з. в): Знаете ги.

Председателствуващъ А. Христовъ: Елета вижте. (Показва му списъка на ораторитѣ)

Има думата народниятъ представител г. Никола Мущановъ. — Нѣма го.

Б. Павловъ (д): Отзарана се е върналъ въ София и не може да говори.

Отъ сговориститѣ: Ходилъ е по агитация!

Министъръ В. Млоловъ: Присѣтствува на операта „Егений Онѣгинъ“!

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Атанасъ Малиновъ. — Нѣма го.

Има думата народниятъ представител г. Иванъ Харизановъ. — Нѣма го.

Б. Павловъ (д): Г. Стойчо Мошановъ е записанъ да говори.

С. Мошановъ (д. сг). Отказвамъ се да се запиша, при положението, че тази вечеръ ще се прекратятъ дебатитѣ, но ако утре започнатъ да говорятъ вашитѣ оратори, безспорно, ще се запиша и азъ.

Б. Павловъ (д): Записалъ си се да говоришъ, дошелъ ти е редътъ — говори.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Коста Томовъ. — Нѣма го.

Има думата народниятъ представител г. Стойчо Мошановъ.

С. Мошановъ (д. сг): Отказвамъ се. Заличете ме отъ списъка.

Министъръ А. Буровъ: Нека говори още единъ ораторъ, да използваме времето още единъ часъ, за да можемъ да свършимъ утре вечеръ съ законопроекта.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Иванъ Петровъ. — Нѣма го.

Г-да! Приключвамъ дебатитѣ поради изчерпване на листата.

Предлагамъ следния дневенъ редъ за следващото заседание, което ще бжде утре следъ обѣдъ.

Трето четене законопроектитѣ:

1. За измѣнение и допълнение на закона за доброволното изплащане на прѣжитѣ данѣци и пр.;
2. За търговия съ сурови неманипулирани тютюни;
3. За ревизиране договоритѣ за наемъ на фондови земи;
4. За такситѣ, събирани отъ Министерството на външнитѣ работи и др.;
5. За бюджета на българскитѣ държавни желѣзници;
6. Одобрение предложението за освобождаване отъ митни бери и предмети и материали за нуждитѣ на нѣкои държавни и други учреждения и пр.;
7. Първо четене законопроекта за вносно мито на семената за посѣвъ;
- Второ четене законопроектитѣ:
8. За амнистия (Предложение на Ат. Малиновъ);
9. За измѣнение и допълнение на закона за данѣка върху наследствата;
10. За измѣнение и допълнение на закона за държавния контролъ върху частнитѣ застрахователни предприятия;

11. За издаване нотариални актове за собственост върху общински мѣста и пр. на бездомниците;

12. За възнаграждаване съ народни пенсии Т. Влайковъ и М. Абрашева;

13. За измѣнение на чл. 138 отъ закона за тютюна;

14. Първо четене законопроекта за измѣненіи допълнение закона за подпомагане пострадалигъ отъ обществени бедствия;

15. Второ четене законопроекта за допълнение закона за водоснабдяване безводния Дели-Орманъ;

16. Одобрение предложението за продължаване срока за временно внесенигъ праздни сѣлове (бурета) за износъ на вино и пр.;

17. Първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на избирателния законъ.

Моля, които приематъ така предложения дневенъ редъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Закривамъ заседанието.

(Закрито въ 22 ч)

Председателъ: Н. НАЙДЕНОВЪ

Подпредседатели: { А. ХРИСТОВЪ
В. ДИМЧЕВЪ

Секретари: { ИВ. Д. МИХАИЛОВЪ
Г. КРЪСТЕВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

Отпуски, разрешени на народнитѣ представители:

Иванъ Петровъ, Борисъ Ецовъ, Христо Баевъ, Илия Бояджийски, Стефанъ Бояджиевъ, Александъръ Неновъ, Иванъ п. Янчевъ, Недѣлко Топаловъ, Кръстанъ Поповъ, Цвѣтанъ Стоянчевъ, Тодоръ Тонковъ, Николай Алексиевъ, Димитъръ Икономовъ, Добри Даневъ Манасиевъ и Желю Тончевъ 1713

Законопроекти:

1. За освобождаване отъ вносно мито и общински налогъ внесенигъ отъ Съюза на популярнитѣ банки 500 каси стѣкла за парници съ вносни декларации 13.269 отъ 14 февруарий и 13.391 отъ 17 февруарий 1931 г., които сѣ раздалени на членовеѣ — кооператори отъ с. Джулюница, Горноорѣховско, за покриване на парници за ранъ зеленчукъ (Съобщение) 1713
2. За тълкувателенъ законъ къмъ чл. 6 отъ закона за амнистия отъ 6 юлий 1929 г. (Трето четене — приемане) 1713
3. За разрешаване на Горноорѣховската градска община да сключи заемъ. (Трето четене — приемане) 1713

4. За купуване зданието съ дворно мѣсто, собственост на Елисавета д-ръ П. Шишкова, находящо се въ гр. В.-Търново, за помѣщение на административно-полицейскитѣ служби въ сѣщия градъ. (Трето четене — приемане) 1713
 5. За измѣнение и допълнение на закона за продължение срока за доброволното изплащане прѣжитѣ данѣци и на чл. 14 отъ закона за закупуване и износъ на зърнени храни. (Второ четене — приемане) 1713
 6. За търговията съ сурови неманипулирани тютюни. (Второ четене — приемане) 1714
 7. За допълнение закона за ревизиране договоритѣ за наемъ на фондовитѣ земи за стопанската 1929/1930 г. (Второ четене — приемане) 1716
 8. За такситѣ, събирани отъ Министерството на външнитѣ работи и на изповѣданията и отъ българскитѣ легации и консулства въ странство (Първо и второ четене — приемане) 1716
 9. За измѣнение и допълнение на избирателния законъ. (Първо четене — разискване) 1717
 10. За вносно мито на семената за посѣвъ. (Съобщение) 1728
- Дневенъ редъ за следващото заседание 1742